

Vansbro

Befolknings- og næringsutvikling, attraktivitet og scenarier

KNUT VAREIDE OG MARIT O. NYGAARD

TF-rapport nr. 52/2014

Tittel: Vansbro
Undertittel: Befolknings- og næringsutvikling, attraktivitet og scenarier
TF-notat nr: 52/2014
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Owren Nygaard
Dato: 8. desember 2014
ISBN: 978-82-7401-745-0
ISSN: 1891-053X
Pris: 150,- for forsendelser i Norge (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Regional analyse Hedmark og Dalarna
Prosjektnr.: 20140590
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Hedmark Dalarna samarbeidet v/Länsstyrelsen Dalarna

Spørsmål om denne rapporten kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Utviklingen i Vansbro er analysert med hensyn til befolknings- og arbeidsplassutvikling, pendling og bostedsattraktivitet. Vi har også lagt inn et kapittel om scenarier.



Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.



Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten er laget på oppdrag fra Grensekomiteen Hedmark-Dalarna. Det er laget tre analyser for de tre kommunene Vansbro, Smedjebacken og Säter, alle i Dalarna län. Det er også laget to rapporter for de norske kommunene Trysil og Rendalen. Telemarksforskning har analysert en rekke norske kommuner, regioner og fylker i en årrekke, og har utviklet en egen modell, Attraktivitetsmodellen, for dette formålet. I forbindelse med dette prosjektet har vi brukt Attraktivitetsmodellen for å analysere de tre svenske kommunene. Modellen er i prinsippet den samme for de svenske og norske analysene, men det er gjort andre inndelinger av næringslivet for norske og svenske kommuner. Det er fordi næringslivet er sammensatt annerledes i Norge og Sverige, slik at bransjer som er ganske store i Norge, som f.eks. oljeutvinning, havbruk og fiske, er neglisjerbare i Sverige. Sverige har på sin side store industribransjer, som produksjon av biler, fly og farmasøytiske produkter, som er tilsvarende små i Norge.

Hensikten med disse rapportene er at de skal brukes som verktøy for utvikling av kommunale strategier for vekst. Attraktivitetsmodellen er utviklet for å avdekke drivkrefter for vekst i befolkning og næringsliv. Gjennom bruk av denne modellen kan vi skille mellom strukturelle forhold som har betydning for utviklingen, men som ikke kan påvirkes lokalt, og de forhold som kommunen kan påvirke. Dermed kan modellen brukes til å tilpasse målsettinger for vekst i befolkning og arbeidsliv som er realistiske i forhold til stedenes forutsetninger, og samtidig rettes mot tiltak som er effektive for å nå disse målene.

I forbindelsen med dette prosjektet skal det også arrangeres tre seminarer med deltakelse fra alle de fem kommunene, samt strategiske verksteder i hver enkelt av kommunene.

Fra vårt forskersynspunkt er dette prosjektet spesielt interessant, fordi vi får brukt vår modell i et nytt land. Det blir spennende å se om modellen passer like godt i Sverige som i Norge. Vi får også et godt innblikk i forskjeller i den regionale utviklingen i Norge og Sverige, noe som er interessant i seg selv.

Bø, 8. desember 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

| | |
|---|----|
| Innhold..... | 4 |
| Sammendrag..... | 5 |
| 1. Attraktivitetsmodellen..... | 7 |
| 2. Befolkning..... | 14 |
| 3. Arbeidsplassvekst | 21 |
| 4. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon..... | 25 |
| 5. Bostedsattraktivitet | 28 |
| 6. Arbeidsplassvekst – sektorer og bransjer | 37 |
| 7. Scenarier for framtidig vekst | 49 |

Sammendrag

Folketallet i Vansbro kommune har sunket de siste årene. På slutten av 2013 var det 6 730 innbyggere i Vansbro. Det er en nedgang på 6,8 prosent fra 2001. Sveriges befolkning har vokst mye i samme periode. Det er fødselsbalansen og innenlands netto fraflytting som har forårsaket befolkningsnedgangen. Innvandringen har økt og bidratt positivt til befolkningsutviklingen.

Parallelt med at det har vært befolkningsnedgang i Vansbro, har det også vært arbeidsplassnedgang. Antall arbeidsplasser har blitt redusert med 8,1 prosent siden 2001. Mens antall arbeidsplasser i privat sektor var omtrent likt i 2012 som i 2000, har antall arbeidsplasser i offentlig sektor blitt redusert med 15,2 prosent.

I dette notatet har vi analysert utviklingen i Vansbro gjennom en modell som vi har brukt for å analysere norske kommuner. Hensikten er å avdekke drivkreftene til utviklingen, og se på hvilke framtidssikter kommunen har for utviklingen i befolkning og arbeidsmarked. For å analysere utviklingen i næringslivet har vi delt næringslivet inn i tre nærings typer. Det er basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Landbruk, industri og teknologiske tjenester går inn under basisnæringene. 29 prosent av samlet sysselsetting er knyttet til basisnæringene i Vansbro. Andelen er større enn i landet som helhet. Det er relativt mange arbeidsplasser innen trevare og næringsmiddel i Vansbro. Det er relativt få arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes ved at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel. Mesteparten av besøksnæringene i Vansbro er i butikkhandelen og overnattingsbransjen. Besøksnæringene utgjør en forholdsvis liten andel av sysselsettingen i Vansbro.

De regionale næringene består av bransjer som både har annet næringsliv, offentlige institusjoner og befolkningen som kunder. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. De regionale næringene utgjør en relativt liten andel av sysselsettingen i Vansbro. På landsbasis er de regionale næringene store. Bygg- og anleggsbransjen er forholdsvis stor i Vansbro. De øvrige bransjene som går inn under regionale næringer er forholdsvis små. Antall arbeidsplasser i de regionale næringene har vokst på landsbasis, men blitt redusert i Vansbro i løpet av de siste fem årene.

Når analyserer utviklingen i næringslivet, har vi studert hva som skyldes bransjesammensetning og hva som skyldes vekst utover det bransjesammensetningen skulle tilsi. Veksten i basisnæringene har vært bedre enn bransjesammensetningen skulle tilsi, mens det motsatte er tilfellet for utviklingen i de regionale næringene.

Befolkningsutviklingen blir påvirket av arbeidsplassutviklingen, men også av graden av pendling, vekst i nabokommuner og befolkningsstørrelsen. Vansbro er en kommune preget av lite pendling. Dette har hatt en negativ effekt på nettoflyttingen. Det at Vansbro er en kommune med en liten befolkning har også påvirket nettoflyttingen negativt. Det har heller ikke vært mye arbeidsplassvekst i nabokommunene til Vansbro. Dette har også hatt en negativ innvirkning på nettoflyttingen. Arbeidsplassveksten, som vi anser for å være en av de viktigste faktorene for positiv nettoflytting, har vært svak. Disse faktorene til sammen har bidratt til at Vansbro kan forvente negativ nettoflytting. Nettoflyttingen har imidlertid vært bedre enn forventet, gitt arbeidsplassveksten, pendlingen, befolkningsstørrelsen og veksten i nabokommuner. Vi sier da at Vansbro har vært attraktiv som bosted. Befolkningsnedgangen i Vansbro ser ut til å skyldes strukturelle faktorer som ligger utenfor kommunens handlingsområde på kort sikt. Vansbro har hatt en bedre bostedsattraktivitet enn de fleste kommunene i Dalarna i de siste ti årene.

De fremtidige utsiktene til Vansbro er preget av at de strukturelle forholdene ikke er fordelaktige. Det er forventet at befolkningen i Vansbro vil fortsette å avta frem mot 2040. Bare dersom Vansbro klarer å gjøre seg selv attraktiv som bosted, for bedrifter og besøksnæringer, vil kommunen oppnå en positiv befolkningsvekst

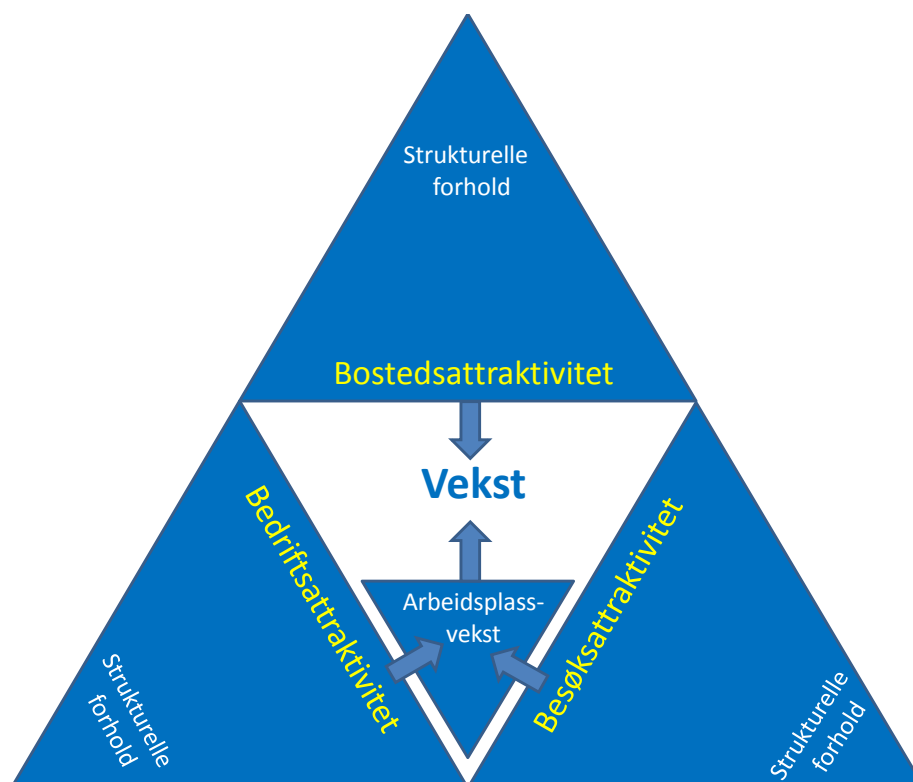
frem mot 2040. Vansbro vil imidlertid sannsynligvis ikke klare å oppnå en lik vekst som Sverige selv om kommunen skulle være attraktiv på alle felt.

Dersom attraktiviteten i næringslivet og bostedsattraktiviteten fortsetter som før, kan Vansbro forvente en befolkningsnedgang på 13,5 prosent innen 2040. Dersom Vansbro ikke er attraktiv verken for bosted, bedrift eller besøk, vil befolkningen avta med hele 21,8 prosent. I «worst case»-scenariet, der Vansbro har *negativ* attraktivitet langs alle dimensjoner, vil befolkningen avta med nesten 40 prosent.

For at Vansbro ikke skal tape flere innbyggere, er det viktig at kommunen gjør seg attraktiv for næringsliv. Det er spesielt innen basisnæringene og de regionale næringene Vansbro må forbedre seg dersom de skal dempe befolkningsnedgangen. Dersom Vansbro klarer å forbedre bostedattraktiviteten, vil også befolkningsnedgangen bli dempet vesentlig, men ettersom Vansbro ligger langt fra store arbeidsmarkeder som innbyggerne kan pendle til, vil det være vanskelig å oppnå innflytting gjennom bostedsattraktivitet alene.

1. Attraktivitetsmodellen

Telemarksforskning har utviklet Attraktivitetsmodellen gjennom et kontinuerlig arbeid siden 2006. Den siste versjonen av modellen ble utviklet på oppdrag fra det norske Kommunal- og Regionaldepartementet i 2012/2013. I denne modellen forklares regional utvikling som et resultat av tre typer attraktivitet: Attraktivitet for bedrifter og attraktivitet for besøk, som til sammen skaper arbeidsplassvekst, og attraktivitet for bosetting som virker direkte inn på flyttestrømmene.



Figur 1: Attraktivitetspyramiden

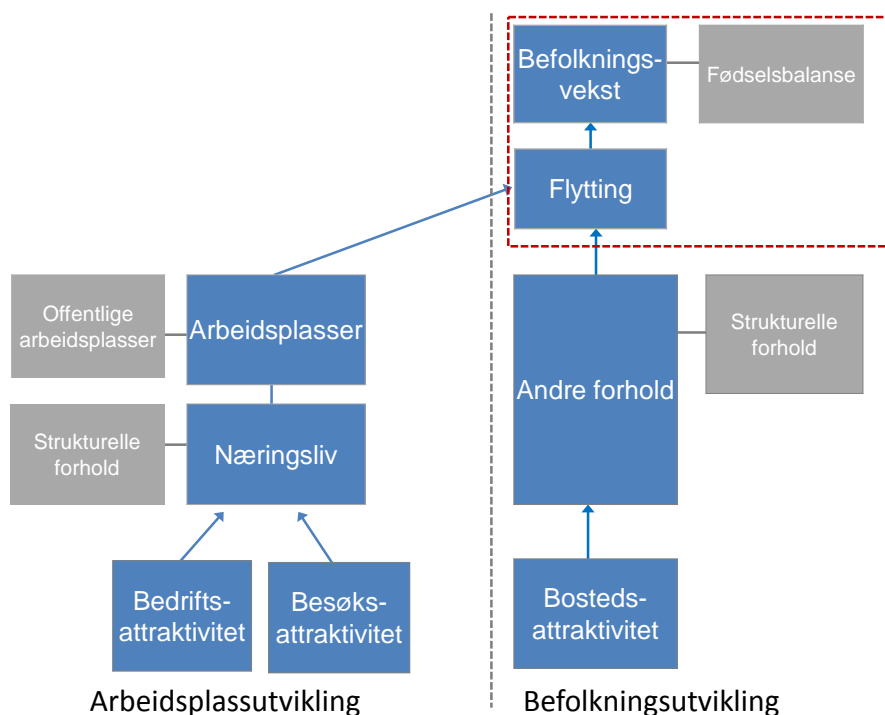
Stedlig attraktivitet må ses på som adskilt fra *strukturelle forhold*. Strukturelle forhold er knyttet til steders lokalisering, bransjestruktur og størrelse, som ikke kan påvirkes på kort sikt. Det er viktig å kjenne til de strukturelle forholdene, men i det strategiske arbeidet bør kommuner fokusere på de interne forholdene på et sted som kan påvirkes lokalt.

Steder som er attraktive er steder som har en bedre utvikling enn forutsetningene tilsier. Noen steder er attraktive for bedrifter, fordi de har oppnådd en vekst i næringslivet som ikke kan forklares av bransjestruktur, konjunkturer eller andre ytre forhold. Vi antar da at slike steder har oppnådd denne gode utviklingen av egen kraft, enten gjennom bedriftenes egen dyktighet eller vellykkede kommunale strategier.

Andre steder har en vekst i sine besøksnæringer, som igjen er resultatet av strukturelle forhold og stedets attraktivitet for besøk. Steder som er attraktive for bedrifter og besøk vil oppnå vekst i antall arbeidsplasser. Det vil bidra til innflytting og befolkningsvekst. Hvor mye innflytting som arbeidsplassveksten fører til vil imidlertid i stor grad bero på stedets attraktivitet som bosted. Noen steder trekker til seg innflytting i større grad enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene tilsier, og denne mer-innflyttingen blir da forklart med at bostedsattraktiviteten er høy.

1.1 Modellens oppbygging – steg for steg

I analysen under kommer vi til å gå gjennom modellen steg for steg. Vi bruker da et annet oppsett som har en annen form enn pyramiden på forrige side. Dette gjør vi for å være mer detaljert og presise i gjennomgangen av modellen. Prinsippene bak pyramiden bak og figuren under er de samme.

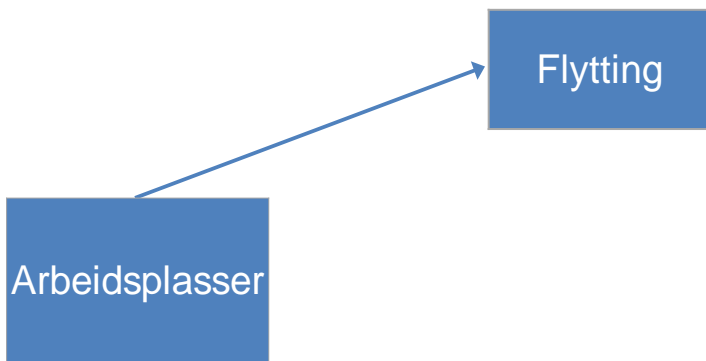


Figur 2: Attraktivitetsmodellen. Første steg blir analyse av befolkningsveksten. Den dekomponeres i fødselsbalanse og flytting.

Befolkningsveksten er den viktigste indikatoren for regional vekstkraft, og oppsummerer på mange måter totaliteten av utviklingen på et sted. Endringer i et steds folketall kan splittes opp i to komponenter: Fødselsbalanse og nettoflytting. Fødselsbalansen er i stor grad et resultat av aldersfordelingen på et sted, og kan vanskelig påvirkes på kort sikt. Det er derfor en eksogen variabel i vår modell. De eksogene variablene er farget i grått i modellen. På lang sikt vil flyttingen også påvirke fødselsbalansen. De fleste som flytter er unge, og derfor vil steder med netto innflytting i mange år få en yngre befolkning og dermed også bedre fødselsbalanse, men dette vil ta lang tid.

Det er derfor flyttestrømmene, målt som stedets nettoflytting, som kan påvirkes på kort sikt gjennom ulike vekststrategier. Stedets nettoflytting er derfor den mest sentrale variabelen i modellen. I analysene vil vi analysere nettoflyttingen, og hvordan nettoflyttingen påvirkes av andre variabler, spesielt arbeidsplassvekst og *andre forhold*. Nettoflyttingen er et resultat av både inn- og utflytting internt i landet og inn- og utvandring fra utlandet. Sverige og Norge er land som har fått en sterk økning i innvandring fra andre land i Schengen-området etter 2006, og det er et forhold som har fått stor betydning for nettoflyttingen til kommunene i disse landene. Det er spesielt den relative nettoflyttingen til kommunene, dvs. nettoflyttingen til kommunene relativt til andre kommuner, som er interessant å analysere nærmere. Den relative nettoflyttingen blir på en måte en samlet indikator på hvordan kommunen står i konkurransen med andre kommuner.

1.1.1 Sammenhengen mellom flytting og arbeidsplassvekst

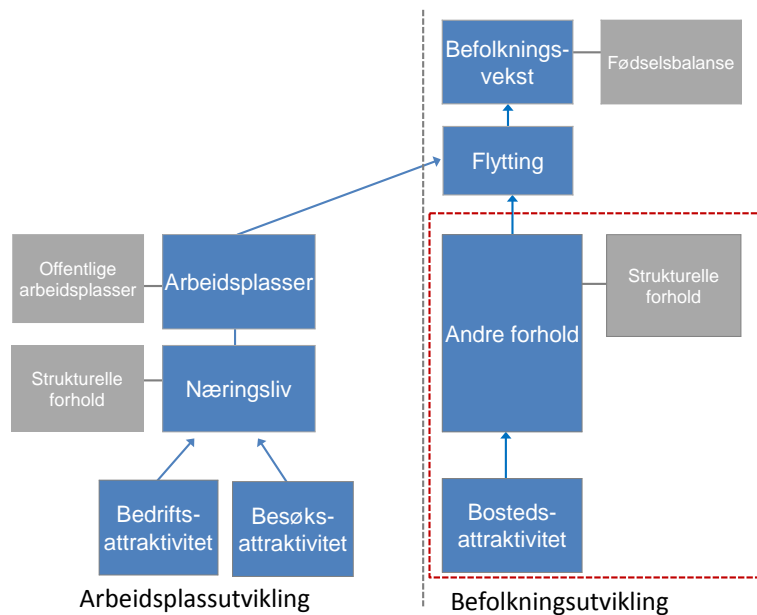


Figur 3: Arbeidsplassvekst har en positiv effekt på flyttingen.

Det er selvsagt en positiv sammenheng mellom arbeidsplassveksten på et sted og nettoflyttingen til stedet (en arbeidsplass betyr en jobb på norsk). Vekst i antall arbeidsplasser på et sted vil øke sannsynligheten for at stedet skal få netto innflytting og befolkningsvekst. Spørsmålet er hvor mye, og med hvilken sannsynlighet, arbeidsplassveksten i en kommune fører til økt netto innflytting. Det skal vi analysere med bruk av empiriske data fra svenske kommuners arbeidsplassvekst og nettoflytting i årene etter 1999¹.

Kommuners arbeidsplassvekst har en positiv og signifikant betydning for nettoflyttingen til en kommune, men det viser seg at arbeidsplassveksten forklarer langt mindre enn halyparten av forskjellene i kommuners nettoflytting. Det er derfor andre forhold enn arbeidsplassvekst som også har stor betydning for en kommunes nettoflytting. Dette er ikke bare tilfeldige avvik, men også systematiske forhold som vi skal analysere og avdekke i de videre analysene.

1.1.2 Andre forhold som har betydning for nettoflytting



Figur 4: Attraktivitetsmodellen. Andre forhold enn arbeidsplassveksten forklarer også flyttingen. De strukturelle faktorene for flytting: arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse, har en positiv og signifikant effekt på flyttingen etter at vi har justert for arbeidsplassveksten. Restleddet, dvs. uforklart nettoflytting, kaller vi *bostedsattraktivitet*.

Vi ønsker å finne ut hva de *andre forholdene* kan bestå av. Vi deler først inn *andre forhold* i *strukturelle forhold* og *bostedsattraktivitet*.

Vi har definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv effekt på flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til. Det er *arbeidsmarkedsintegrasjon*, *befolkningsstørrelse* og *nabovekst*. Effekten av disse faktorene samlet sett vil vises i boksen *strukturelle forhold*. De tre strukturelle faktorene, størrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og nabovekst, er faktorer som vi fant hadde signifikant betydning for nettoflyttingen i norske kommuner, og som vi også finner har signifikant betydning for nettoflyttingen til svenske kommuner. Årsaken til at vi definerer disse faktorene som strukturelle forhold, er at steder ikke kan påvirke disse faktorene gjennom egne tiltak og strategier, i hvert fall ikke på kort sikt. Disse variablene regnes som eksogene, og derfor er boksen grå.

*Arbeidsmarkedsintegrasjon*ⁱⁱ er et mål på graden av pendling i kommunen. Den måles gjennom å legge sammen den prosentvise andelen av den sysselsatte befolkningen i kommunen som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene i kommunen som det pendles inn til. Steder med høy arbeidsmarkedsintegrasjon har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

*Befolkningsstørrelsen*ⁱⁱⁱ til stedet er tatt med som variabel fordi vi finner en positiv og signifikant effekt av et steds befolkningsstørrelse på nettoflyttingen. Steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

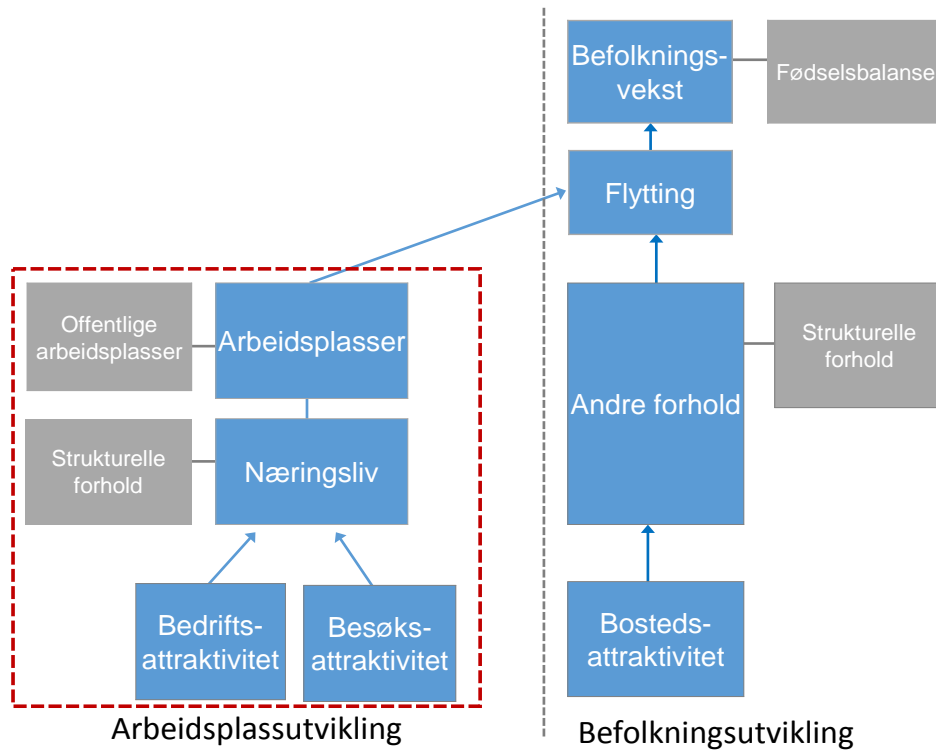
Den tredje strukturelle faktoren, *Nabovekst*^{iv}, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert^v hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge og Sverige i en regresjonsanalyse med input av data fra 2000 til og med 2013. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg – og til sammen - har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune.

Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor, dvs. avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, nabovekst, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt». Stedet får altså en nettoflytting som er bedre enn forutsetningene tilsier. Vi antar at dette skyldes kvaliteter ved stedet. Det kan være mange ulike steds kvaliteter som kan forklare hvorfor et sted har høyere innflytting enn forutsetningene skulle tilsa. Dette er steds kvaliteter som kan påvirkes lokalt. Bostedsattraktiviteten er dermed mulig å påvirke gjennom et lokalt handlingsrom, mens de strukturelle faktorene betegner stedets forutsetninger som vanskelig kan påvirkes.

1.2 Arbeidsplassvekst

Utviklingen av antall arbeidsplasser er nest etter befolkningsutviklingen den viktigste indikatoren for regional utvikling. Det er derfor helt sentralt å forstå drivkreftene bak arbeidsplassutviklingen.



Figur 5: Hvordan vi analyserer arbeidsplassveksten.

Arbeidsplassene kan deles inn i offentlig sektor og privat sektor. Privat sektor betegner vi også som næringslivet. Utviklingen i det offentlige ser vi på som en eksogen variabel, fordi lokal og regional utviklingspolitikk som oftest har næringsutvikling som mål. Det er derfor næringslivets utvikling og dynamikk som det er viktigst å avdekke.

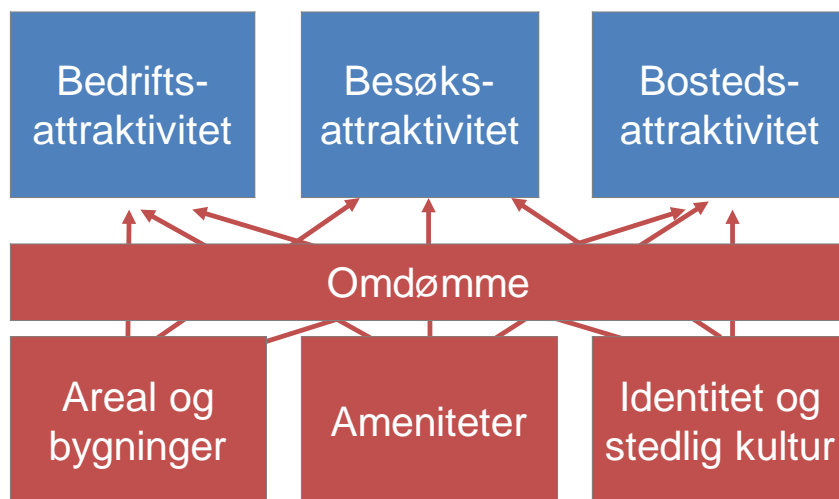
Veksten i næringslivet, målt gjennom arbeidsplassveksten, er også påvirket av strukturelle trekk. Fra analyser i Norge har vi sett at et steds næringsstruktur og de konjunkturelle forhold som preger utviklingen i de ulike bransjene har stor betydning for veksten i stedets næringsliv. Det betyr at stedets bransjesammensetning får stor betydning for utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet på stedet. Næringslivets bransjestruktur kan ikke påvirkes gjennom lokal politikk på kort sikt, og defineres som et strukturelt forhold. Boksen som viser *strukturelle forhold* er derfor grå.

Noen steder har høyere vekst i antall arbeidsplasser enn de bransjemessige og konjunkturelle forholdene tilsier. Her kan vi skille mellom næringsliv som er konkurranseutsatt og som selger varer og tjenester på et nasjonalt eller internasjonalt marked, og besøksnæringene, som er basert på at kundene må være personlig til stede. Dersom det er det konkurranseutsatte næringslivet som har bedre vekst enn forutsetningene skulle tilsa, betyr det at stedet har vært attraktivt for (den type) bedrifter. Dersom det er besøksnæringene som har unormal sterk vekst, er det en indikator for at stedet har økt sin attraktivitet for besøk.

Grunnen til at vi skiller mellom bedrifts- og besøksattraktivitet, er at det vil være helt forskjellige faktorer som påvirker disse to attraktivitetstypene. Det er derfor strategisk interessant å skille mellom disse to næringstypene.

1.3 Attraktivitetsfaktorer

Det er mange forhold som kan tenkes å påvirke attraktiviteten til et sted. De mange faktorene kan sorteres inn under fire kategorier: *Omdømme*, *areal og bygninger*, *ameniteter* og *identitet og stedlig kultur*. Disse faktorene kan påvirke både attraktiviteten for bedrift, besøk og bosted.



Figur 6: Faktorer som kan tenkes å påvirke et steds attraktivitet for henholdsvis bedrift, besøk og bosted.

Forhold knyttet til *areal og bygninger* som kan tenkes å påvirke et steds bostedsattraktivitet er tilgjengelighet og prisnivå på boliger, tilgjengelighet og kvalitet på tomteareal og boligbygging. Disse faktorene kan ha betydning for flyttestrømmen til og fra et sted. Kommuner har ganske stor påvirkning på forhold knyttet til boligmarkedet, spesielt gjennom arealplanlegging. Næringsarealer, lokaler og næringshager kan tenkes å ha en påvirkning på stedets attraktivitet for bedrift. Hytter og overnattingskapasitet kan tenkes å påvirke et steds besøksattraktivitet.

Ameniteter er et begrep som favner over mange ulike typer av tilbud, goder og tjenester som bidrar til å gjøre et sted mer attraktivt. Amenitetene kan være knyttet til fysiske og naturgitte egenskaper eller til offentlige og kommersielle tilbud og tjenester. Kommunens tjenester representerer mange av amenitetene, og kommunene kan dermed påvirke mange ameniteter direkte. Kommunen kan også påvirke og stimulere til ameniteter i privat regi, både de kommersielle og de som er knyttet til frivillig sektor. Barnehager og skoler er eksempler på ameniteter som kan tenkes å påvirke et steds bostedsattraktivitet. Ameniteter som kan tenkes å påvirke et steds bedriftsattraktivitet er f.eks. forretningstjenester og servicenivå i kommunen. Ameniteter som kan tenkes å påvirke et steds besøksattraktivitet er naturherligheter, kulturtilbud og idrettstilbud.

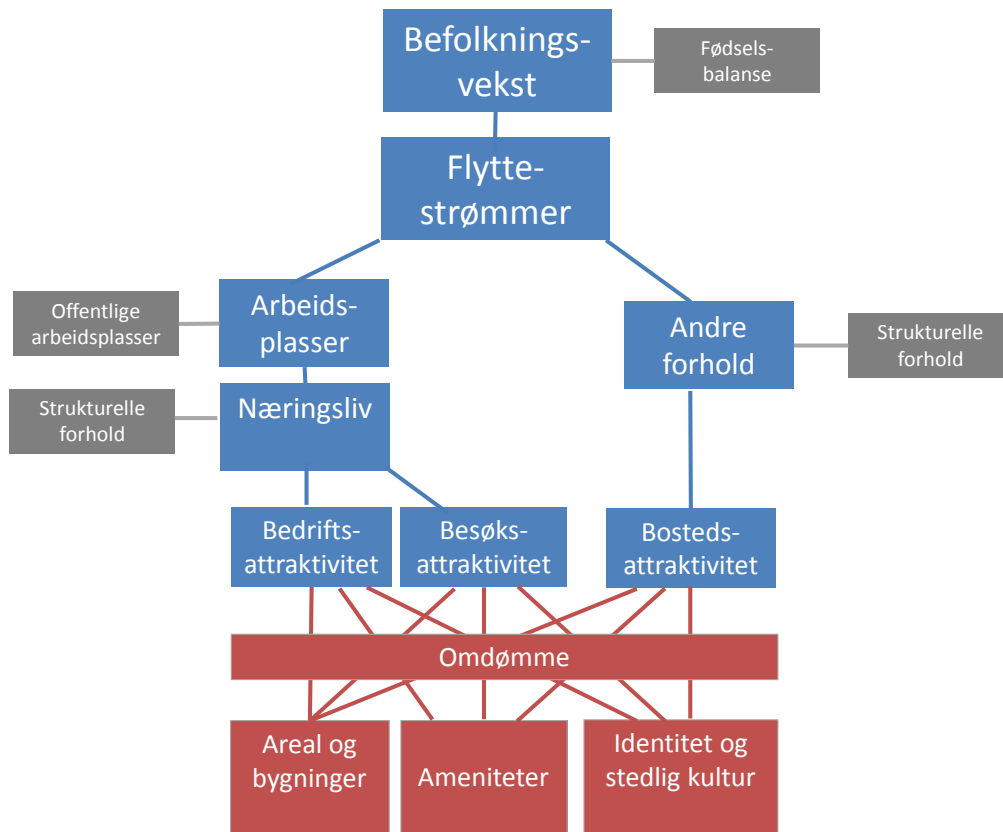
Omdømmet til et sted kan også tenkes å ha en betydning for attraktiviteten. Steder kan også markedsføres og selges aktivt til potensielle innflyttere eller næringsetablerere. Branding og stedsmarkedsføring har vært et populært virkemiddel de siste årene, med teknikker hentet fra markedsføringsfaget.

Identitet og stedlig kultur kjennetegnes av kvaliteten på relasjoner mellom mennesker og institusjoner, og også emosjonelle forhold og tilknytning til stedet. Innovasjonsklima og samarbeid mellom næringsliv og kommune kan tenkes å påvirke et steds bedriftsattraktivitet. Gjestfrihet og destinasjonsutvikling kan tenkes å påvirke et steds besøksattraktivitet. Lokal identitet og samarbeidsånd kan tenkes å påvirke bostedsattraktiviteten. Slike forhold kan ha stor betydning for evnen til forandring og utvikling.

Den nøyaktige sammenhengen mellom de mange attraktivitetsfaktorene og attraktiviteten er ikke kjent. Mange av faktorene er også vanskelige å måle og analysere kvantitativt. Det er heller ikke gitt at det finnes generelle sammenhenger som virker likt på alle steder. Alle steder har unike trekk, som kan ha betydning for hva som virker sterkest for attraktiviteten.

1.4 En helhetlig modell

Når vi har skilt strukturelle faktorer fra attraktivitet og kartlagt noen faktorer som kan tenkes å påvirke attraktiviteten, får vi en helhetlig modell for et steds utvikling. Figuren under viser det samme som Attraktivitetspyramiden, men her er hvert hjørne i pyramiden mer nøyaktig spesifisert og tilrettelagt for empirisk analyse. Under samler vi alt vi har gått gjennom så langt i én figur.



Figur 7: Attraktivitetsmodellen II

Endringer i befolkning og arbeidsplasser er knyttet sammen i modellen, og det skilles mellom strukturelle forhold, som ikke kan påvirkes lokalt, og attraktivitet, som kan påvirkes.

Vi kan regne ut om et sted har vært spesielt attraktivt for besøk, bedrift eller bosted. Attraktiviteten til et sted kan påvirkes gjennom å påvirke stedets kvalitet, som kjennetegnes av summen av en rekke faktorer, som kan kategoriseres i de fire kategoriene *omdømme*, *areal og bygninger*, *ameniteter* og *identitet og stedlig kultur*. Innholdet i de fire kategoriene kan variere etter hvilken type attraktivitet som skal påvirkes.

Denne modellen kan legges til grunn for å analysere utviklingen av steder, for prognoser og scenarier, og den kan brukes som redskap for strategivikling.

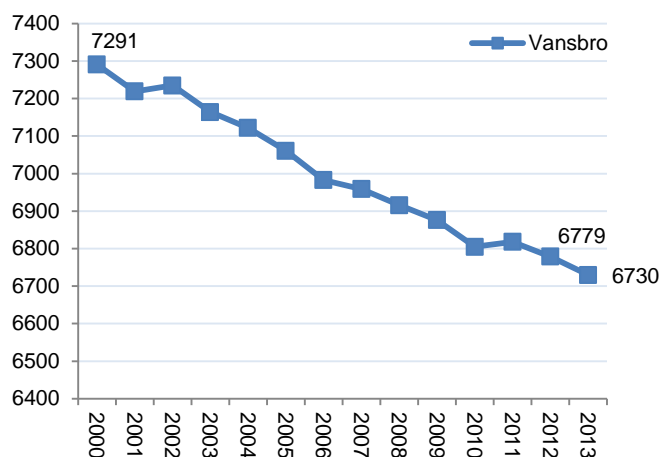
2. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den mest betydningsfulle indikatoren for regional utvikling. Befolkningsutviklingen oppsummerer totaliteten i den regionale utviklingen, og er et resultat av vekst i arbeidsplasser i privat og offentlig virksomhet, attraktivitet og beliggenhet.

2.1 Folketallet

Vansbro har hatt en ganske jevn nedgang i folketallet siden 2000. Det var litt vekst i 2002 og i 2011, men i alle de andre årene har det vært nedgang.

Folketallet har gått ned fra 7 291 i 2000 til 6 730 på slutten av 2013. Nedgangen tilsvarer 7,7 prosent. Hvis man rangerer befolkningsendringen i svenske kommuner, vil Vansbro være nummer 233 av 290 kommuner.



Figur 8: Folketallet i Vansbro ved utgangen av hvert år.

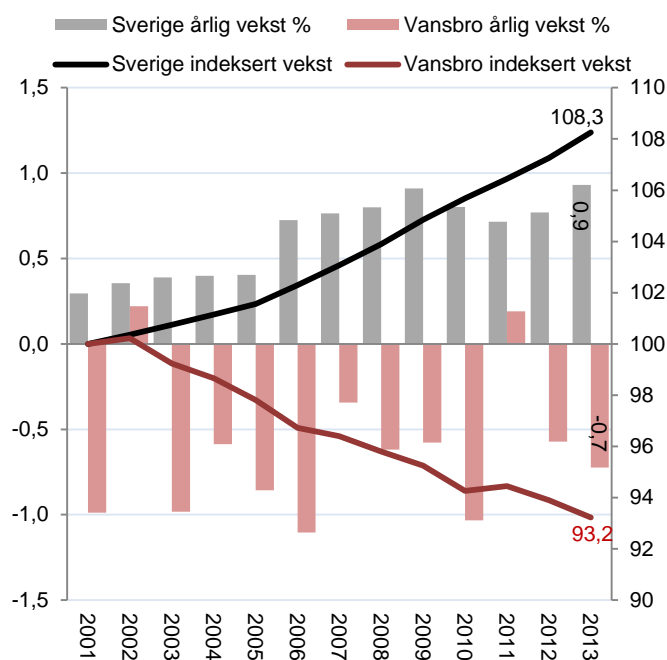
I figur 9 er befolkningsutviklingen i Vansbro sammenliknet med befolkningsutviklingen i Sverige fra 2001 til 2013.

Stolpene viser den årlige befolkningsveksten, mens linjene viser den indekserte veksten, der folkemengden i 2001 er indeksert til å være lik 100.

Sverige har hatt en årlig befolkningsvekst hvert år siden 2001. Veksten i Sverige var spesielt høy i 2009 og i 2013, da økingen var på nesten én prosent av folketallet.

Med unntak av år 2002 og 2011 har det vært en årlig befolkningsnedgang i Vansbro. I løpet av 2013 ble befolkningen redusert med 0,7 prosent.

Fra 2001 til 2013 har Sveriges befolkning økt med 8,3 prosent. Vansbro har hatt en nedgang på 6,8 prosent.



Figur 9: Stolpene viser den årlige befolkningsveksten i prosent av folketallet. Verdiene er vist på venstre akse. Linjene viser den indekserte veksten der folkemengden i 2001 er indeksert til å være lik 100.

2.2 Befolkningsutviklingen i Norge og Sverige – Hedmark og Dalarna

Figuren til høyre viser den indekserte befolkningsutviklingen i Norge, Sverige, Hedmark og Dalarna.

Fra utgangen av 2001 til utgangen av 2013 har Norges befolkning økt med 12,9 prosent. Sveriges befolkning har økt med 8,3 prosent.

Befolkningen i Hedmark har økt med 3,4 prosent, mens befolkningen i Dalarna verken har vokst eller blitt redusert.

Befolkningsutviklingen i Hedmark og Dalarna har vært svakere enn veksten i sine respektive land.

2.3 Befolkningsutviklingen i kommunene i Attraktivitetsprosjektet

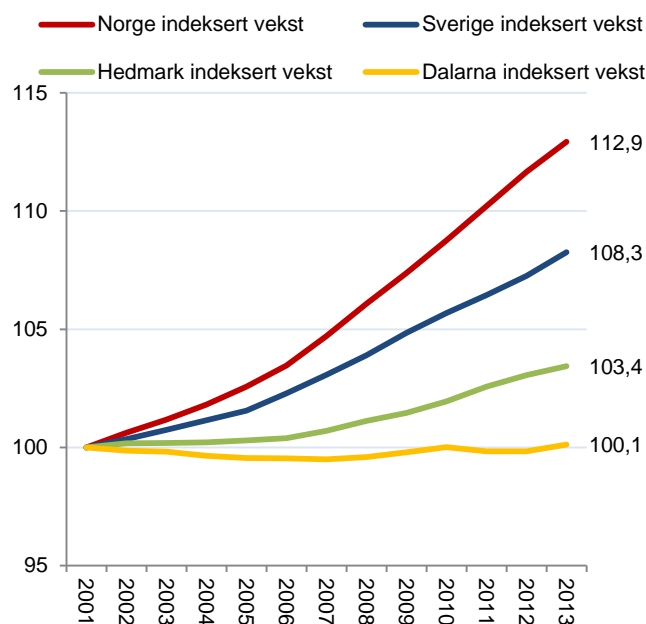
Figuren til høyre viser den indekserte befolkningsutviklingen i de fem kommunene i Attraktivitetsprosjektet.

Ingen av kommunene i Attraktivitetsprosjektet har hatt befolkningsvekst.

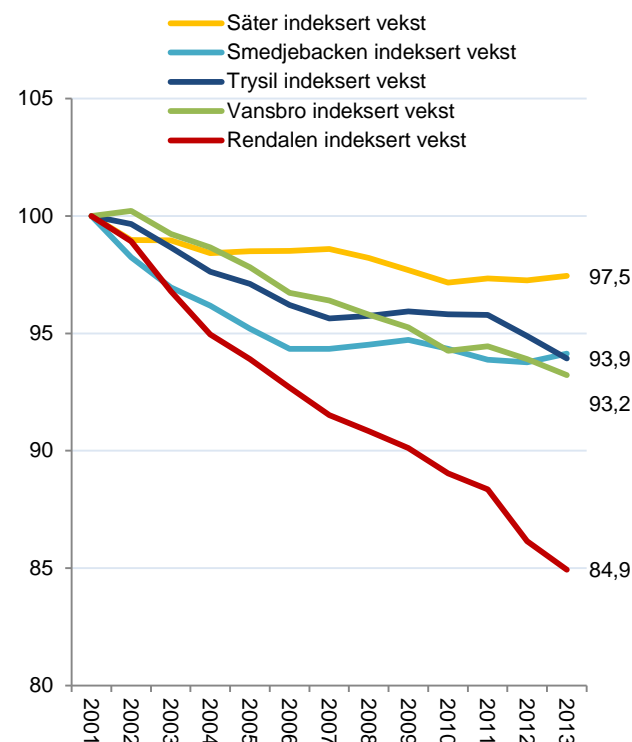
Säter har hatt den minst dårlige utviklingen. Folkemengden har blitt redusert med 2,5 prosent. Utviklingen i Trysil og Smedjebacken er ganske lik. I en stund hadde Smedjebacken dårligere utvikling enn Trysil, men ved utgangen av 2013 hadde begge kommunene en nedgang på 6,1 prosent sammenliknet med folketallet tolv år før.

Vansbro har hatt en litt svakere utvikling enn Trysil og Smedjebacken.

Rendalen har hatt den dårligste befolkningsutviklingen. Fra utgangen av 2001 til utgangen av 2013 har befolkningen blitt redusert med 15,1 prosent.



Figur 10: Den indekserte befolkningsveksten i Norge, Sverige, Hedmark og Dalarna. Tallene for Sverige er målt 31. desember i inneværende år, mens tallene for Norge er målt 1. januar året etter.



Figur 11: Indeksert befolkningsutvikling i kommunene i Attraktivitetsprosjektet. Tallene for Sverige er målt 31. desember inneværende år, mens tallene for Norge er målt 1. januar året etter.

2.4 Befolkningsutviklingen i Vansbro dekomponert

I figur 12 ser vi de årlige befolkningsendringene i Vansbro brutt ned på de tre komponentene fødselsoverskudd, netto innenlands flytting og netto innvandring.

Vansbro har hatt fødselsunderskudd i alle årene etter 2000, og dette fødselsunderskuddet utgjør en stor andel av befolkningsnedgangen.

Fødselsunderskuddet skyldes at det er en stor andel eldre i befolkningen og en liten andel av befolkningen som er kvinner i den rette alderen til å få barn. Dette er et resultat av mange års netto utflytting. Det er de unge som flytter ut, og dermed vil utflyttingen gjøre at den gjenværende befolkningen foreldes.

Vansbro har en jevn økning i netto innvandring, og i 2013 innvandret det (netto) 44 personer, som var akkurat likt med fødselsunderskuddet.

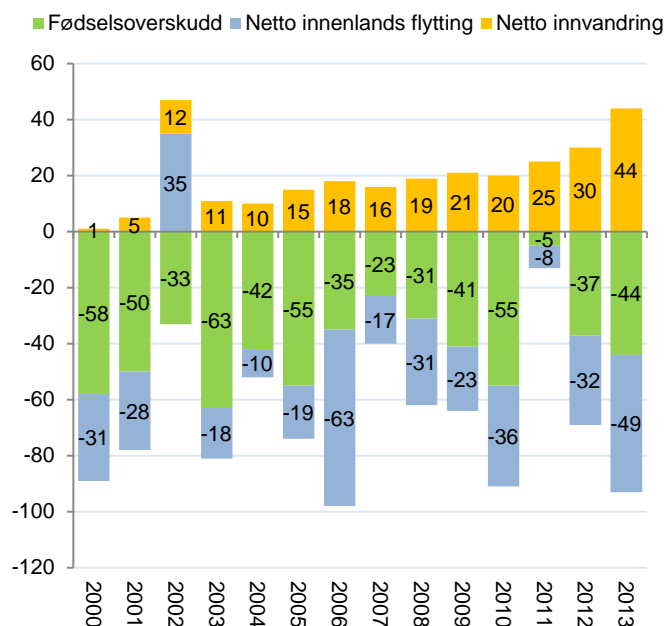
Problemet er den innenlandske nettoflyttingen. Vansbro taper innbyggere til andre svenske kommuner gjennom at det er flere som flytter ut enn inn. Vansbro hadde netto innflytting i 2002, men netto utflytting til andre svenske kommuner i alle de andre årene.

2.5 Befolkningsutviklingen dekomponert, i prosent av folketallet

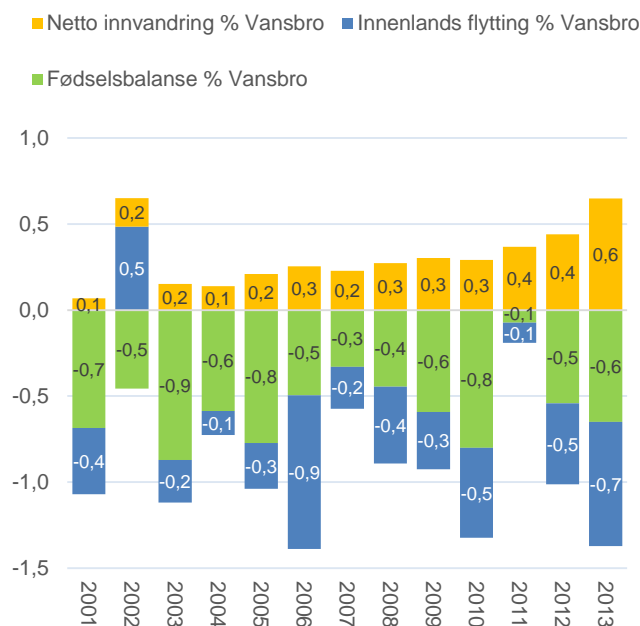
Figuren til høyre viser det samme som i figuren over, men som prosentvis andel av folketallet.

Nettoinnvandringen tilsvarte 0,6 prosent av befolkningen i 2013. Den ble utlignet av den negative fødselsbalansen som også utgjorde 0,6 prosent av folketallet i 2013.

Den innenlandske nettoflyttingen tilsvarte 0,7 prosent av folketallet i 2013.



Figur 12: Befolkningsendringer i Vansbro i absolutte tall, dekomponert.



Figur 13: Årlig prosentvis befolkningsendring i Vansbro dekomponert i innvandring, innenlands flytting og fødselsbalanse.

2.6 Befolkningsutviklingen i Sverige i prosent av folketallet

Det kan være interessant å se hvordan befolkningsutviklingen i Sverige har vært dekomponert i samme periode. Videre i analysen vil vi se på forskjellen mellom utviklingen i Vansbro og utviklingen på landsbasis, så her tar vi en titt på Sveriges utvikling, for å bedre kunne forstå hvordan Vansbro kommer ut i forhold til landsgjennomsnittet.

Det er nettoinnvandringen som har stått for størsteparten av befolkningsveksten i Sverige de siste tolv årene. Siden 2006 har nettoinnvandringen stått for en årlig økning på mellom 0,5 og 0,7 prosent av folketallet. I 2013 var nettoinnvandringen til Sverige på 0,7 prosent. Dette tilsvarer 65 139 personer.

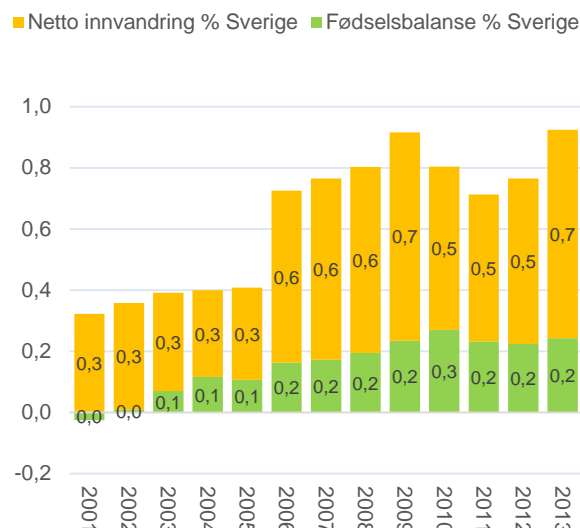
Siden 2002 har fødselsbalansen i Sverige bidratt positivt til befolkningsutviklingen, men ikke i like stor grad som det innvandringen har gjort. Fødselsoverskuddet har bidratt til en vekst tilsvarende 0,2 - 0,3 prosent av folketallet siden 2006.

2.7 Vansbro, relativ utvikling

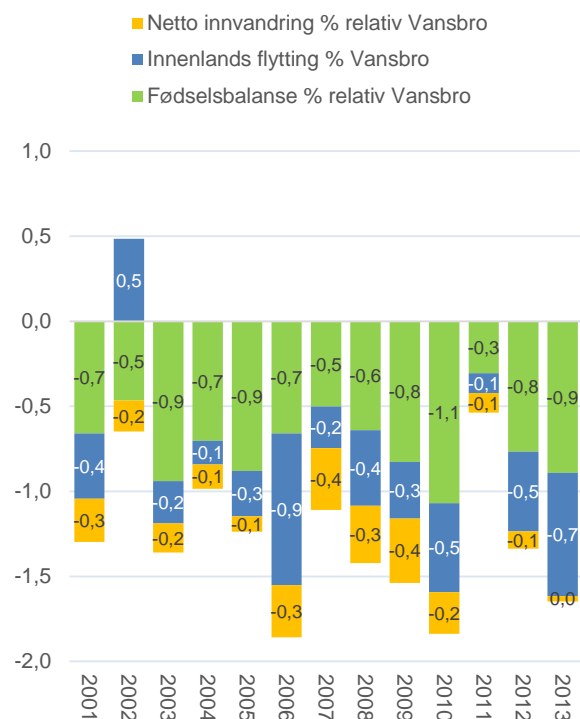
Figuren til høyre viser differansen mellom utviklingen i Vansbro (figur 13 på forrige side) og utviklingen nasjonalt (figuren over).

Innvandringen til Vansbro har vært lavere enn innvandringen på landsbasis siden 2001.

Utviklingen i Vansbro og i Sverige skiller seg derimot størst ut når det gjelder fødselsbalanse. Det er tydelig at fødselsbalansen i Vansbro er mye lavere enn fødselsbalansen nasjonalt.



Figur 14: Årlig prosentvis endring i befolkningen i Sverige dekomponert i fødselsbalanse og netto innvandring.



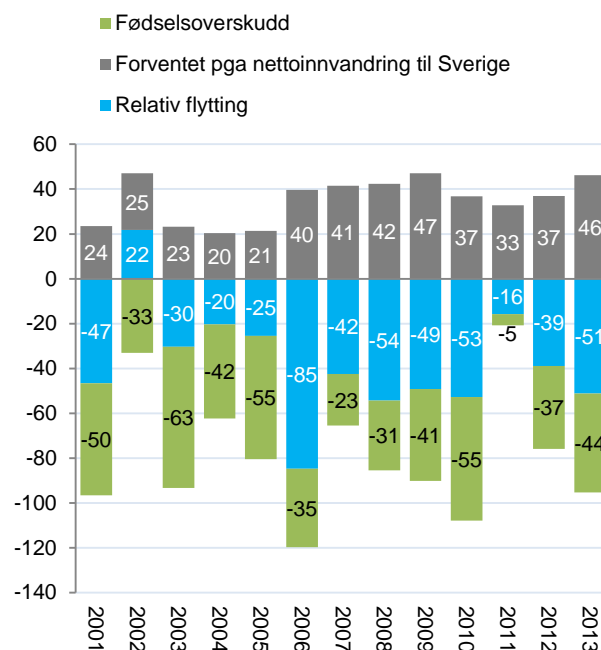
Figur 15: Differanse mellom dekomponert prosentvis utvikling i Vansbro og dekomponert prosentvis utvikling i Sverige.

2.8 Relativ flytting

Videre i denne analysen vil vi fokusere på det vi kaller for *relativ flytting*. Relativ flytting er nettoflyttingen til kommunen, både innenlands og utenlands, fratrukket nettoflyttingen på landsbasis (dvs. den nasjonale nettoinnvandringen). På forrige side så vi at nettoinnvandringen til Sverige var på 0,7 prosent av folketallet i 2013. Dersom denne innvandringen hadde fordelt seg likt på alle kommunene i Sverige (og dersom man samtidig hadde antatt at det ikke forekom noe innenlands flytting), ville alle kommuner i Sverige forvente en nettoinnflytting på 0,7 prosent i 2013. Det er denne generelle nettoinnvandringen vi ønsker å justere for. Derfor ser vi på den totale nettoflyttingen til kommunen, og trekker fra den totale nettoflyttingen på landsbasis. Den relative flyttingen blir da nettoflytting som ikke skyldes generell nettoinnvandring på landsbasis.

I 2013 var det til sammen 246 personer som flyttet til Vansbro, mens det var 251 personer som flyttet ut av kommunen. Dette inkluderer innvandring og innenlands flytting. Nettoflyttingen var på -5 personer. Dette tilsvarer en endring på -0,1 prosent av folketallet (Folketallet i Vansbro var 6 779 ved utgangen av 2012). Den relative flyttingen mellom nettoflyttingen i kommunen og nettoflyttingen på landsbasis blir på -0,8 prosent.

$$\text{Relativ flytting} = \text{Nettoflytting}_{\text{Vansbro}} - \text{Nettoflytting}_{\text{Sverige}}$$



Figur 16: «Forventet» nettoflytting som følge av generell nettoflytting til Sverige, fødselsbalanse og relativ flytting i Vansbro i absolutte tall.

Dersom nettoinnvandringen til Sverige hadde fordelt seg likt mellom alle kommunene, ville Vansbro forvente en nettoflytting på 46 personer i 2013. Nettoflyttingen var derimot på -5 personer, så den relative flyttingen var på

$$-5 - 46 = -51 \text{ personer i 2013.}$$

I figuren over viser de grå stolpene den forventede nettoflyttingen på grunn av generell nettoinnvandring på landsbasis. De blå stolpene viser den relative flyttingen, mens de grønne stolpene viser fødselsbalansen. Den relative flyttingen har vært negativ siden 2003.

2.9 Relativ flytting i prosent av folketallet

Videre i rapporten vil vi fokusere spesielt på den relative flyttingen som prosentvis andel av folketallet.

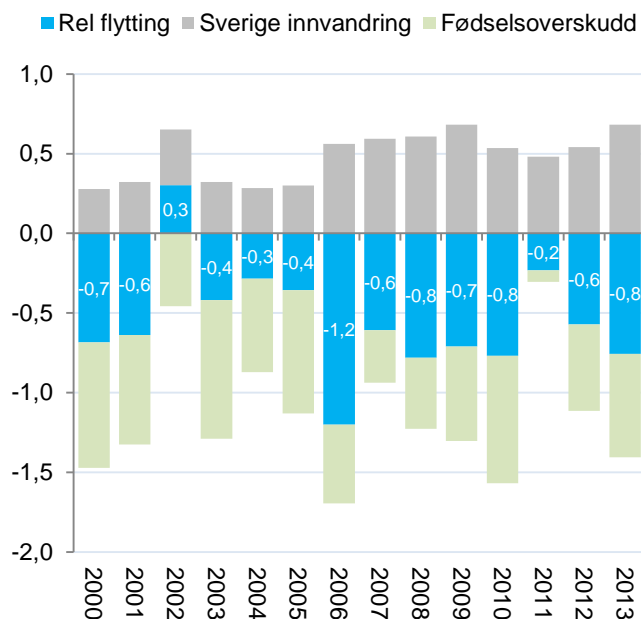
I figur 17 har vi vist hvordan den relative nettoflyttingen til Vansbro har utviklet seg. Den relative nettoflyttingen til Vansbro har vært -0,6 prosent i gjennomsnitt siden 2000. Det er ingen spesiell trend i utviklingen. Det betyr at Vansbro har tapt 0,6 prosent av befolkningen årlig på grunn av at flyttebalansen til kommunen har vært svakere enn gjennomsnittet for Sverige.

Det er denne relative flyttingen som vil være en overordnet størrelse som vi skal forsøke å forklare i denne rapporten. Den relative nettoflyttingen er et resultat av ulike strukturelle forhold og Vansbros attraktivitet, og i fortsettelsen skal vi analysere hvor mye av den relative flyttingen som skyldes strukturelle forhold og hvor mye som skyldes kommunens attraktivitet.

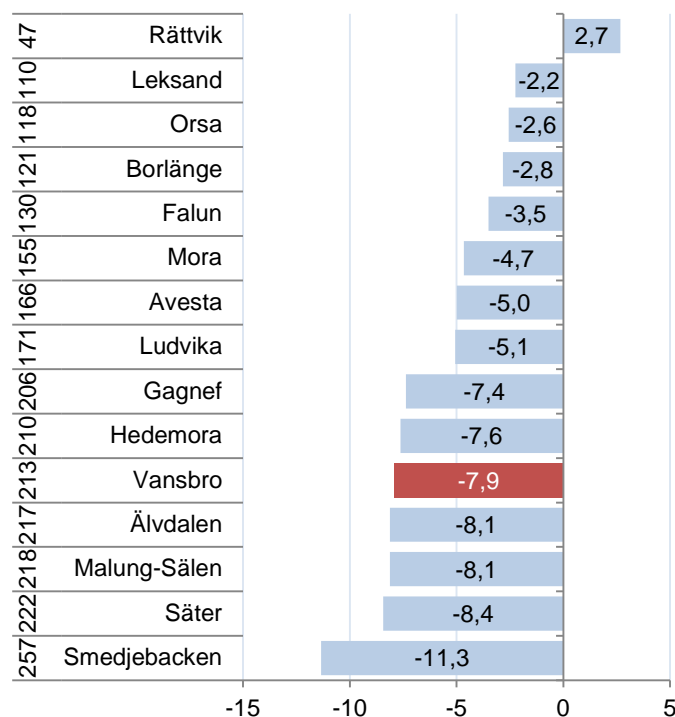
2.10 Relativ flytting i Dalarna

Vi har sett at Vansbro har en relativ flytting som er negativ, og som bidrar substansielt til befolkningsnedgangen. Det er interessant å se hvordan andre kommuner i Dalarna kommer ut til sammenlikning.

I Dalarna er det bare én kommune, Rättvik, som har en positiv relativ nettoflytting. Alle de andre kommunene har en negativ relativ nettoflytting. Kommuner som Leksand, Orsa, Borlänge og Falun har likevel en rangering som er over middels av svenske kommuner. De store byene har stor netto innflytting på bekostning av andre kommuner, og derfor vil flertallet av kommunene få en negativ relativ nettoflytting. Det er et uttrykk for sentraliseringen. Vansbro har hatt en sterk negativ relativ nettoflytting, også sammenliknet med de andre kommunene i Dalarna. Vansbro er rangert som nummer 213 av 290 kommuner i Sverige.



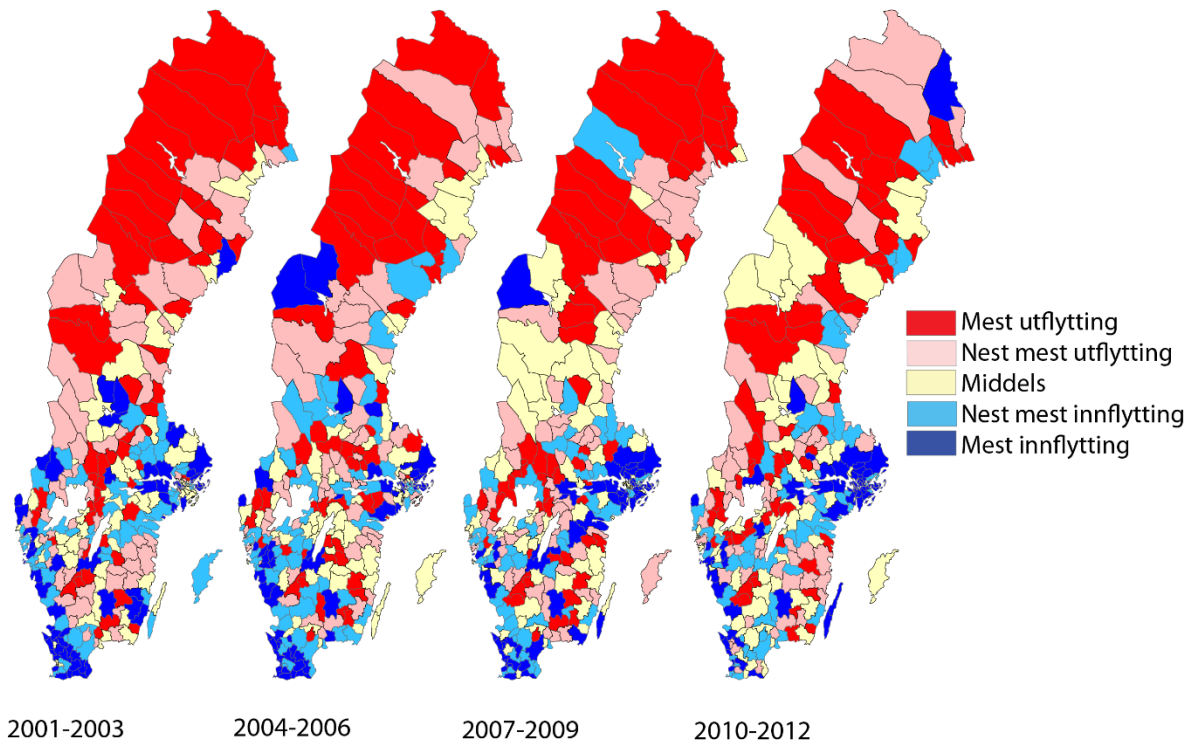
Figur 17: Relativ flytting og fødselsbalanse i prosent av befolkningen i Vansbro. De grå stolpene viser Sveriges nettoinnvandring i prosent av Sveriges befolkning.



Figur 18: Relativ nettoflytting i kommunene i Dalarna etter 2000. Kommunens rangering i forhold til de 290 kommunene i Sverige er vist til venstre.

2.11 Regionale mønstre i Sverige

I kartene under har vi illustrert mønstrene i nettoflyttingen til kommunene i Sverige i fire påfølgende treårsperioder.



Figur 19: Nettoflytting i kommunene i Sverige de siste fire treårsperiodene.

Kommunene er delt inn i fem grupper med like mange kommuner i hver. De mørkeblå er den femtedelen av kommunene som har hatt størst netto innflytting i perioden. Kommuner med høy innflytting har i stor grad vært konsentrert til kysten mellom Strömstad og Trelleborg i alle periodene, samt i området rundt Stockholm.

De røde er kommuner med høyest netto utflytting. Det er en konsentrasjon av kommuner med høy utflytting i nord i alle periodene.

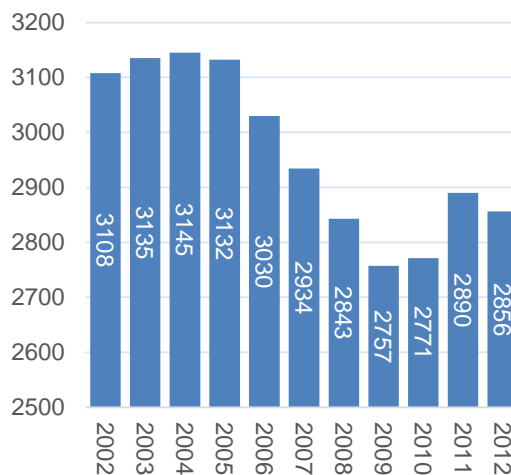
Mønstrene har vært ganske stabile gjennom de fire periodene.

3. Arbeidsplassvekst

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene.

3.1 Antall arbeidsplasser

I 2012 var det 2 856 personer som jobbet i Vansbro. Antallet er lavere enn i 2012, men høyere enn i perioden mellom 2008 og 2010. Det var vekst i antall arbeidsplasser fra 2002 til 2004. Deretter var det en ganske sterk nedgang fram til 2009.



Figur 20: Antall arbeidsplasser i Vansbro fra 2002 til 2012. Alle sektorer.

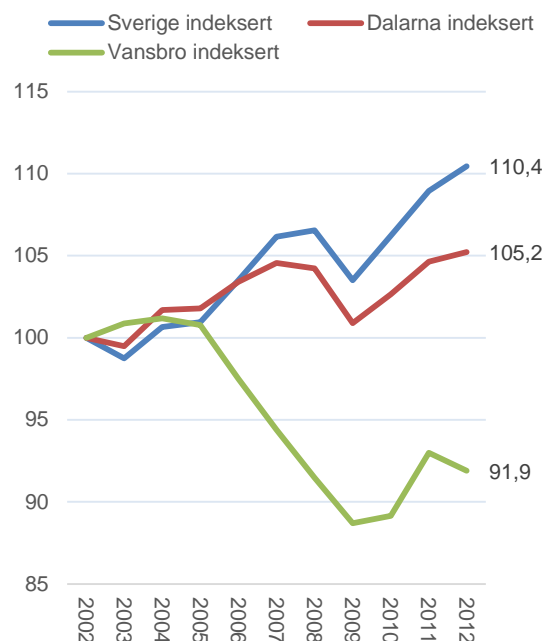
3.2 Indeksert arbeidsplassvekst

Figuren ved siden av viser den indekserte arbeidsplassveksten i Vansbro, Dalarna og Sverige. Antallet arbeidsplasser i 2002 er indeksert til å være lik 100.

Fra 2002 til 2012 har antall arbeidsplasser i Sverige økt med 10,4 prosent. Arbeidsplassveksten i Dalarna har i samme periode vært på 5,2 prosent. Det var arbeidsplassnedgang mellom finanskriseåret 2008 og 2009, men veksten tok seg opp igjen etter 2009 både på lands- og fylkesbasis.

Det kommer tydelig fram at det var en sterk arbeidsplassnedgang i Vansbro mellom 2005 og 2009. Fra 2009 til 2011 var det en svak vekst, men nedgang igjen fra 2011 til 2012.

I 2012 var det 8,1 prosent færre arbeidsplasser i Vansbro sammenliknet med antallet i 2002.



Figur 21: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer, fra 2002 til 2012, Vansbro, Dalarnas län og Sverige.

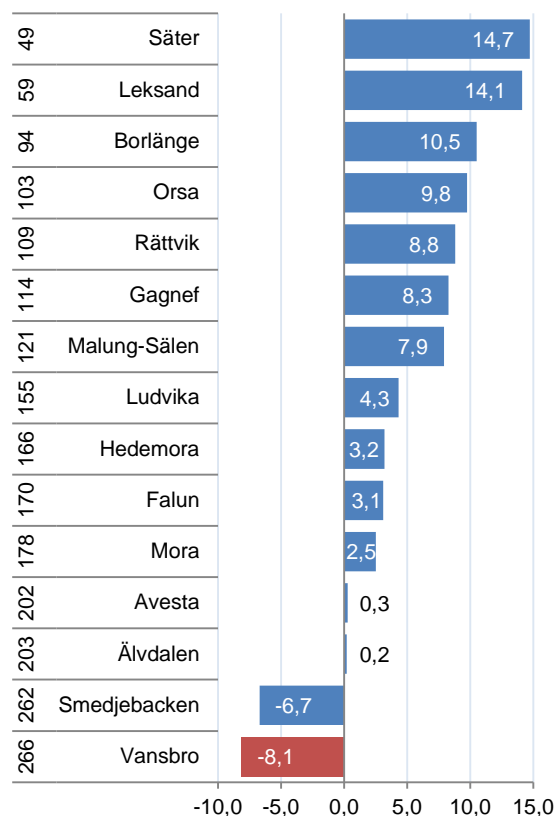
3.3 Arbeidsplassvekst i kommunene i Dalarna

Vi så at veksten i Dalarna samlet sett var på 5,2 prosent i perioden mellom 2002 og 2012. I samme periode hadde antall arbeidsplasser i Vansbro blitt redusert med 8,1 prosent. Figuren til høyre viser hvordan arbeidsplassveksten har vært i kommunene i Dalarna fra 2002 til 2012. Rangeringen blant landets 290 kommuner med hensyn til vekst er angitt ved siden av kommunenavnet.

Säter og Leksand har hatt en arbeidsplassvekst på over 14 prosent. Dette rangerer kommunene som nummer 49 og 59 blant Sveriges kommuner.

Videre har veksten i Borlänge, Orsa, Rättvik, Gagnef og Malung-Sälen vært høyere enn fylkessnittet. Veksten i Säter, Leksand og Borlänge har også vært over landsgjennomsnittet.

Av kommunene i Dalarna har Vansbro hatt svakest vekst. En arbeidsplassreduksjon på -8,1 prosent plasserer kommunen som nummer 266 blant de 290 kommunene.



Figur 22: Arbeidsplassvekst i prosent fra 2002 til 2012, alle sektorer, i kommunene i Dalarna.

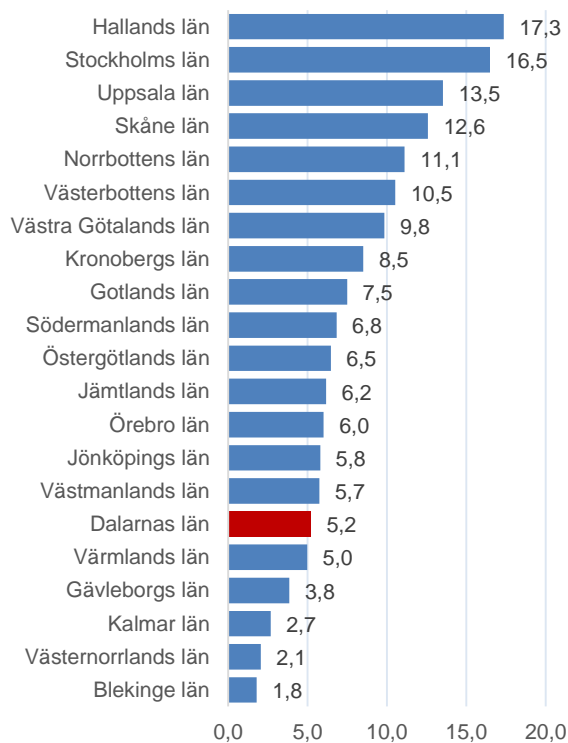
3.4 Arbeidsplassveksten i länenene

Det kan også være interessant å se hvordan Dalarna er rangert blant de andre länenene i Sverige. Figur 23 viser arbeidsplassutviklingen i de enkelte länenene 2002 til 2012. Rangeringen er angitt til venstre for lännavnet.

Arbeidsplassveksten til Dalarna er rangert som nummer 16 blant de 21 länenene.

Mens seks av länenene har hatt en arbeidsplassvekst som er høyere enn veksten nasjonalt, har de øvrige femten länenene hatt en utvikling som er dårligere enn landsgjennomsnittet.

Dette er et uttrykk for at län med store byer trekker til seg arbeidskraft på bekostning av de små fylkene.



Figur 23: Arbeidsplassveksten i länenene i Sverige fra 2002 til 2012.

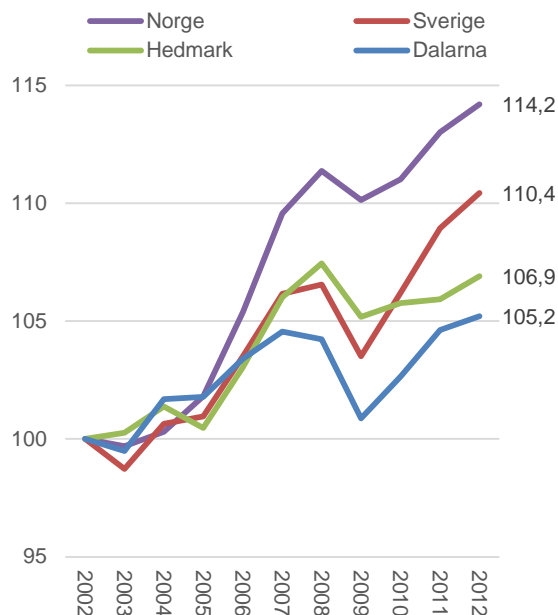
3.5 Norge og Sverige – Hedmark og Dalarna

Det kan være interessant å sammenlikne arbeidsplassutviklingen i Sverige med utviklingen i Norge i samme periode, og utviklingen i Hedmark med utviklingen i Dalarna.

Figuren til høyre viser den indekserte veksten, der antall arbeidsplasser i 2002 er satt til å være lik 100.

Fra 2002 til 2012 har det vært en sysselsettingsvekst på 14,2 prosent i Norge. Sverige har, som vi så tidligere, hatt en sysselsettingsvekst på 10,4 prosent.

Både Hedmark og Dalarna har en vekst som ligger under snittet til sine respektive land. Arbeidsplassveksten i Hedmark har vært på 6,9 prosent. Veksten har vært omtrent halvparten så sterk som veksten nasjonalt. Veksten i Dalarna har også vært omtrent halvparten så sterk som veksten i Sverige.



Figur 24: Indeksert arbeidsplassutvikling i Norge, Sverige, Hedmark og Dalarna fra 2002 til 2012. Antallet arbeidsplasser i 2002 er indeksert til å være lik 100.

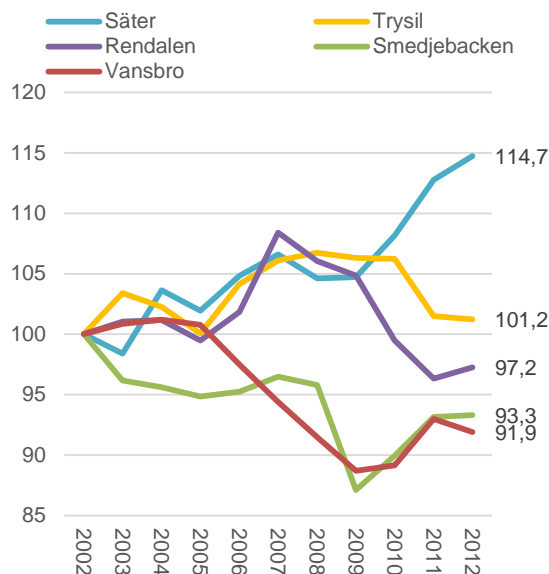
3.6 Utviklingen i kommunene

Figur 25 viser arbeidsplassutviklingen i kommunene i Attraktivitetsprosjektet.

Säter har hatt en sterk vekst. Veksten i Säter har vært litt høyere enn veksten nasjonalt i Norge.

Trysil har hatt en vekst på 1,2 prosent, mens Rendalen har hatt en nedgang på 2,8 prosent.

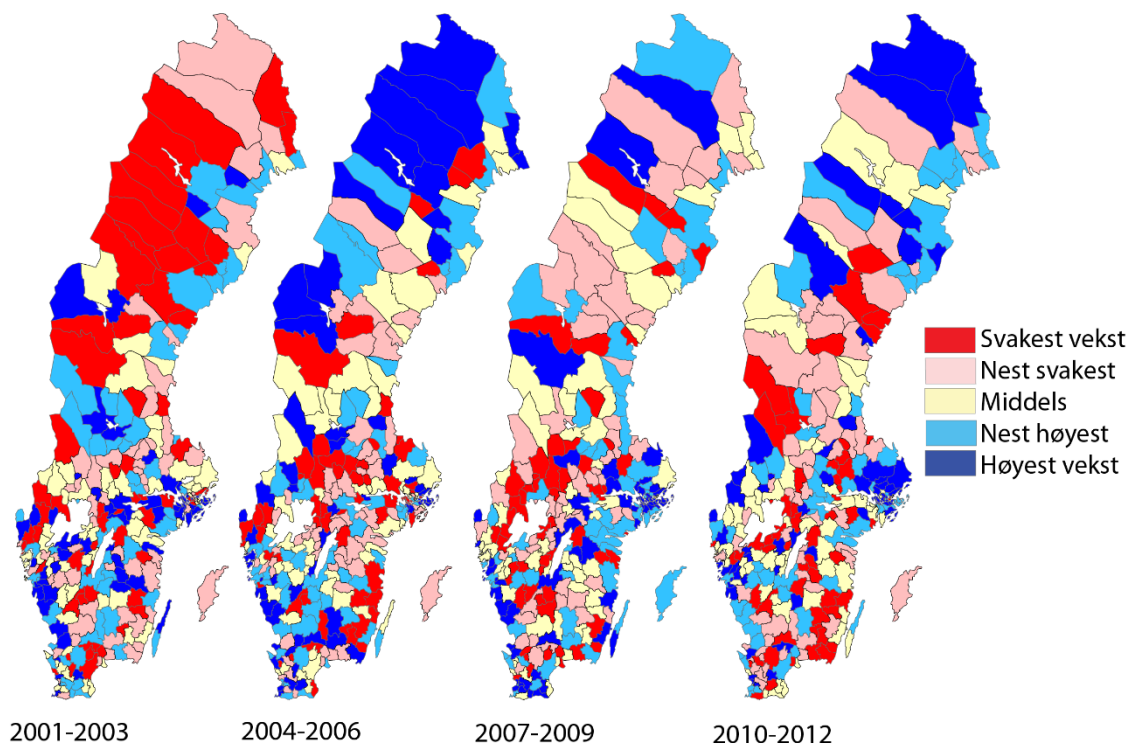
Smedjebacken har hatt en nedgang på 6,7 prosent. Av kommunene i Attraktivitetsprosjektet har Vansbro hatt svakest arbeidsplassutvikling.



Figur 25: Indeksert arbeidsplassvekst i de fem kommunene i attraktivitetsprosjektet fra 2002 til 2012. Antallet arbeidsplasser i 2002 er indeksert til å være lik 100.

3.7 Regionale mønstre i arbeidsplassvekst

I kartene under har vi illustrert mønstrene i arbeidsplassvekst i kommunene i Sverige i de fire siste treårsperiodene som vi har tall for.



Figur 26: Arbeidsplassvekst i kommunene fire siste treårsperioder. Kommunene er delt inn i fem grupper med farger i henhold til relativ arbeidsplassvekst.

Det er ikke lett å se klare mønstre når det gjelder arbeidsplassveksten i Sverige. Det er ganske store forskjeller mellom de ulike periodene, og det er ingen områder som har stabilt høyere arbeidsplassvekst i alle periodene. Vi så i kartene for nettoflytting at det var stor utflytting i fra kommunene lengst i nord, men her ser vi at mange av kommunene i nord har hatt sterk arbeidsplassvekst i flere av periodene. Sentraliseringen av befolkningen gjennom flytting til sentrale strøk synes dermed ikke å være forårsaket av forskjeller i arbeidsplassvekst. Dermed kan det synes som sentraliseringen skyldes bostedspreferanser. Det er den samme tendensen som i Norge, der arbeidsplassveksten er jevnt fordelt i landet, mens nettoflyttingen går fra mindre sentrale til de mest sentrale områdene, spesielt i og rundt de største byene.

Vi kan også se at Vansbro hadde ganske god arbeidsplassvekst i den første perioden, for årene 2001- 2003. I de to neste periodene var Vansbro blant kommunene med aller svakest arbeidsplassvekst. I den siste perioden var Vansbro blant kommunene med nest svakest arbeidsplassvekst.

4. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et svært viktig forhold for alle kommuner er hvordan arbeidsmarkedet i kommunen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor kommunen. Dette kommer til uttrykk gjennom ut- og innpendling til andre kommuner som er innenfor praktisk pendlingsavstand.

4.1 Pendling i Dalarna

Tabellen under viser andelen av den sysselsatte befolkningen i kommunene i Dalarna fordelt på kommunene de jobber i. Blå farge indikerer en høy andel, mens rød farge indikerer en lav andel.

Tabell 1: Prosentvis andel av den sysselsatte befolkningen i kommunene i Dalarna i 2012. Radene viser bostedskommune, mens kolonnene viser arbeidskommune. Med unntak av siste rad, er verdiene angitt i forhold til sysselsettingen i bostedskommunen. Siste rad viser andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

| | | Arbeidssted 2012 | | | | | | | | | | | | | | | |
|-------------|--------------|------------------|--------------|--------|---------|---------|------|----------|--------------|------|-------|----------|-------|----------|--------|---------|---------|
| | | Vansbro | Malung-Sälen | Gagnef | Leksand | Rättvik | Orsa | Älvdalen | Smedjebacken | Mora | Falun | Borlänge | Säter | Hedemora | Avesta | Ludvika | Utenfor |
| Bosted 2012 | Vansbro | 82,0 | 2,9 | 1,8 | 0,8 | 0,2 | 0,1 | 0,0 | 0,2 | 1,2 | 1,6 | 2,5 | 0,0 | 0,2 | 0,0 | 1,3 | 5,2 |
| | Malung-Sälen | 2,0 | 87,6 | 0,0 | 0,3 | 0,1 | 0,1 | 0,4 | 0,1 | 1,6 | 0,5 | 1,2 | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,1 | 5,8 |
| | Gagnef | 0,9 | 0,1 | 49,1 | 6,7 | 0,4 | 0,1 | 0,0 | 0,1 | 0,2 | 7,3 | 27,8 | 0,7 | 0,2 | 0,2 | 1,4 | 4,7 |
| | Leksand | 0,2 | 0,2 | 2,9 | 71,0 | 3,7 | 0,2 | 0,0 | 0,0 | 1,5 | 5,8 | 7,5 | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 0,2 | 6,3 |
| | Rättvik | 0,1 | 0,3 | 0,5 | 8,6 | 66,2 | 0,7 | 0,2 | 0,1 | 5,7 | 7,8 | 2,5 | 0,1 | 0,2 | 0,0 | 0,1 | 7,0 |
| | Orsa | 0,2 | 0,4 | 0,0 | 0,5 | 1,2 | 56,7 | 1,5 | 0,0 | 29,9 | 1,2 | 0,9 | 0,0 | 0,2 | 0,0 | 0,2 | 6,9 |
| | Älvdalen | 0,1 | 2,1 | 0,1 | 0,2 | 0,3 | 0,8 | 77,3 | 0,0 | 11,9 | 1,0 | 0,7 | 0,0 | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 5,2 |
| | Smedjebacken | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,1 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 53,7 | 0,1 | 1,0 | 2,7 | 0,4 | 0,4 | 0,5 | 26,1 | 14,9 |
| | Mora | 0,2 | 0,9 | 0,0 | 0,9 | 1,2 | 3,6 | 2,1 | 0,1 | 83,2 | 1,6 | 1,1 | 0,1 | 0,1 | 0,0 | 0,1 | 4,8 |
| | Falun | 0,1 | 0,1 | 0,3 | 0,8 | 0,5 | 0,1 | 0,0 | 0,0 | 0,4 | 77,2 | 12,2 | 0,6 | 0,6 | 0,3 | 0,4 | 6,5 |
| | Borlänge | 0,1 | 0,1 | 0,9 | 0,9 | 0,1 | 0,1 | 0,0 | 0,2 | 0,1 | 11,3 | 77,7 | 1,8 | 0,8 | 0,3 | 1,3 | 4,4 |
| | Säter | 0,0 | 0,1 | 0,3 | 0,4 | 0,1 | 0,0 | 0,0 | 0,5 | 0,1 | 8,6 | 24,6 | 47,1 | 9,6 | 2,4 | 0,9 | 5,1 |
| | Hedemora | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,2 | 0,1 | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,1 | 3,5 | 5,3 | 5,0 | 71,2 | 6,9 | 0,3 | 7,3 |
| | Avesta | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,1 | 0,0 | 1,2 | 1,7 | 0,6 | 4,0 | 81,2 | 0,1 | 11,0 |
| | Ludvika | 0,1 | 0,1 | 0,1 | 0,2 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 3,7 | 0,2 | 1,5 | 3,1 | 0,2 | 0,2 | 0,1 | 84,6 | 5,9 |
| | Utenfor | 2,9 | 13,1 | 2,0 | 4,4 | 3,2 | 2,4 | 3,0 | 5,9 | 3,3 | 4,7 | 4,0 | 2,7 | 5,5 | 12,0 | 5,6 | |

Av den sysselsatte befolkningen i Vansbro jobbet 82 prosent i samme kommune i 2012. 5,2 prosent av den sysselsatte befolkningen i Vansbro jobbet utenfor Dalarna.

Den siste raden viser andelen av arbeidsplassene som det pendles inn til fra kommuner utenfor Dalarna. I 2012 var 2,9 prosent av arbeidsplassene i Vansbro besatt av noen som jobber utenfor fylket. Det er lite pendling fra Vansbro til de øvrige kommunene i Dalarna. 2,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Vansbro jobbet i Malung-Sälen, mens 2,5 prosent jobbet i Borlänge i 2012. 2 prosent av den sysselsatte befolkningen i Malung-Sälen jobbet i Vansbro. Av fargene ser man tydelig at de fleste jobber i egen kommune. Vi ser også at det er mange kommuner som ikke har noen pendling til øvrige kommuner i fylket. Det kan tyde på at graden av pendling på tvers av kommunegrensene er lav.

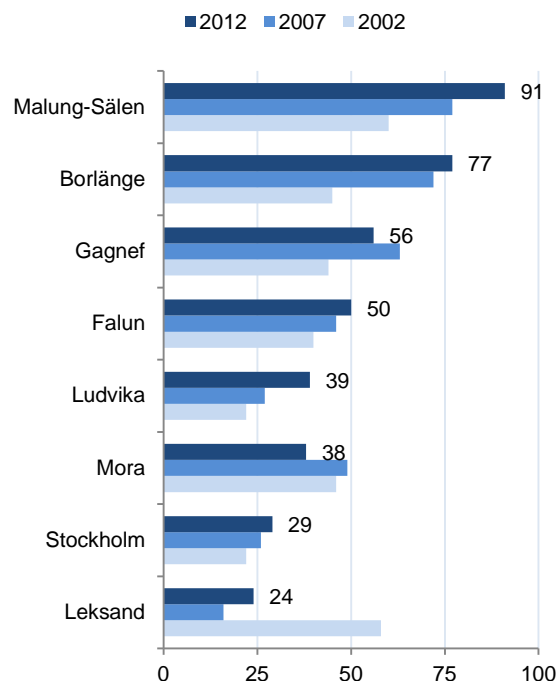
4.2 Utpendling

Figuren ved siden av viser antall personer som var bosatt i Vansbro, men som jobbet i en annen kommune i 2002, 2007 og 2012. De åtte kommunene det pendles mest til er tatt med i figuren.

I 2012 var det 91 personer som var bosatt i Vansbro som jobbet i Malung-Sälen. Det var 77 personer som jobbet i Borlänge. Pendlingen har økt til begge kommunene siden 2002.

Det var 56 personer som pendlet til Gagnef og 50 personer som pendlet til Falun. Pendlingen til begge kommunene har økt siden 2002, men i 2007 var pendlingen til Gagnef høyere enn i 2012.

Videre er Ludvika, Mora, Stockholm og Leksand kommuner med et visst antall pendlere fra Vansbro.



Figur 27: Pendling til de kommunene det pendles mest til fra Vansbro i 2002, 2007 og 2012, i antall personer.

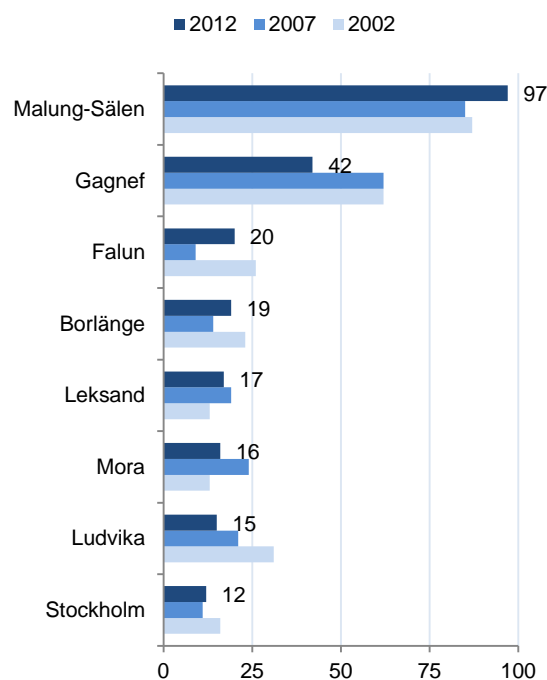
4.3 Innpendling

Figuren til høyre viser antall personer som er bosatt i en annen kommune, men som jobbet i Vansbro i 2002, 2007 og 2012. Skalaen er lik som i figuren over for å gjøre sammenlikningen mellom antall inn- og utpendlere enklere.

Det var registrert 97 personer som var bosatt i Malung-Sälen som hadde sitt arbeidssted i Vansbro i 2012. Dette er en øking fra 2007.

Det var 42 personer som pendlet til Vansbro fra Gagnef. Antallet har blitt redusert siden 2007.

Det var noen få pendlere fra Falun, Borlänge, Leksand, Mora, Ludvika og Stockholm i 2012. Antallet er noenlunde likt som i årene før.



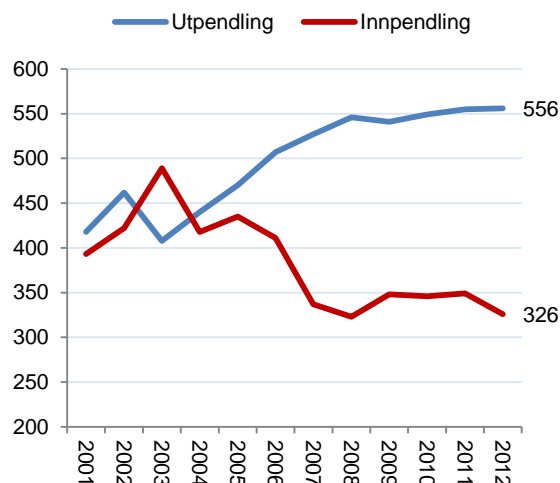
Figur 28: Pendling inn til Vansbro fra kommunene det pendles mest fra, 2002, 2007 og 2012, antall personer.

4.4 Samlet pendling

Figur 29 viser det totale antallet inn- og utpendlere til og fra Vansbro i perioden mellom 2001 og 2012.

Siden 2004 ser det ut til å ha skjedd en endring. Mens antallet inn- og utpendlere var noenlunde likt i perioden mellom 2002 og 2004, har utpendlingen økt og innpendlingen avtatt deretter. Antallet som pendler ut av Vansbro har økt kraftig mellom 2003 og 2008. Deretter har antallet holdt seg ganske stabilt. I 2012 var det 556 personer som pendlet ut.

Antallet innpendlere har vært forholdsvis stabilt siden 2008. I 2012 var det 326 personer som bodde utenfor Vansbro, men som hadde sitt arbeidssted der.



Figur 29: Totalt antall pendlere til og fra Vansbro fra 2001 til 2012.

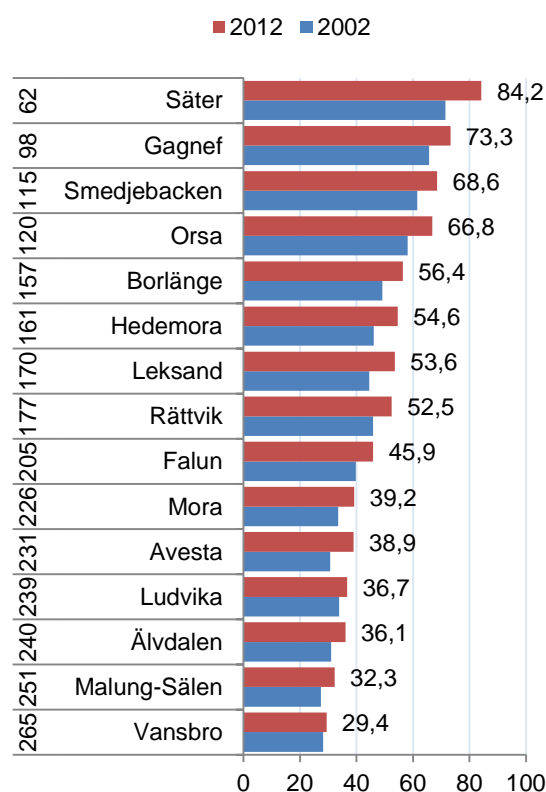
4.5 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjonen er et mål på graden av pendling. Den måles ved å legge sammen den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til med den prosentvise andelen av den sysselsatte befolkningen på stedet som pendler ut. På den måten kan man sammenlikne graden av pendling mellom kommunene i Sverige. Steder med gode pendlingsmuligheter får en fordel i form av økt nettoflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen i Vansbro er lav sammenliknet med de øvrige kommunene i Dalarna. Vansbro er rangert som nummer 265 blant landets 290 kommuner.

Säter og Gagnef har høyst grad av pendling på tvers av kommunegrensene i Dalarna.

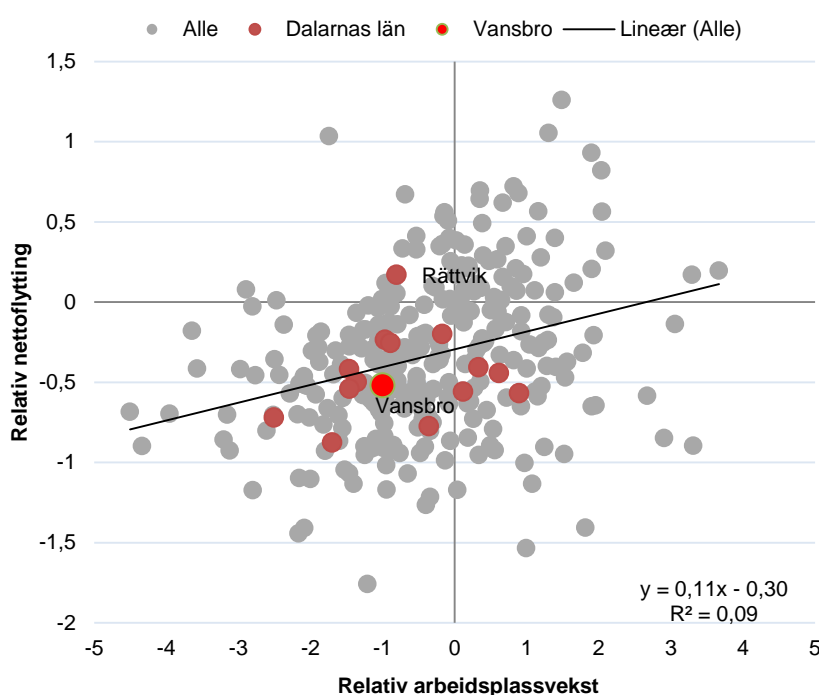
Arbeidsmarkedsintegrasjonen til Säter er rangert som nummer 62 nasjonalt. Smedjebacken har også en forholdsvis høy grad av pendling.



Figur 30: Arbeidsmarkedsintegrasjonen i kommunene i Dalarnas län, 2002 og 2012.

5. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Andre forhold spiller imidlertid også inn. Et steds befolkningsstørrelse, pendlingsmuligheter og vekst i nabokommuner påvirker også flyttingen til et sted. Vi kaller dette for strukturelle flyttefaktorer. Steder som har unormalt høy flytting etter å ha justert for arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene har positiv bostedsattraktivitet.



Figur 31: Sammenhengen mellom relativ arbeidsplassvekst og relativ nettoflytting i kommunene. Origo tilsvare verdien på landsgjennomsnittet de siste tre årene. Tallene er et gjennomsnitt for perioden 2010-2012.

I figuren over er den relative arbeidsplassveksten satt opp mot den relative nettoflyttingen. Streken viser den statistiske sammenhengen mellom de to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting, gitt arbeidsplassveksten.

Det kan være interessant å merke seg at konstantleddet er negativt. Det betyr at dersom arbeidsplassveksten i kommunen er like høy som veksten nasjonalt, vil kommunen forvente en negativ relativ nettoflytting. Det er et uttrykk for at de folkerike kommunene trekker til seg tilflyttere fra de små kommunene.

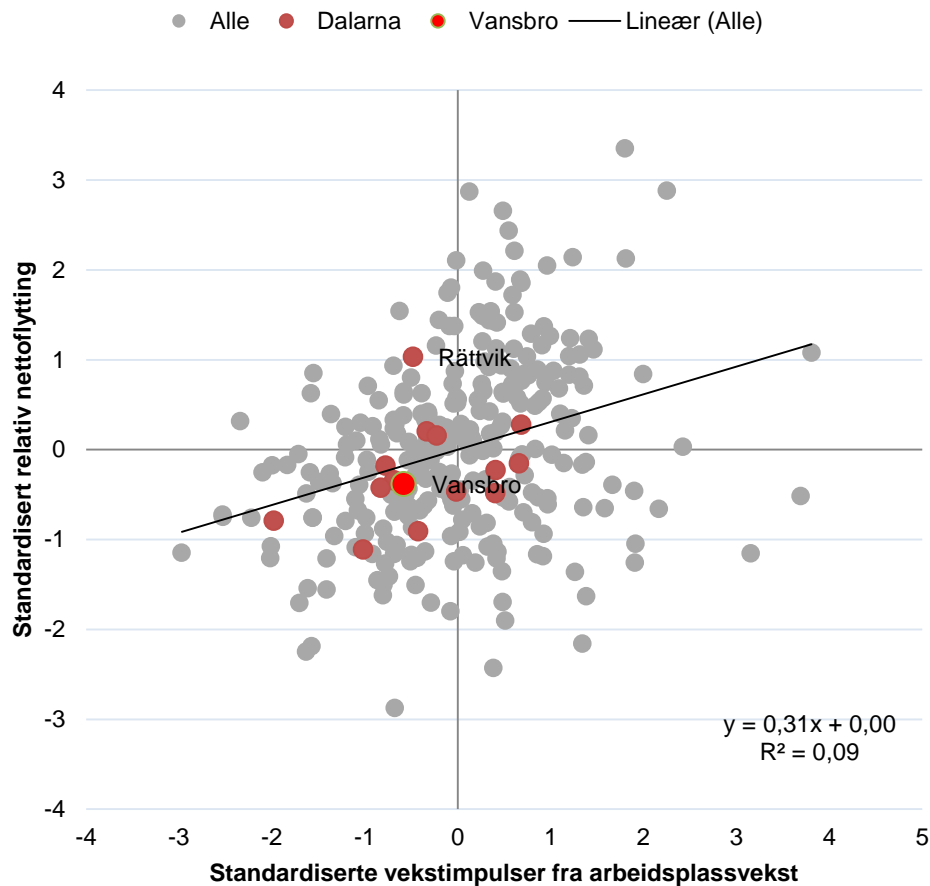
Arbeidsplassveksten i Vansbro har vært svakere enn veksten nasjonalt i den siste treårsperioden. Den faktiske flyttingen har vært litt lavere enn forventet, gitt arbeidsplassveksten.

I Dalarna har de fleste kommunene hatt en arbeidsplassvekst som er lavere enn veksten på landsbasis.

Bare Rättvik har hatt en positiv relativ nettoflytting. Noen kommuner i Dalarna har hatt en bedre relativ nettoflytting enn forventet, mens flesteparten har hatt en relativ nettoflytting som er noe lavere enn forventet.

5.1 Vekstimpulser - arbeidsplassvekst korrigert for pendling

Når vi skal fortsette å analysere sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst, ønsker vi å ta inn ett element til, nemlig kommunenes pendling. Noen kommuner har mye pendling inn og ut av kommunen. Når en kommune med mye pendling får arbeidsplassvekst, vil effekten av arbeidsplassveksten på nettoflyttingen bli svakere, fordi mange av de nye arbeidsplassene vil bli tatt av personer som bor i andre kommuner. I stedet for økt innflytting vil slike kommuner få økt innpendling. I kommuner som ligger geografisk isolert vil sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting bli mer direkte. For å korrigere for pendlingen, måler vi arbeidsplassveksten som andel av sysselsettingen på stedet. Dette kaller vi for *vekstimpulser*.

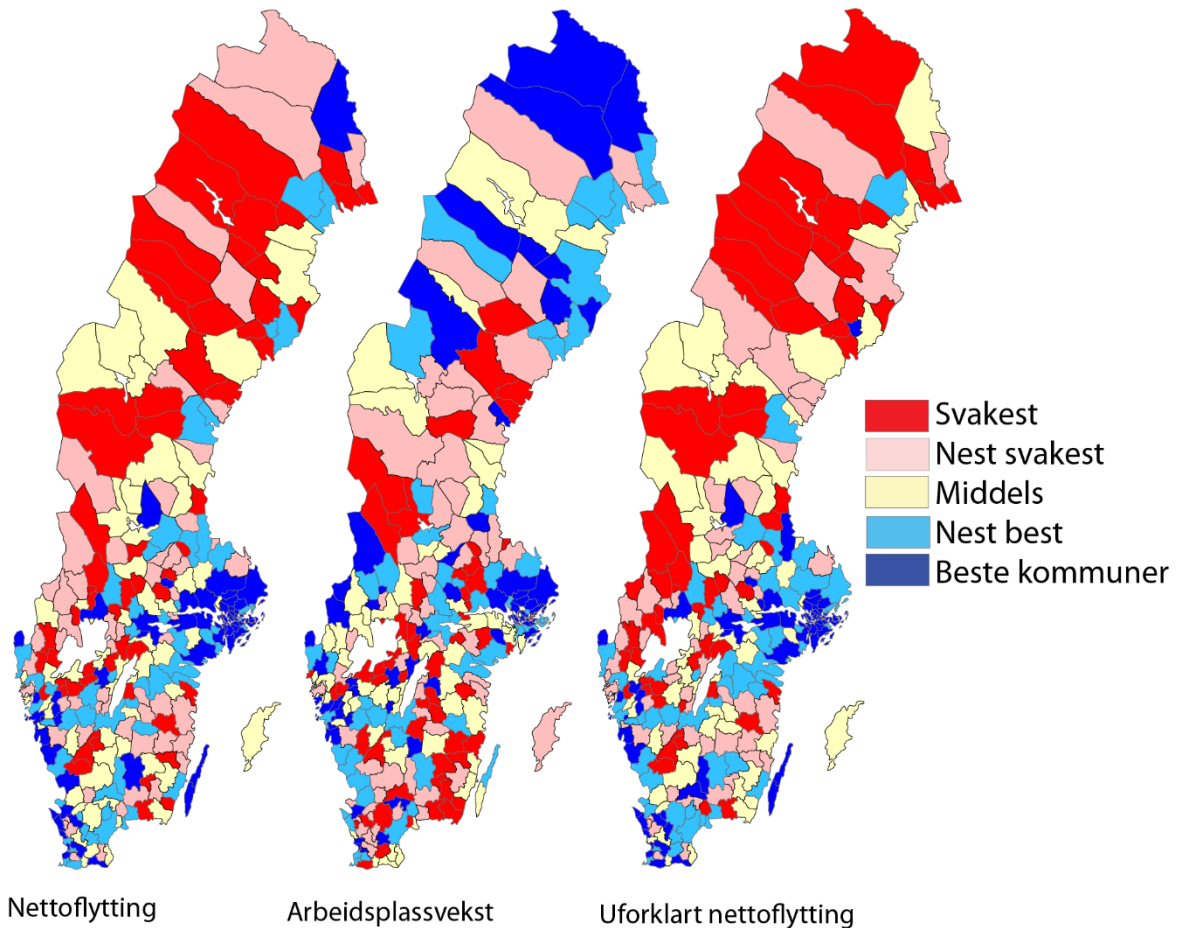


Figur 32: Sammenhengen mellom pendlingsjustert arbeidsplassvekst og relativ nettoflytting. Verdiene er på standardisert form, dvs. fratrukket gjennomsnittet og delt på standardavviket. Gjennomsnittet er lik null og verdien 1 tilsvarer ett standardavvik. En endring på én tilsvarer en endring på ett standardavvik.

I diagrammet kan vi se at denne endringen i måten å måle på, ikke får stor betydning for kommunene i Dalarna. Vansbro har omtrent samme posisjon som tidligere.

5.2 Regionale mønstre

Vi kan nå vise de regionale mønstrene i Sverige med hensyn på nettoflytting, arbeidsplassvekst og sammenhengen mellom disse størrelsene.



Figur 33: Kommunene i Sverige i perioden 2010-2012 med hensyn til nettoflytting, vekstimpulser fra arbeidsplassvekst og uforklart nettoflytting.

Kartet over variasjonene i nettoflyttingen viser at vestkysten og Stockholmsområdet har høyest nettoflytting, og at de fleste kommunene i nord har høy utflytting. Variasjonene i arbeidsplassveksten viser ikke så klare mønstre, spesielt fordi mange kommuner i nord har høy arbeidsplassvekst.

Det som betegnes som «uforklart nettoflytting» er nettoflytting utover det som arbeidsplassveksten skulle tilsi. Kartet viser at kommunene i nord har svake nettoflyttingstall som ikke kan forklares med svak arbeidsplassvekst. Samtidig ser vi at vestkysten og Stockholmsområdet har mye innflytting som ikke skyldes arbeidsplassvekst i disse områdene.

På de neste sidene skal vi forsøke å analysere hva dette skyldes.

5.3 Strukturelle forhold for flytting

Tre strukturelle forhold som vi har funnet har betydning for kommuners nettoutflytting i Norge, er:

- Befolkningens størrelse
- Arbeidsmarkedsintegrasjonen
- Naboveksten, dvs. veksten i antall arbeidsplasser i kommunene som er i pendlingsavstand

De empiriske analysene som er gjort for kommuner i Norge har vist at disse tre forholdene har en signifikant positiv betydning for nettoutflyttingen til kommunene, etter at effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

Kommuner med mange innbyggere har signifikant høyere nettoutflytting. Befolkningmessig store kommuner har derfor en fordel.

Kommuner med mye pendling ut og inn av kommunen har også signifikant høyere nettoutflytting enn kommuner som har liten pendling ut og inn av kommunen. Kommuner som ligger nært større arbeidsmarked, gir befolkningen bedre pendlingsmuligheter og et større tilbud av jobber.

Arbeidsplassveksten i nabokommuner virker også signifikant positivt inn på nettoutflyttingen. Dersom nabokommuner har vekst i antall arbeidsplasser, øker sannsynligheten for at det skal bli netto innflytting.

Disse forholdene har kommunen liten innflytelse på. Derfor kaller vi disse forholdene for *strukturelle* forhold. Dersom de strukturelle forholdene er positive, gir det kommunen bedre forutsetninger for å få netto innflytting og befolkningsvekst, uten at det nødvendigvis avspeiler kvalitet eller en vellykket lokal politikk.

Når vi analyserer nettoppendlingen i svenske kommuner, finner vi at de samme strukturelle forholdene som var signifikante i Norge, også er signifikante for svenske kommuner.

Tabell 2: Normaliserte betaverdier for en multippel regresjonsanalyse for hver treårsperiode siden 2003. Avhengig variabel er nettoutflytting justert for vekstimpuls av arbeidsplassvekst i Sverige.

| Variabel | 2003 | 2004 | 2005 | 2006 | 2007 | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|---------------------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
| Arbeidsmarkedsintegrasjon | 0,15 | 0,27 | 0,26 | 0,28 | 0,25 | 0,26 | 0,26 | 0,24 | 0,34 | 0,34 |
| Befolkningens størrelse | 0,33 | 0,37 | 0,35 | 0,29 | 0,19 | 0,22 | 0,32 | 0,39 | 0,49 | 0,50 |
| Nabovekst | 0,24 | 0,28 | 0,22 | 0,29 | 0,29 | 0,25 | 0,15 | 0,10 | 0,13 | 0,18 |

I tabellen over viser vi resultatet av regresjonsanalyser der vi har gjort en regresjonsanalyse for hver av periodene. I de siste periodene er betydningen av befolkningens størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon blitt høyere, mens betydningen av arbeidsplassvekst i nabokommuner var høyere i tidligere perioder.

Det er usikkert om tallene viser en endring i bostedspreferanser, eller om det er tilfeldige endringer. Hvis det er uttrykk for endrede bostedspreferanser, kan det se ut til at det har blitt med populært å flytte til de store byene og deres omland de siste årene.

5.4 Strukturelle forhold i kommunene i Dalarna

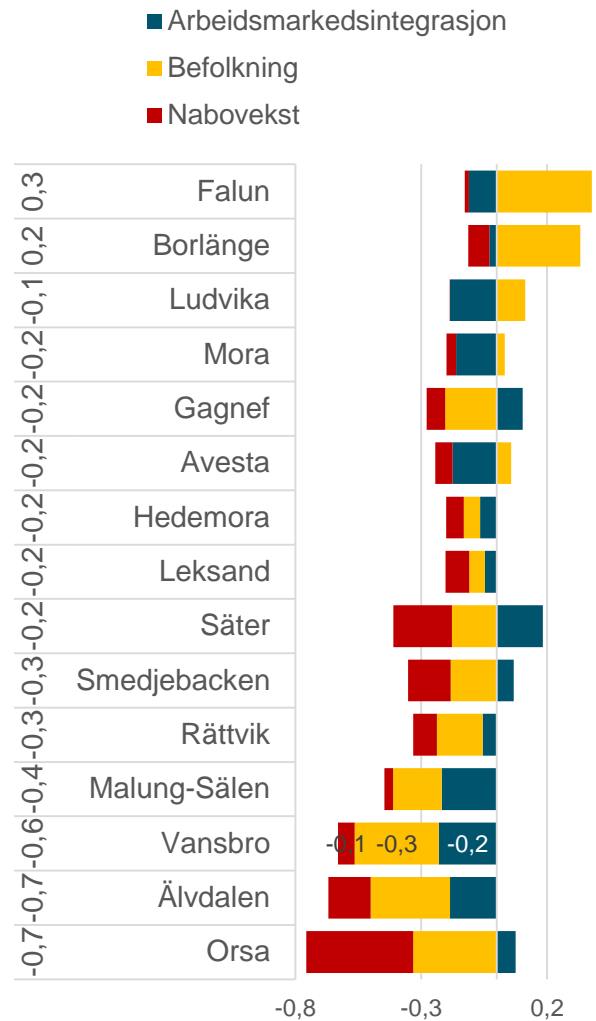
Når vi har gjort analyser som viser effekten av de tre strukturelle forholdene, kan vi regne ut hvilke effekt de strukturelle forholdene har for nettoflyttingen til kommunene i Dalarna.^{vi}

Vi kan da se at kommuner som Falun og Borlänge er de eneste av kommunene i Dalarna som har en samlet struktureffekt som har bidratt positivt til nettoflyttingen. Disse kommunene har relativt stort folketall som har bidratt positivt.

Nesten alle kommunene i Dalarna har en negativ effekt av nabovekst. Dalarna har hatt en svak arbeidsplassutvikling, og ingen av kommunene har kunnet dra nytte av vekstimpulser fra arbeidsplassvekst i nabokommuner. Arbeidsmarkedsintegrasjonen er også svak i de fleste av kommunene, men kommuner som Säter, Gagnef, Orsa og Smedjebacken har hatt en positiv effekt av å ha høy arbeidsmarkedsintegrasjon.

Vansbro er en av kommunene i Dalarna som har de dårligste strukturelle forholdene. Vansbro er en kommune med forholdsvis få innbyggere, det er lav arbeidsmarkedsintegrasjon og det har også vært en svak arbeidsplassutvikling i de kommunene som befolkningen pendler til.

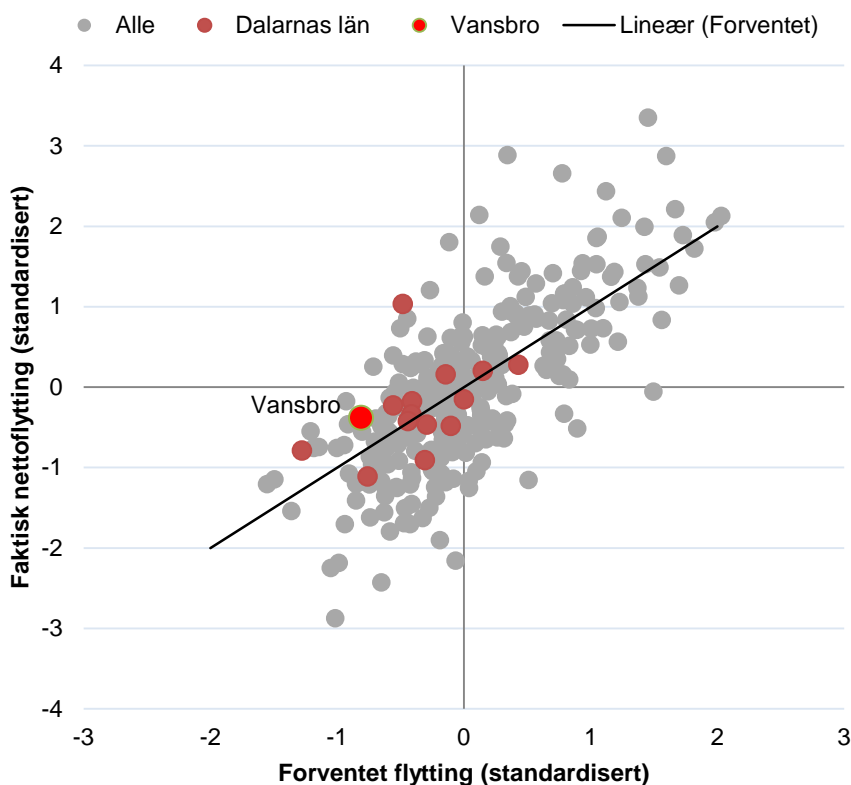
Dermed vil Vansbro «normalt» få lavere netto innflytting til kommunen selv om arbeidsplassveksten i kommunen er som gjennomsnittet. For å få samme nettoflytting må derfor Vansbro enten ha en relativt høy arbeidsplassvekst eller utvikle kvaliteter i samfunnet som gir bedre bostedsattraktivitet.



Figur 34: Effekten av strukturfaktorene for den årlige relative nettoflyttingen i kommunene i Dalarna i perioden 2003-2012. Til venstre vises den samlede effekten av struktureffektene.

5.5 Forventet flytting og bostedsattraktivitet

Vi har sett på sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen. Vi har også sett på hvordan pendlingsmønsteret har vært i Vansbro i løpet av de siste årene. Deretter viste vi hvilke andre strukturelle flytteforhold som påvirker nettoflyttingen. I figuren på forrige side så vi at de strukturelle flytteforholdene for Vansbro ikke er gode. Når vi har regnet ut effekten av disse størrelsene, kan vi finne ut hva den *forventede* flyttingen er. Flytting utover det som er forventet kaller vi *bostedsattraktivitet*.



Figur 35: Faktisk (standardisert) flytting på den vertikale aksene. Forventet flytting, gitt arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, nabovekst og befolkningsstørrelse, på den horisontale aksene. Alle kommuner i Sverige, gjennomsnitt av perioden 2010 - 2012. Avstanden mellom kommunen og forventningslinjen er definert som stedets bostedsattraktivitet.

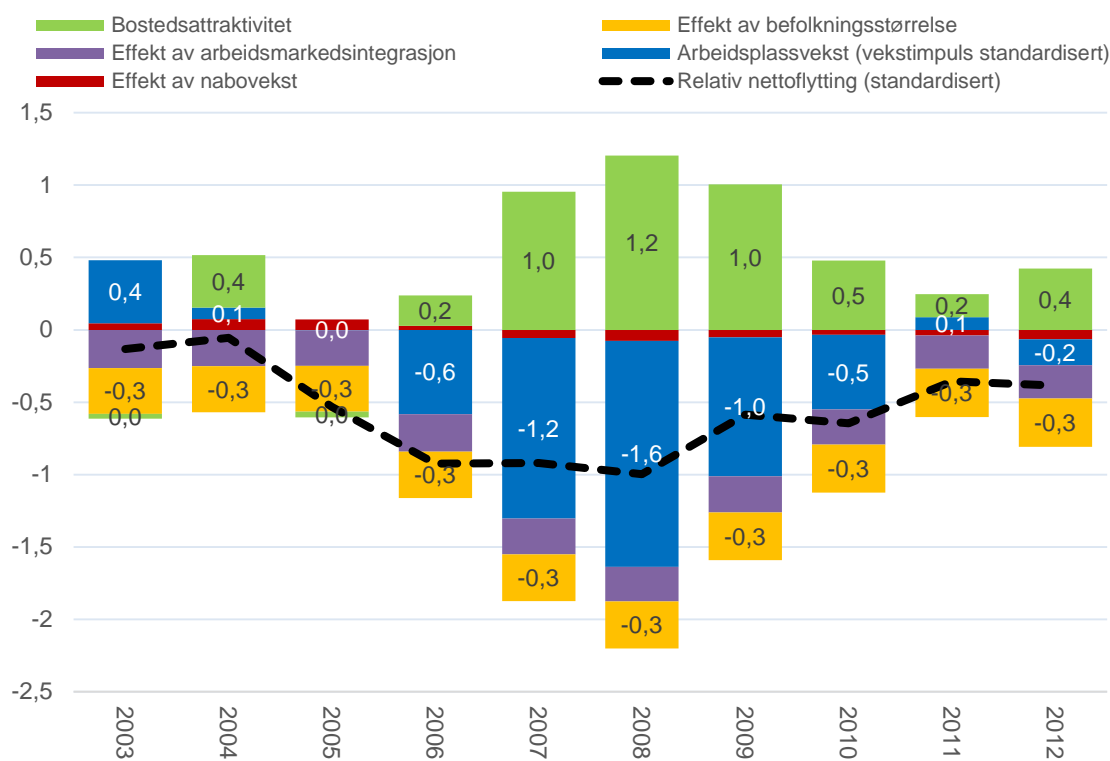
De strukturelle flyttefaktorene tilsier at Vansbro skal forvente en negativ relativ nettoflytting. Den faktiske nettoflyttingen har også vært negativ, men bedre enn forventet. Da vi kun så på sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting, fant vi at Vansbro hadde et dårligere flyttetall enn forventet. Vi har nå funnet at det skyldes strukturelle faktorer.

Vansbro hadde positiv bostedsattraktivitet i perioden 2010-2012.

De fleste kommunene i Dalarna ligger ganske tett inntil forventningslinjen. Det betyr at flyttingen er som forventet og at bostedsattraktiviteten ikke er verken spesielt høy eller spesielt lav. Rättvik skiller seg ut som særdeles attraktiv som bosted.

Bare to kommuner i Dalarna har en arbeidsplassvekst og strukturelle forhold som tilsier en positiv relativ nettoflytting.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av rene tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid. Her ser vi også betydningen de strukturelle forholdene har hatt på flyttingen til Vansbro i hver treårsperiode siden 2003.



Figur 36: Befolkningsutviklingen (standardisert) i Vansbro fra 2003 til 2012, dekomponert i forventet flytting og bostedsattraktivitet. Den forventede flyttingen er dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst, nabovekst, arbeidsmarkedsintegrasjon og befolkningsstørrelse. Differansen mellom faktisk og forventet flytting er bostedsattraktiviteten, illustrert ved de grønne stolpene. 3 års glidende gjennomsnitt.

Figuren over viser resultatene av en regresjon der arbeidsplassveksten og de strukturelle flyttefaktorene er input, mens den relative nettoflyttingen er avhengig variabel. Den sorte stiplede linjen viser den relative nettoflyttingen. De grønne stolpene viser restleddet, differansen mellom den faktiske og den forventede flyttingen. Det er dette restleddet vi definerer som bostedsattraktivitet.

Den relative nettoflyttingen har vært negativ siden 2004. Den var spesielt lav i 2008.

Arbeidsplassveksten var spesielt lav i perioden mellom 2006 og 2010. Dette hadde en negativ effekt på den relative flyttingen. Befolkningsstørrelsen har hatt en negativ effekt på nettoflyttingen til Vansbro helt siden 2003. Den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen har også hatt en negativ effekt helt siden 2003. Arbeidsplassvekst i nabokommuner har ikke hatt noen stor betydning for nettoflyttingen til Vansbro.

Tross sterk arbeidsplassnedgang mellom 2006 og 2010, har ikke den relative flyttingen vært like negativ som arbeidsplassnedgangen og de strukturelle flytteforholdene skulle tilsi. Nettoflyttingen var bedre enn forventet. Vansbro hadde spesielt høy bostedsattraktivitet mellom 2007 og 2009. Bostedsattraktiviteten i Vansbro har vært positiv helt siden 2006. Det er lite som statistisk sett tilsier at Vansbro skal ha positiv nettoflytting, men nettoflyttingen har vært bedre enn forventet siden 2006. Vansbro fremstår som et attraktivt bosted – også over tid.

5.6 Bostedsattraktivitet i kommunene i Dalarna i de siste tre treårsperiodene

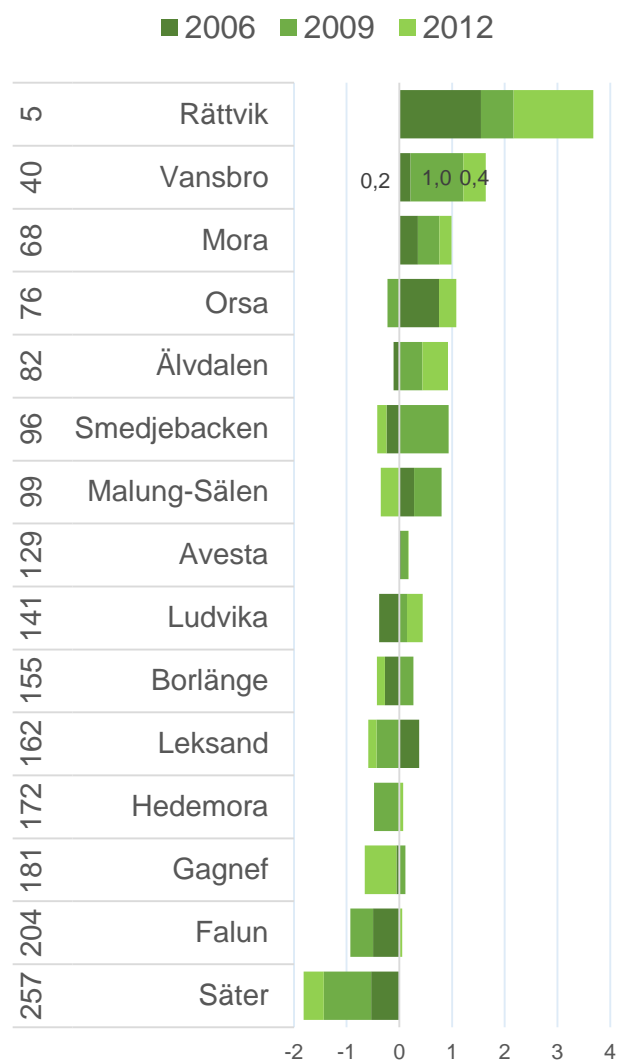
Til høyre ser vi bostedsattraktiviteten i kommunene i Dalarna i de tre siste treårsperiodene. På forrige side så vi at bostedsattraktiviteten i Vansbro hadde vært positiv siden 2006. I figuren til høyre ser vi summen av bostedsattraktiviteten i 2006, 2009 og 2012.

Når vi måler bostedsattraktiviteten på denne måten, kommer Rättvik ut som Dalarnas mest attraktive kommune. Bare fire kommuner i Sverige har vært mer attraktive som bosted.

Vansbro er Dalarnas nest mest attraktive kommune. Bostedsattraktiviteten til Vansbro rangeres som nummer 40. Det vil si at 39 kommuner i Sverige har hatt en bedre bostedsattraktivitet enn Vansbro.

Videre er Mora, Orsa, Älvdalen, Smedjebacken og Malung-Sälen blant de hundre mest attraktive kommunene i Sverige.

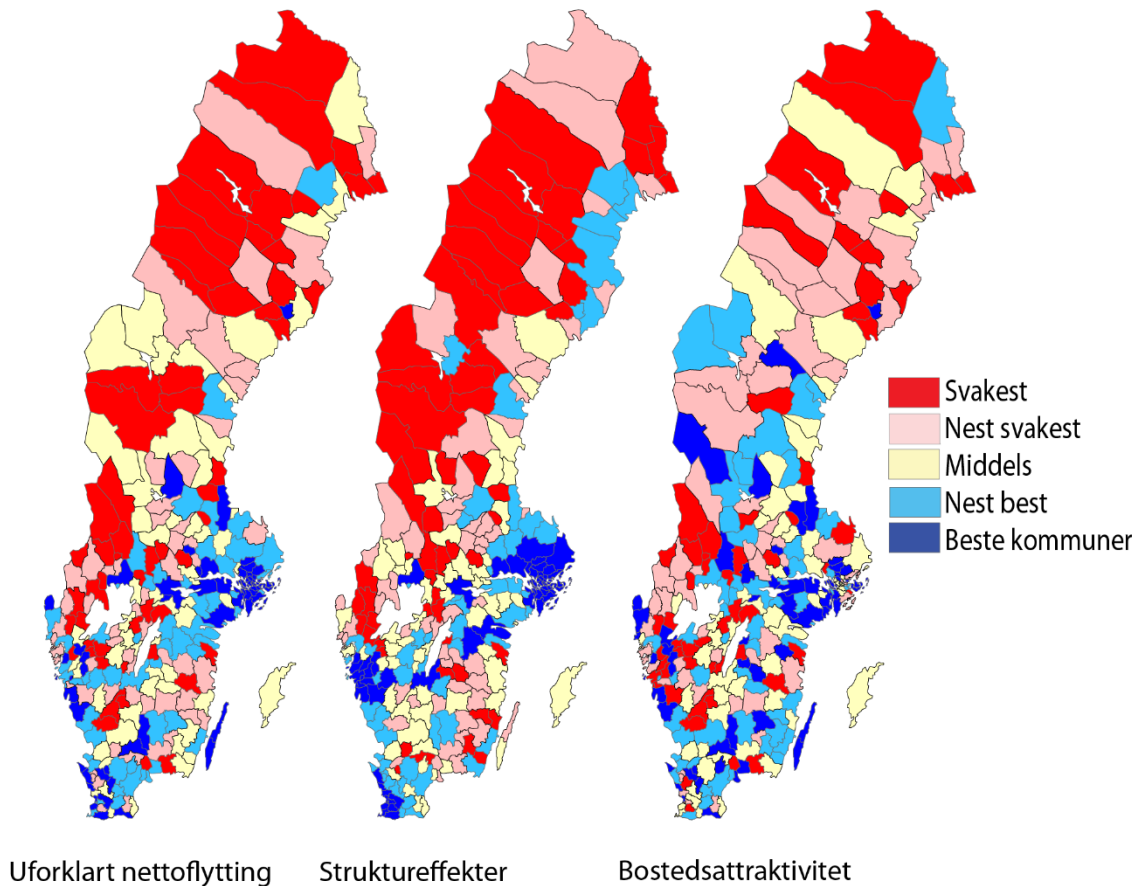
Falun og Säter har hatt en lav samlet bostedsattraktivitet i de siste tre treårsperiodene.



Figur 37: Bostedsattraktiviteten i kommunene i Dalarna i 2006, 2009 og 2012 (gjennomsnitt av de tre foregående årene). Rangering blant landets 290 kommuner mht. samlet bostedsattraktivitet for de siste tre treårsperiodene er angitt ved siden av kommunenavnet.

5.7 Regionale mønstre i bostedsattraktivitet

I kartene under har vi vist regionale mønstre i struktureffekter og bostedsattraktivitet i kommunene i Sverige.



Figur 38: Kommunene i Sverige med farger som avspeiler variasjoner i uforklart nettoflytting, struktureffekter og bostedsattraktivitet, 2010-2012.

I det midterste kartet har vi vist variasjonene i struktureffektene i kommunene. Områdene rundt de tre største byene Stockholm, Göteborg og Malmö har de beste strukturelle forholdene for å oppnå netto innflytting. Struktureffektene består av nevnt av befolkningsstørrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og arbeidsplassvekst i nabokommuner, og er summert for å vise hvordan de bidrar til nettoflyttingen i kommunene.

De strukturelle forholdene forklarer mye av nettoflyttingen i svenske kommuner, og de forklarer samlet sett mer enn arbeidsplassveksten. Kartet som viser uforklart nettoflytting og kartet som viser struktureffekter er ganske like.

Kartet som viser bostedsattraktiviteten er derimot mer fragmentert. For eksempel kommer mange kommuner i Midt-Sverige ut som meget attraktive når vi har justert for arbeidsplassveksten og struktureffektene. Tilsvarende er det kommuner i Stockholm- og Göteborgområdet som kommer ut med lav attraktivitet.

6. Arbeidsplassvekst – sektorer og bransjer

I kapittel 3 ble den samlede arbeidsplassutviklingen i Vansbro beskrevet. I dette kapitlet skal vi forsøke å analysere årsaker og drivkrefter bak arbeidsplassutviklingen.

6.1 Sektorer

Arbeidsplassene kan deles inn i offentlig og privat sektor. Offentlige arbeidsplasser er i kommunene, landstingene og i statlig sektor. I Vansbro er det ganske få arbeidsplasser i landsting og stat, slik at de aller fleste arbeidsplassene i offentlig sektor er i kommunen.

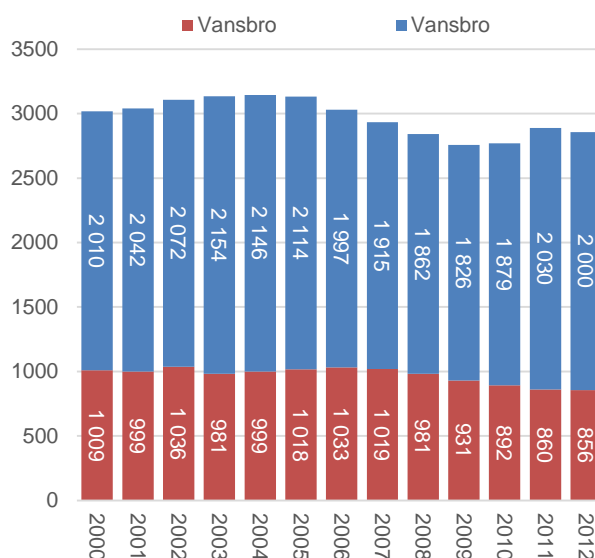
Vansbro har nesten det samme antallet arbeidsplasser i næringslivet i 2012 som i 2000. Det var 2 010 arbeidsplasser i næringslivet i Vansbro i 2000, mens det var 2 000 i 2012. I mellomtiden har antallet gått opp fram til 2004, deretter var det en nedgang fram til 2009. Etter 2009 har antallet økt igjen. Antall offentlige arbeidsplasser har holdt seg stabilt fra 2000 til 2007, men har sunket hvert år etter 2007.

Vi kan sammenlikne utviklingen i antall offentlige og private arbeidsplasser i Vansbro med utviklingen i Sverige. I hele Sverige har det vært en vekst i antall private arbeidsplasser på 17,4 prosent fra 2000 til 2012. I Vansbro har det vært en nedgang i 0,5 prosent.

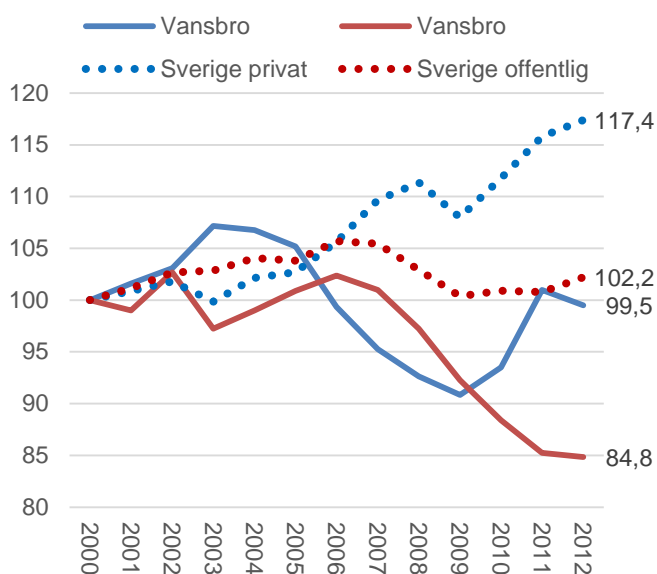
Antall arbeidsplasser i offentlig virksomhet økte med 2,2 prosent i Sverige fra 2000 til 2012. I Vansbro sank antall arbeidsplasser i det offentlige med 15,2 prosent.

Det har dermed vært en svak arbeidsplassutvikling i både privat og offentlig sektor i Vansbro. Avstanden til den nasjonale veksten er omtrent like stor for både privat og offentlig sektor.

I fortsettelsen skal vi konsentrere oss om utviklingen i privat sektor. Arbeidsplassutviklingen i offentlig sektor er i stor grad et resultat av den demografiske utviklingen, og er dermed ikke en drivkraft for utviklingen, men mer et resultat av utviklingen i privat sektor. Næringsutviklingen er imidlertid en drivkraft som vi skal se nærmere på.



Figur 39: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Vansbro.



Figur 40: Utvikling i antall arbeidsplasser, indeksert slik at nivået i 2000=100.

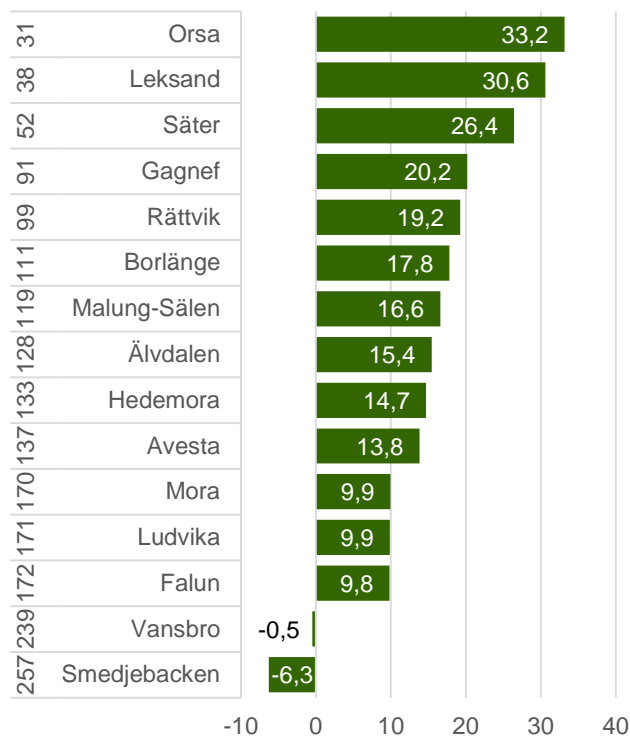
6.2 Vekst i næringslivet i kommunene i Dalarna

Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet har variert mye mellom kommunene i Dalarna.

Kommuner som Orsa og Leksand har hatt en vekst på over 30 prosent fra 2000 til 2012.

Vansbro og Smedjebacken er de eneste kommunene som ikke har hatt vekst i antall arbeidsplasser i denne perioden. Vi så tidligere at veksten i antall arbeidsplasser på landsbasis var over 17 prosent.

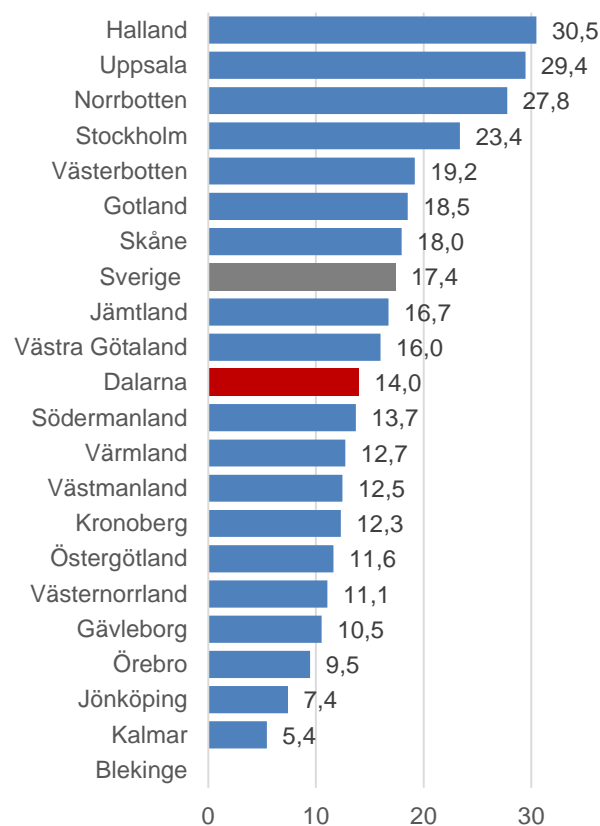
Vansbro er rangert som nummer 239 av de 290 kommunene i Sverige med hensyn til arbeidsplassvekst i næringslivet i denne perioden. Bare 61 kommuner i Sverige har hatt svakere utvikling.



Figur 41: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra slutten av 2000 til slutten av 2012.

6.3 Vekst i næringslivet i Dalarna

Det er fire Län som har hatt spesielt sterk vekst, Halland, Uppsala, Norrbotten og Stockholm. De fleste län har derfor hatt en vekst under landsgjennomsnittet. Dalarna plasserer seg omtrent middels blant länene i Sverige.



Figur 42: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet fra slutten av 2000 til slutten av 2012.

6.4 Næringstyper i privat sektor

For å forstå utviklingen i næringslivet, er det hensiktsmessig å dele næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra.

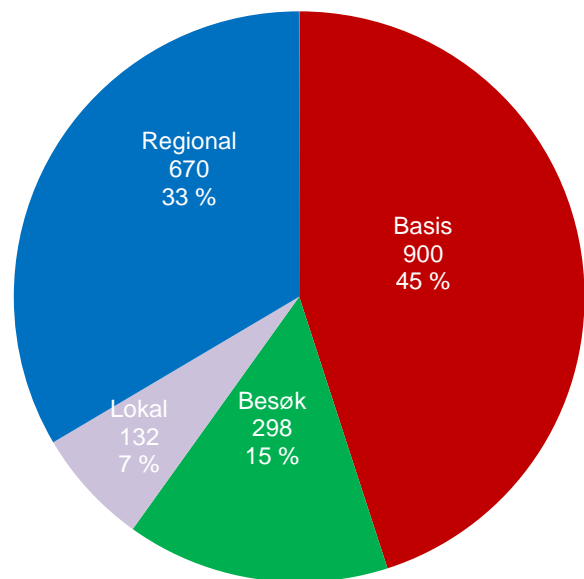
Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon.

Basisnæringene er størst i Vansbro. 900 arbeidsplasser, som tilsvarer 45 prosent av arbeidsplassene i privat sektor, var i basisnæringene i 2012. På landsbasis utgjør basisnæringene 29 prosent av alle arbeidsplassene i privat sektor.

Det var 298 arbeidsplasser i besøksnæringene i Vansbro i 2012. Dette tilsvarer 15 prosent av arbeidsplassene i privat sektor. Andelen er litt lavere enn andelen nasjonalt. Det var 132 arbeidsplasser i de lokale næringene i Vansbro i 2012. Andelen er omtrent like stor som andelen på landsbasis.

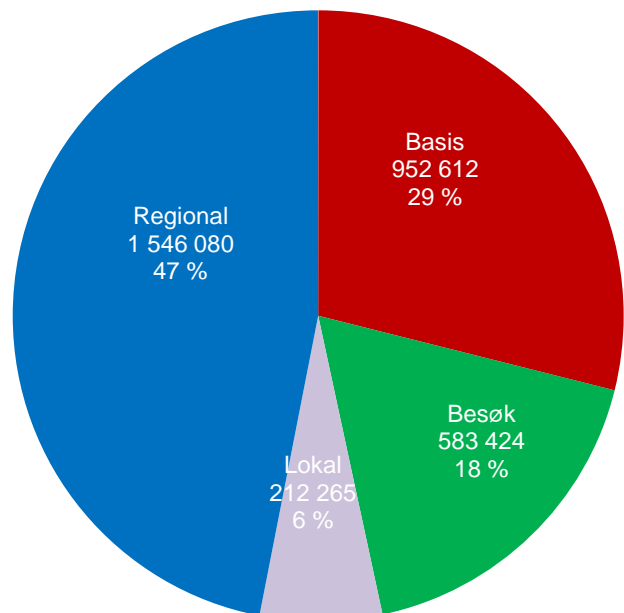
En tredel av arbeidsplassene i privat sektor i Vansbro er i de regionale næringene. På landsbasis er de regionale næringene størst, og står for 47 prosent av arbeidsplassene.

Vansbro



Figur 43: Antall og andel arbeidsplasser i de fire næringstypene i privat sektor i Vansbro i 2012. Hele kaken viser antall arbeidsplasser i privat sektor.

Sverige



Figur 44: Antall og andel arbeidsplasser i de fire næringstypene i privat sektor i Sverige i 2012. Hele kaken viser antall arbeidsplasser i privat sektor.

6.5 Arbeidsplasser i offentlig og privat sektor som andel av sysselsettingen

I figurene til høyre viser vi antall arbeidsplasser i privat sektor, slik som på forrige side, men vi har inkludert arbeidsplasser i offentlig sektor og netto utpendling. Hele kakediagrammet tilsvarer samlet sysselsetting i 2012.

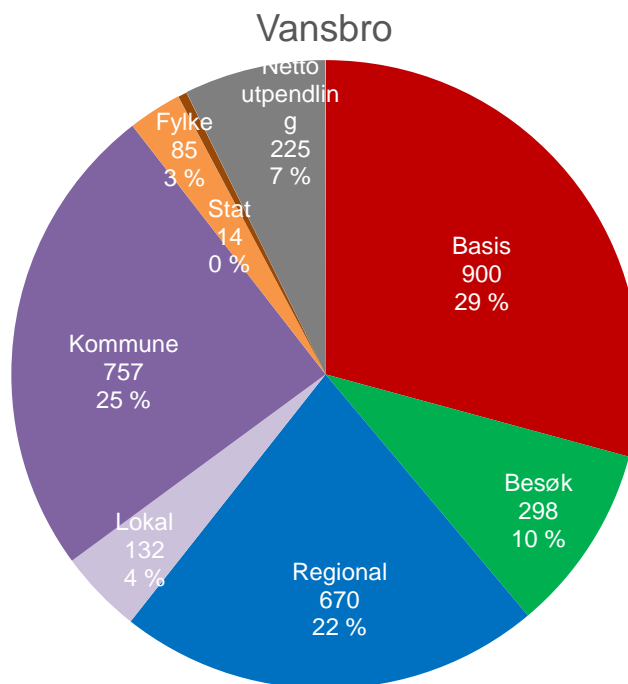
I kapittel 5 introduserte vi begrepet *vekstimpuls* som arbeidsplassvekst korrigert for pendling. Noen kommuner har mye pendling inn og ut av kommunen. Når en kommune med mye pendling får arbeidsplassvekst, vil effekten av arbeidsplassveksten på nettoflyttingen bli svakere, fordi mange av de nye arbeidsplassene vil bli tatt av personer som bor i andre kommuner.

Vansbro er en kommune med forholdsvis lite pendling. Nettoutpendlingen utgjør kun 7 prosent av samlet sysselsetting. Dermed blir næringslivets andel av totalt antall arbeidsplasser ganske lik næringslivets andel av samlet sysselsetting. I kommuner som Säter og Smedjebacken utgjør utpendlingen (netto) hele 31 prosent av sysselsettingen.

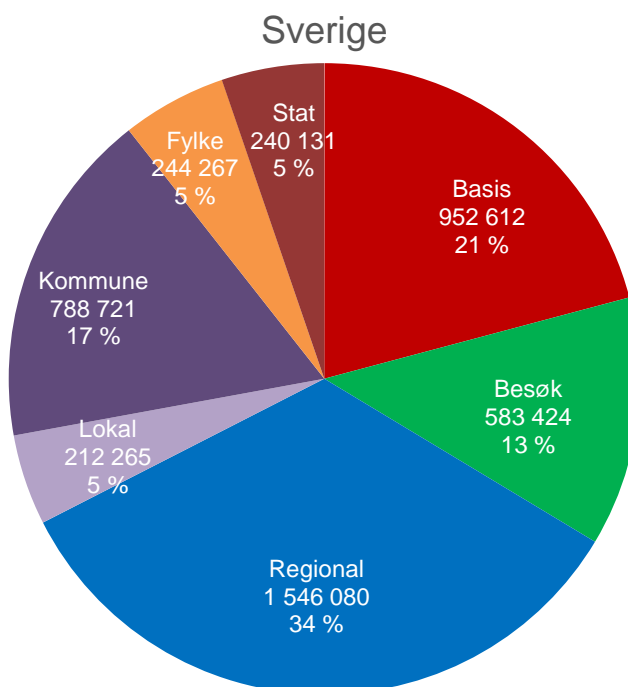
Kommunal sektor er stor i Vansbro. Det var 757 arbeidsplasser i kommunal sektor i 2012. Dette tilsvarer 25 prosent av sysselsettingen.

Fylkeskommunal og statlig sektor utgjør derimot en liten andel av sysselsettingen, og andelen er lavere enn på landsbasis. Samlet sett er offentlig sektor i Vansbro omtrent like stor som offentlig sektor på landsbasis.

På forrige side så vi at antall arbeidsplasser i basisnæringene tilsvarer 45 prosent av arbeidsplassene i privat sektor. I figur 45 ser vi at dette tilsvarer 29 prosent av samlet sysselsetting.



Figur 45: antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor samt netto utpendling i Vansbro i 2012. Hele kaken viser samlet sysselsetting.



Figur 46: Antall arbeidsplasser i Sverige i 2012, alle sektorer. På landsbasis er antall arbeidsplasser lik sysselsettingen.

6.6 Næringstyper – detaljert

I tabellen under kan vi se hvilke bransjer som inngår i de forskjellige næringstypene, og antall arbeidsplasser i årene fra 2008 til 2012 i Vansbro.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i Vansbro i de ulike næringstypene og bransjene.

| Næringstype | Næringstype sub | Bransje | 2008 | 2009 | 2010 | 2011 | 2012 |
|-----------------|-------------------|-------------------------|--------------|--------------|--------------|--------------|--------------|
| Basis | Industri | Andre transportmidler | 45 | 43 | 44 | 48 | 44 |
| | | Annen industri | 49 | 48 | 45 | 47 | 54 |
| | | Bil | | | | | |
| | | EI | | | | | |
| | | Elektronikk | | | | | |
| | | Farma | | | | | |
| | | Gummi og plast | 16 | 14 | 16 | 20 | 20 |
| | | Maskiner | 58 | 61 | 50 | 50 | 82 |
| | | Metallvarer | 140 | 106 | 109 | 137 | 95 |
| | | Møbler | 18 | 14 | 15 | 16 | 14 |
| | | Næringsmiddel | 161 | 152 | 192 | 207 | 189 |
| | | Prosessindustri | 20 | 20 | 22 | 33 | 40 |
| | | Reparasjon | 12 | 9 | 11 | 14 | 10 |
| | Trevare | 142 | 148 | 158 | 154 | 139 | |
| | Natur | Gruver | | | | | |
| | | Landbruk og fisk | 119 | 128 | 127 | 171 | 172 |
| Tekn. tjenester | Teknisk/vitenskap | 22 | 23 | 27 | 28 | 25 | |
| | Tele og IKT | 5 | 5 | 5 | 20 | 16 | |
| Besøk | | Aktiviteter | 48 | 48 | 41 | 39 | 45 |
| | | Handel | 195 | 190 | 177 | 174 | 199 |
| | | Overnatting | 31 | 26 | 21 | 21 | 21 |
| | | Servering | 18 | 20 | 16 | 30 | 33 |
| Lokal | | Lokal | 44 | 67 | 95 | 101 | 132 |
| Regional | | Agentur og engros | 46 | 49 | 63 | 68 | 82 |
| | | Bygg og anlegg | 237 | 258 | 249 | 277 | 250 |
| | | Diverse | 188 | 174 | 177 | 163 | 151 |
| | | Finans, eiendom, utleie | 44 | 40 | 46 | 41 | 42 |
| | | Forr. tjenesteyting | 98 | 98 | 94 | 88 | 81 |
| | | Transport | 106 | 85 | 79 | 83 | 64 |
| Totalsum | | | 1 862 | 1 826 | 1 879 | 2 030 | 2 000 |

Basisnæringer er kanskje den viktigste næringstypen, fordi den er svært ulikt representert i kommunene. Derfor har vi delt denne inn i mange ulike bransjer. Vansbro mangler arbeidsplasser i bransjer som bil, elektrisitet, elektronikk, farmasi og gruver. Det er mange arbeidsplasser innenfor næringsmiddel og trevare.

Det er også mange arbeidsplasser innen landbruk, men noe av dette skyldes nok at Svenska Centralbyrån endret praksis i 2011 ved å telle opp sysselsatte bedriftseiere over 65 år. Dermed har antall arbeidsplasser i landbruket tilsynelatende økt i nesten alle kommuner i Sverige. Økingen er derimot ikke reell, men skyldes metodeendringen.

Innen besøksnæringene er det mange arbeidsplasser innen handelen. I de regionale næringene er det mange arbeidsplasser innen bygg og anlegg.

6.7 Hvilke bransjer har Vansbro mye av?

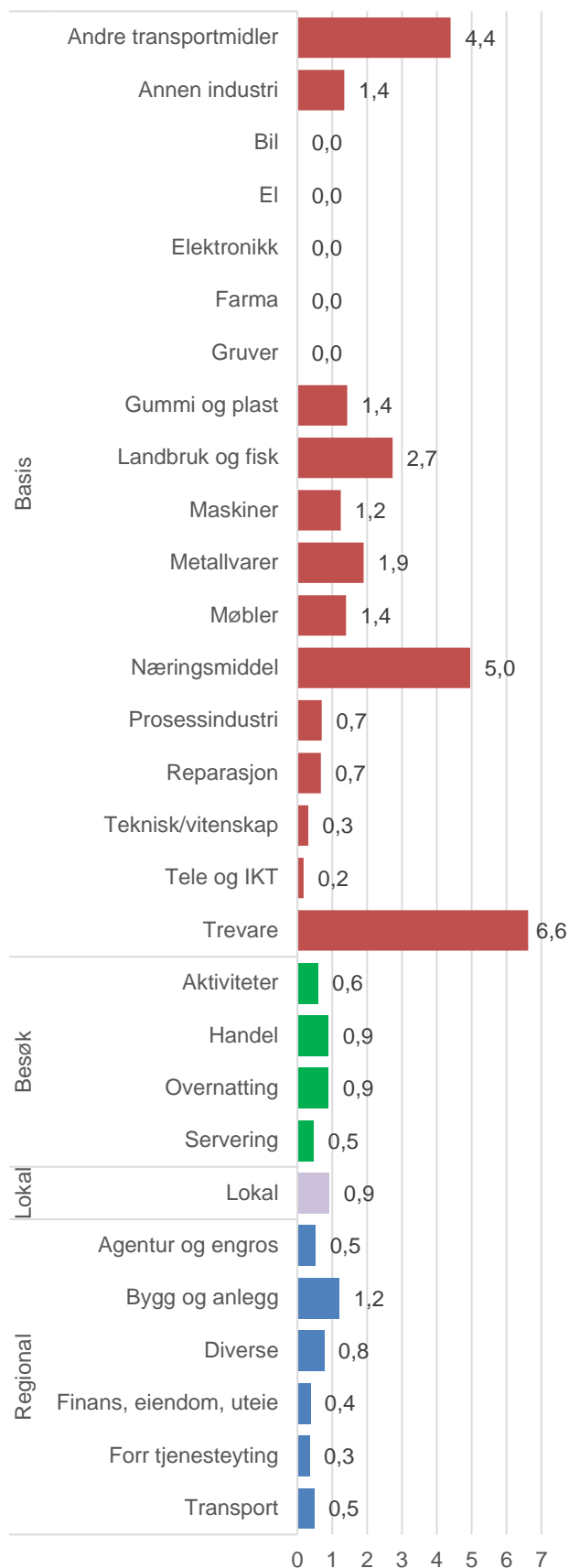
For å finne ut hvilke bransjer det er relativt mye av, kan vi beregne lokaliseringkvotienter (LQ) for hver enkelt bransje. LQ er bransjens andel i Vansbro dividert med bransjens andel i Sverige. Bransjens andel er antall arbeidsplasser dividert med samlet antall sysselsatte i kommunen. Denne andelen er delt på tilsvarende andel for Sverige. Dersom LQ er lik 1, er bransjens andel lik som i Sverige. Dersom LQ er mindre enn 1, er andelen mindre enn i Sverige. Dersom LQ er større enn 1, er det relativt mange arbeidsplasser i denne bransjen i kommunen. Figuren ved siden av viser lokaliseringkvotientene for hver enkelt bransje i Vansbro i 2012.

Det er 6,6 ganger flere arbeidsplasser innen trevare i Vansbro sammenliknet med andelen på landsbasis. Andelen arbeidsplasser innen næringsmiddel er fem ganger så høy som andelen nasjonalt. Andelen arbeidsplasser innen andre transportmidler er 4,4 ganger så høy i Vansbro som i Sverige. Videre er andelen arbeidsplasser innen landbruk og metallvarer større i Vansbro enn på landsbasis. Det er relativt få arbeidsplasser innen Tele og IKT og tekniske og vitenskapelige tjenester.

Andelen arbeidsplasser innen handel og overnatting er litt mindre enn andelen nasjonalt. Aktivitets- og serveringsbransjen har relativt få arbeidsplasser.

Innen de regionale næringene har bygg- og anleggsbransjen en høyere andel arbeidsplasser i Vansbro enn i Sverige. De øvrige bransjene innen de regionale næringene har en lav andel arbeidsplasser sammenliknet med andelen nasjonalt.

Basisnæringene er størst i Vansbro. Relativt til resten av landet er det spesielt trevare, næringsmiddel og andre transportmidler som skiller seg ut.



Figur 47: Lokaliseringkvotienter i privat sektor i Vansbro, 2012.

6.8 Vekst i ulike næringer

I tabellen under ser vi hvordan veksten har vært i de ulike bransjene i Vansbro og Sverige fra 2008 til 2012.

Tabell 4: Vekst i antall arbeidsplasser i bransjene i Vansbro og Sverige.

| Næringstype | Næringstype sub | Bransje | 2008 | 2012 | Vekst Vansbro % | Vekst Sverige % | |
|------------------------|-----------------|-------------------------|------------------|--------------|-----------------|-----------------|------|
| Basis | Industri | Andre transportmidler | 45 | 44 | -2,2 | 2,6 | |
| | | Annen industri | 49 | 54 | 10,2 | -8,4 | |
| | | Bil | | | | -17,3 | |
| | | El | | | | 2,8 | |
| | | Elektronikk | | | | -10,9 | |
| | | Farma | | | | -20,1 | |
| | | Gummi og plast | 16 | 20 | 25,0 | -8,6 | |
| | | Maskiner | 58 | 82 | 41,4 | -11,6 | |
| | | Metallvarer | 140 | 95 | -32,1 | -12,5 | |
| | | Møbler | 18 | 14 | -22,2 | -11,7 | |
| | | Næringsmiddel | 161 | 189 | 17,4 | -4,6 | |
| | | Prosessindustri | 20 | 40 | 100,0 | -11,9 | |
| | | Reparasjon | 12 | 10 | -16,7 | -4,0 | |
| | | Trevare | 142 | 139 | -2,1 | -17,5 | |
| | | Natur | Gruver | | | | 10,8 |
| | | | Landbruk og fisk | 119 | 172 | 44,5 | 36,2 |
| | Tekn. tjenester | Teknisk/vitenskap | 22 | 25 | 13,6 | 9,3 | |
| | | Tele og IKT | 5 | 16 | 220,0 | 6,9 | |
| Besøk | | Aktiviteter | 48 | 45 | -6,3 | 7,8 | |
| | | Handel | 195 | 199 | 2,1 | 3,5 | |
| | | Overnatting | 31 | 21 | -32,3 | 8,6 | |
| | | Servering | 18 | 33 | 83,3 | 22,3 | |
| Lokal | | Lokal | 44 | 132 | 200,0 | 33,4 | |
| Regional | | Agentur og engros | 46 | 82 | 78,3 | 1,6 | |
| | | Bygg og anlegg | 237 | 250 | 5,5 | 11,4 | |
| | | Diverse | 188 | 151 | -19,7 | 9,1 | |
| | | Finans, eiendom, utleie | 44 | 42 | -4,5 | 3,8 | |
| | | Forr. tjenesteyting | 98 | 81 | -17,3 | 13,1 | |
| | | Transport | 106 | 64 | -39,6 | -0,3 | |
| Totalsum | | | 1 862 | 2 000 | 7,4 | 5,4 | |
| Totalsum uten landbruk | | | 1 743 | 1 828 | 4,9 | 4,7 | |

De fleste bransjene i industrien har hatt sterk tilbakegang i Sverige siden 2008. I Vansbro har det vært en sterk nedgang innen metallvarer og møbler. Utviklingen innen prosessindustri har vært god i Vansbro. Annen industri har også vokst i Vansbro, mens den har avtatt nasjonalt. På landsbasis er det spesielt bil, farmasøytiske produkter og trevare som har hatt kraftigst arbeidsplassnedgang. Det er ingen arbeidsplasser innen gruver i Vansbro. På landsbasis har gruvebransjen vokst med 10,8 prosent. Landbruket har hatt en kraftig vekst både i Vansbro og nasjonalt. Dette skyldes nok metodeendringen til Statistiska Centralbyråen i 2011.

Innen besøksnæringene er det overnattingsbransjen som har hatt kraftigst nedgang. Det var også i utgangspunktet få arbeidsplasser i denne bransjen. Serveringsbransjen har derimot økt, og veksten har vært større enn veksten nasjonalt. Innen de regionale næringene er det agentur og engros som har vokst mest i Vansbro, og veksten er større enn i Sverige. Det har vært en kraftig reduksjon innen transport.

Totalt sett har antall arbeidsplasser i privat sektor i Vansbro økt med 7,4 prosent siden 2008. Dette er litt bedre enn veksten på landsbasis, som er på 5,45 prosent. Hvis man ser bort fra landbruket, har veksten i Vansbro og veksten i Sverige vært tilnærmet lik.

6.9 Vekst i næringene illustrert

På forrige side så vi hvordan veksten var i de ulike bransjene. I figurene til høyre viser vi hvordan veksten har vært innen næringstypene samlet sett. Dette gjør vi for å få et overblikk over utviklingen i de strategiske næringstypene som vi kommer til å analysere videre i neste kapittel. Figurene viser den indekserte arbeidsplassveksten, der antall arbeidsplasser i 2008 er indekset til å være lik 100. Figuren til høyre viser veksten i Vansbro. Figuren under viser veksten i Sverige.

Når vi analyserer utviklingen i basisnæringene, har vi filtrert bort landbruket. Dette har vi gjort på grunn av metodeendringen i 2011, som teller med flere arbeidsplasser innen landbruk enn før.

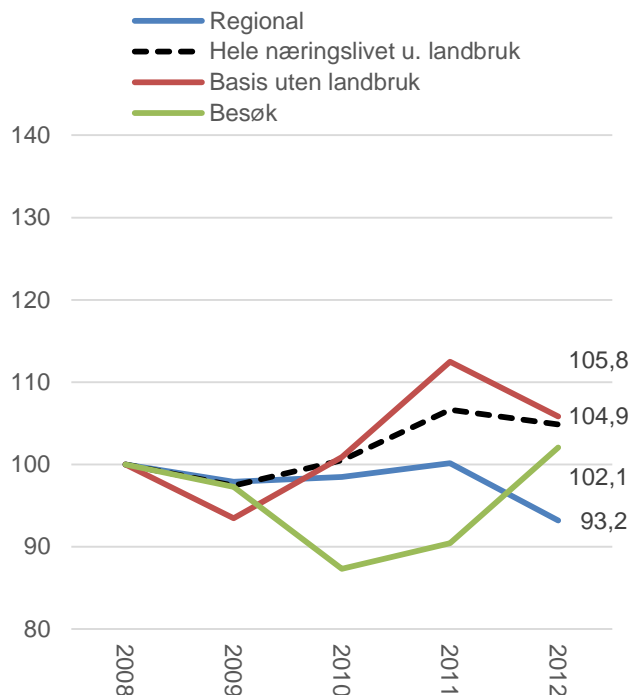
Antall arbeidsplasser innen basisnæringene uten landbruk har økt med 5,8 prosent i Vansbro fra 2008 til 2012. På landsbasis har antall arbeidsplasser blitt redusert med 6 prosent. Vansbro har dermed hatt en høy relativ vekst i basisnæringene.

Besøksnæringene har samlet sett hatt en vekst på 2,1 prosent. På landsbasis har veksten vært på 7,6 prosent. Vansbro har dermed hatt en relativt svak utvikling.

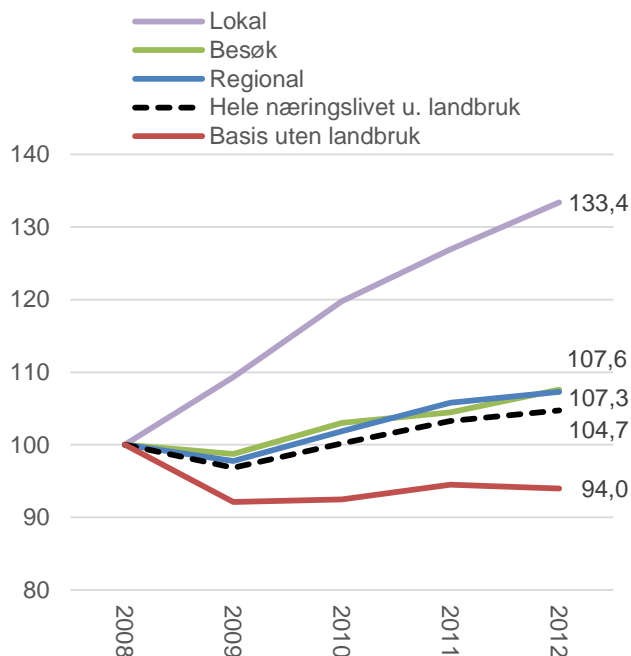
Antall arbeidsplasser i de regionale næringene har blitt redusert med 6,8 prosent i Vansbro fra 2008 til 2012. På landsbasis har antall arbeidsplasser økt med 7,3 prosent. Utviklingen i Vansbro har vært relativt dårlig.

Av tabellen på forrige side kan man se at antall arbeidsplasser i de lokale næringene i Vansbro har tredoblet seg siden 2008. Dette tilsvarer en vekst på 200 prosent. Dette er tatt ut av figuren siden det «ødelegger» grafen. De lokale næringene har vokst mye på landsbasis også. Det skyldes nok at man har overført offentlige tjenester til det private.

Det er utviklingen i basisnæringene som har trukket den samlede veksten i Vansbro opp. På landsbasis er det motsatt.



Figur 48: Indeksert arbeidsplassvekst i basisnæringene (uten landbruk), besøksnæringene, de regionale næringene og hele næringslivet uten landbruk. De lokale næringene er utelatt siden veksten er på 200 prosent, og «ødelegger» grafen. Antall arbeidsplasser i 2008 er indekset til å være lik 100.



Figur 49: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene samt hele næringslivet (uten landbruk) i Sverige fra 2008 til 2012. Antall arbeidsplasser i 2008 er indekset til å være lik 100.

6.10 Dekomponering av veksten

Vi skal se nærmere på drivkreftene for vekst innenfor de tre strategiske næringsstypene, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Tallene vi bruker i analysene, er de samme som i tabellene og figurene på de forrige sidene. Vekst i næringslivet i en kommune kan dekomponeres i tre ulike komponenter:

For det første har vi de generelle konjunktorene. I en oppgangstid der næringslivet vokser i hele Sverige, vil de fleste kommunene også ha lettere for å få vekst. Vi kan kalle det et nasjonalt bidrag, som tilsvarer veksten på landsbasis. På samme måte kan vi se at de fleste kommunene fikk nedgang i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2009, et år preget av lavkonjunktur på grunn av finanskrisen.

Den andre komponenten i veksten har vi kalt for *bransjeeffekten*^{viii}. Det er store forskjeller på veksten mellom de ulike bransjene. Noen bransjer har vekst i siste periode, mens andre bransjer har hatt sterk nedgang. En kommune med en stor andel av næringslivet i vekstbransjer vil dermed ha lettere for å kunne oppnå samlet vekst. Dersom det er mange arbeidsplasser i bransjer med nedgang, vil kommunen også sannsynligvis oppleve nedgang.

Den siste komponenten er den delen av veksten hvor både bransjeeffekten og landets vekst er trukket i fra. Dette er en vekst som ikke kan forklares av konjunkturer eller bransjesammensetning, men som må forklares av lokale forhold. Kanskje kommunen har vært dyktig i å legge til rette for næringsutvikling, eller kanskje noen større bedrifter har hatt en spesielt dyktig ledelse? Denne bransjusterte veksten er da en indikator for kommunens attraktivitet for næringsliv i denne perioden. I tabellen under ser vi hvordan veksten i de ulike næringsstypene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

Tabell 5: Dekomponering av veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i Vansbro fra 2008 til 2012.

| | Antall arbeidsplasser 2008 | Antall arbeidsplasser 2012 | Vekst Vansbro % | Nasjonalt vekst % | Bransjeeffekt | Bransjustert |
|-------------------------------|----------------------------|----------------------------|-----------------|-------------------|---------------|--------------|
| Basis uten landbruk | 688 | 728 | 5,8 | -6,1 | -3,1 | 15,0 |
| Besøk | 292 | 298 | 2,1 | 7,6 | -1,7 | -3,8 |
| Regional | 719 | 670 | -6,8 | 7,3 | 0,9 | -15,0 |
| Hele næringslivet u. landbruk | 1 743 | 1 828 | 4,9 | 4,7 | -3,2 | 3,3 |

Veksten i basisnæringene i Vansbro kan ikke forklares av nasjonale konjunkturer, for det har vært nedgang på landsbasis. Den kan heller ikke forklares av en gunstig bransjesammensetning, for bransjeeffekten er negativ. Den bransjusterte veksten er på hele 15 prosent. Vansbro har vært særdeles attraktiv for bedrift innen basisnæringene i perioden mellom 2008 og 2012.

Veksten i besøksnæringene skyldes derimot en positiv nasjonal vekst. Bransjeeffekten er negativ. Den bransjusterte veksten er også negativ, så veksten i antall arbeidsplasser har vært lavere enn forventet, gitt bransjeeffekten. Vansbro har ikke vært attraktiv for besøk i perioden mellom 2008 og 2012.

Som vi også så på forrige side, har det vært en reduksjon i antall arbeidsplasser i de regionale næringene på 6,8 prosent. De nasjonale konjunktorene har vært gode og bransjeeffekten er tilnærmet nøytral. Den bransjusterte veksten er særdeles negativ. Vansbro har ikke vært attraktiv for bedrift innen de regionale næringene.

Samlet sett har det vært en vekst i næringslivet som er omtrent like høy som veksten nasjonalt. Bransjesammensetningen tilsier derimot at Vansbro skulle ha hatt en nedgang siden Vansbro har mange arbeidsplasser i næringer med nedgang på landsbasis. Men det er ikke tilfellet. Den bransjusterte veksten er positiv. Samlet sett har Vansbro vært attraktiv for bedrift i perioden mellom 2008 og 2012. Dette skyldes den gode utviklingen i basisnæringene.

6.11 Besøksnæringene

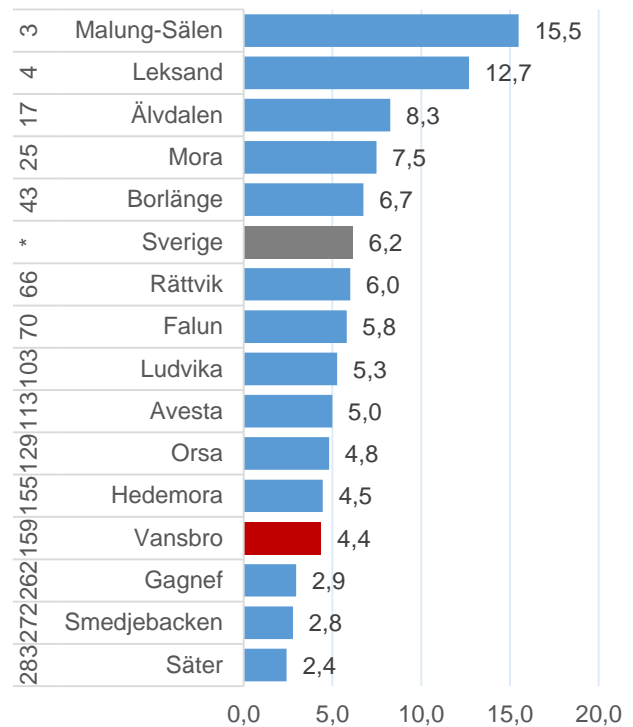
Besøksnæring er ikke bare turisme. Folk krysser kommunegrensene for butikkhandel, cafébesøk, underholdning og diverse personlige tjenester. Variasjonen i besøksnæringenes samlede størrelse mellom kommuner er dermed ikke bare forårsaket av ulik tiltrekningskraft for turister, men også besøksnæringenes attraktivitet for egen befolkning og for befolkningen i nabokommunene. Kommunens egen befolkning vil ofte være det største kundesegmentet for besøksnæringene i mange kommuner, i hvert fall dersom vi ser bort fra overnatting.

Vi kan få et bilde på kommunenes konsentrasjon av besøksnæring gjennom å se på antall arbeidsplasser i besøksnæringene som prosentandel av *befolkningen*. I figur 50 har vi vist denne andelen for kommunene i Dalarna. Vi har også med en stolpe som viser hva andelen for Sverige er. Kommuner med en større andel enn Sverige har en høyere konsentrasjon besøksnæring enn folketallet tilsier, mens kommuner med en lavere andel enn landsgjennomsnittet har en lavere konsentrasjon besøksnæring enn folketallet tilsier.

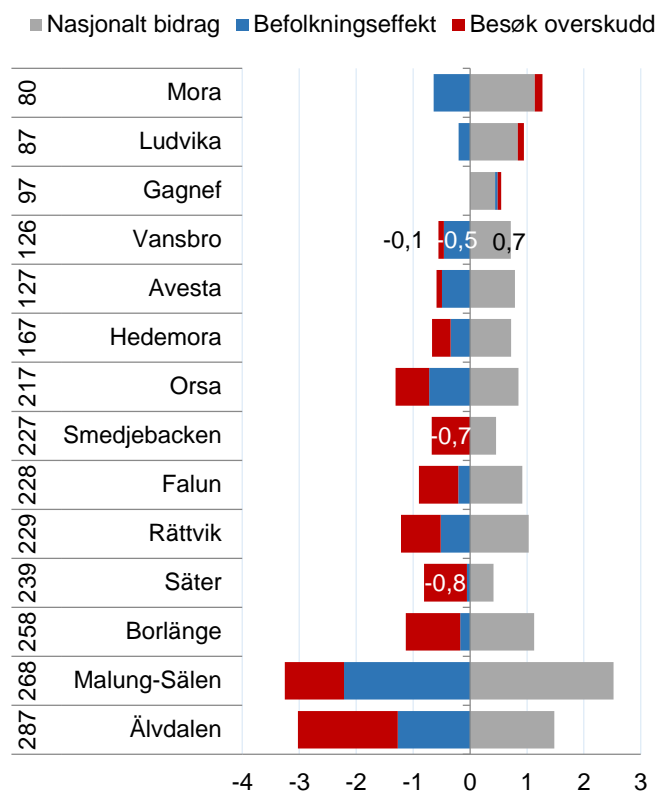
Malung-Sälén, Leksand, Älvdalen, Mora og Borlänge har flere ansatte i besøksnæringene enn folketallet tilsier. Säter har svært lite besøksnæring. Det er relativt få arbeidsplasser i besøksnæringene i Vansbro. Andelen er rangert som nummer 159 blant landets 290 kommuner.

Befolkningsendringene i en kommune vil også påvirke veksten i besøksnæringene^{viii}. Dersom befolkningen øker, vil det automatisk bli en vekst i besøksnæringene. Dersom befolkningen avtar, vil det føre til en reduksjon i antall arbeidsplasser i besøksnæringene. I figur 51 ser vi hvordan nedgangen i besøksnæringene har påvirket samlet sysselsetting i kommunene i Dalarna.

Endringen i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Vansbro har tilsvart 0,1 prosent av sysselsettingen. Det har med andre ord ikke vært så stor endring. Mens nasjonale konjunkturer har bidratt positivt har befolkningsutviklingen i Vansbro bidratt negativt. Når vi justerer for nasjonalt bidrag og befolkningsutvikling, har utviklingen i antall arbeidsplasser i Vansbro vært omtrent som forventet. Endringen i besøksoverskuddet er lavt, og tilsvarer -0,1 prosent av sysselsettingen.



Figur 50: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene som prosentandel av befolkning i 2012. Rangering blant Sveriges 290 kommuner er angitt til venstre.



Figur 51: Vekstimpulser: Endring i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i kommunene i Dalarna i perioden 2008-2012, som andel av samlet sysselsetting.

6.12 Basisnæringene

Basisnæringene har størst betydning for variasjonene i regional vekst i Sverige, fordi de er ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi de er mest følsomme for konjunkturelle svingninger.

Som vi har sett tidligere tilsvarende antall arbeidsplasser i basisnæringene i Vansbro 29,2 prosent av sysselsettingen. I Dalarna er det bare Ludvika og Avesta som har en høyere andel. Vansbro er rangert som nummer 70 nasjonalt. I hele Sverige, er 20,9 prosent av sysselsettingen i basisnæringene. I Dalarna har omtrent halvparten av kommunene en høyere andelen enn andelen på landsbasis.

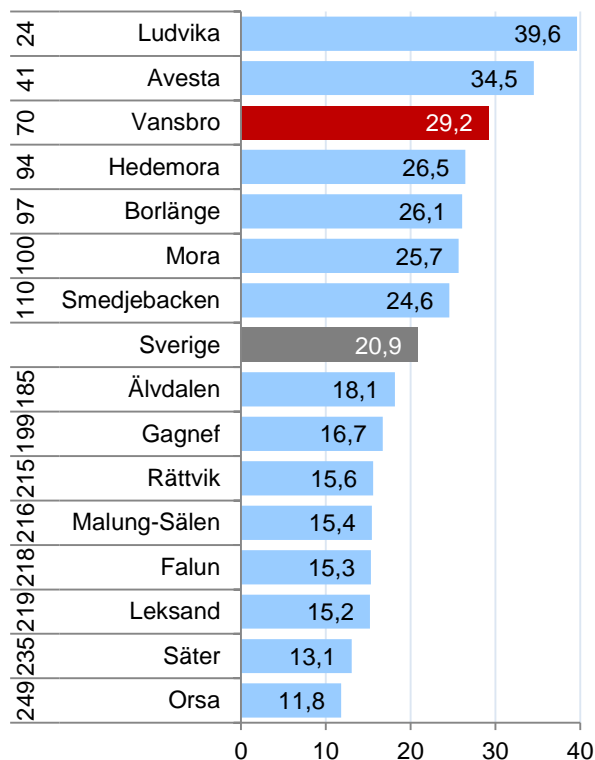
I neste figur ser vi hvordan basisnæringene har utviklet seg fra 2008 til 2012. Veksten er gitt som andel av samlet sysselsetting, og dekomponert i tre: nasjonalt bidrag (basisnæringens vekst i Sverige), bransjeeffekt, og bransjejustert vekst.

Ettersom basisnæringene har falt i hele Sverige, vil det nasjonale bidraget være negativt. Den negative vekstimpulsen vil variere mellom kommunene, etter hvor mye basisnæringene utgjør av samlet sysselsetting.

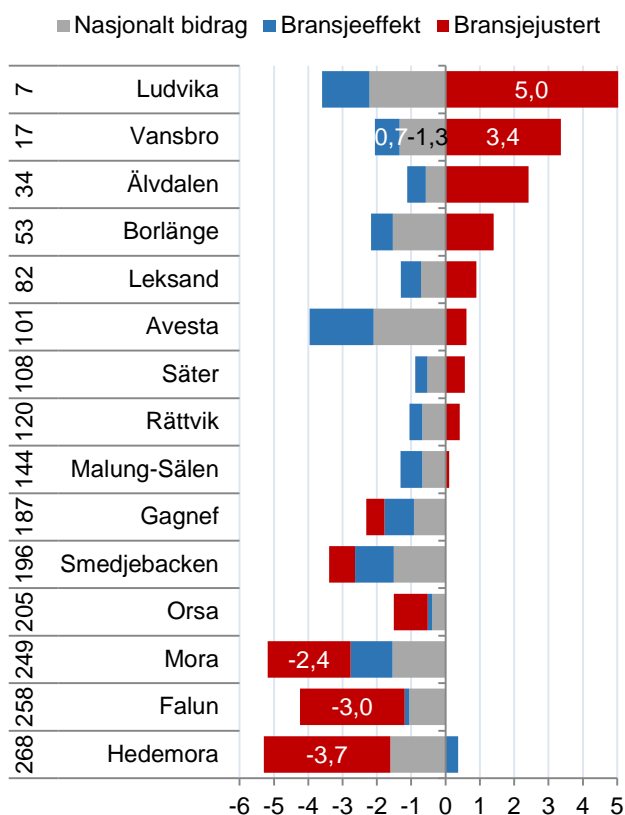
Bransjeeffekten er et resultat av hvordan basisnæringene er sammensatt. Vi kan se at kommuner som Ludvika og Avesta har hatt en ganske sterk negativ bransjeeffekt. Ludvika har mye av produksjon av maskiner, mens Avesta har en stor prosessindustri. Det er bransjer med sterk nedgang nasjonalt, og dermed har disse kommunene hatt mye av basisnæringene i «feil» bransjer. Hedemora er eneste kommune i Dalarna med positiv bransjeeffekt.

Vansbro har også mye næringsliv i «feil» bransjer. Dette gjelder f.eks. trevare og næringsmiddel, bransjer som opplever generell nedgang på landsbasis. Bransjeeffekten er negativ.

Vansbro har derimot en høy bransjejustert vekst i basisnæringene. I Dalarna er det bare Ludvika som har hatt en bedre bransjejustert vekst enn Vansbro. Vansbro rangerer som nummer 17 blant landets 290 kommuner med hensyn til bransjejustert vekst i basisnæringene.



Figur 52: Basisnæringenes andel av total sysselsetting.



Figur 53: Vekstimpulser: Endring i antall arbeidsplasser i basisnæringene i perioden 2008-2012 som andel av samlet sysselsetting.

6.13 Regionale næringer

De regionale næringene er store i de store byene. I Stockholm står de regionale næringene for 65 prosent av sysselsettingen. På landsbasis utgjør de regionale næringene for 33,8 prosent av sysselsettingen. I Dalarna er det bare Borlänge som har en høyere andel sysselsetting i de regionale næringene enn andelen nasjonalt.

Vansbro har lite næringsliv i de regionale næringene. Vansbro rangerer som nummer 182 blant landets 290 kommuner. De fleste kommuner i Dalarna har mer næringsliv i de regionale næringene enn både Vansbro, Säter og Smedjebacken.

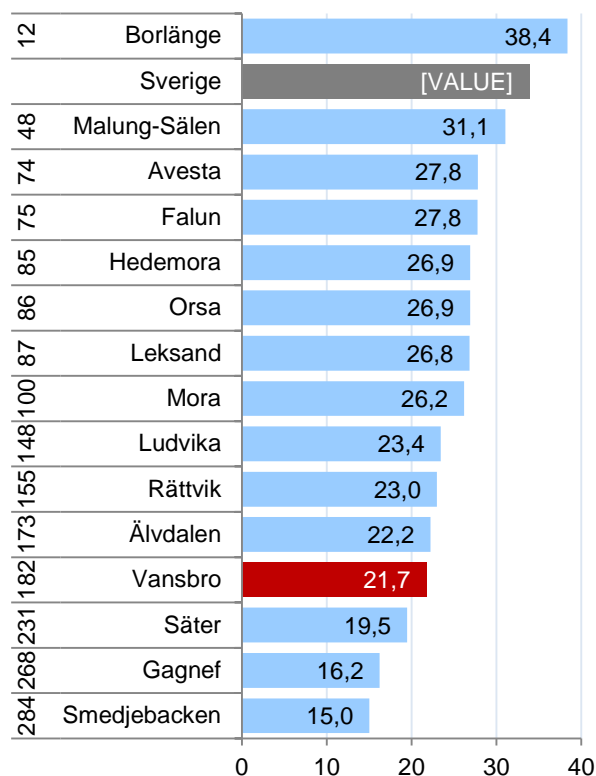
I figuren under ser vi hvordan vekstimpulsene i de regionale næringene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjustert vekst. De regionale næringene har vokst på landsbasis. Dermed kan alle kommuner forvente vekst i de regionale næringene, som følge av nasjonal vekst. Den nasjonale veksten har også fordelt seg forholdsvis likt mellom de ulike bransjene. Dette så vi i tabell 4 i kapittel 6.8.

Bransjesammensetningen i de regionale næringene i kommunene i Dalarna er heller ikke veldig forskjellig fra hverandre. Derfor har bransjeeffekten vært nesten ubetydelig i kommunene i Dalarna i den siste femårsperioden.

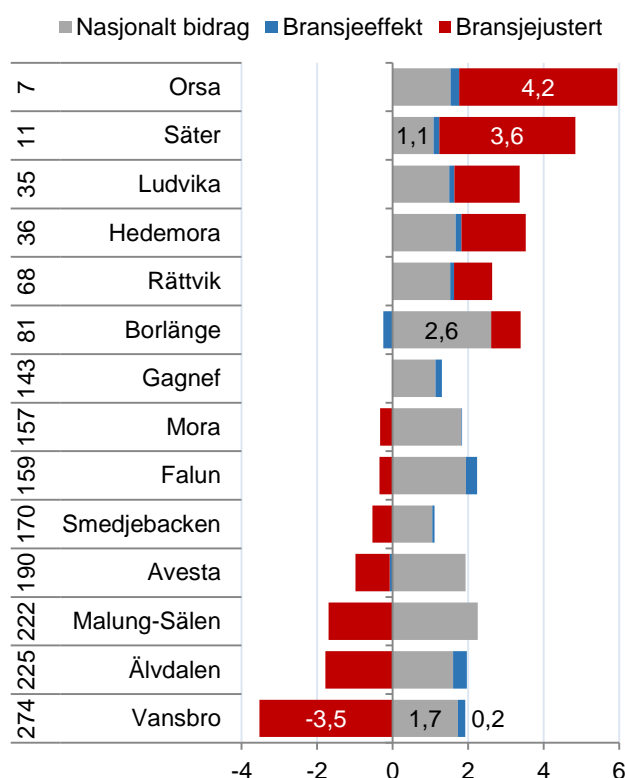
Vansbro har en særdeles lav bransjustert vekst i de regionale næringene. Isolert sett tilsvarende nedgangen i antall arbeidsplasser i de regionale næringene 3,5 prosent av sysselsettingen. På grunn av gode tider nasjonalt, kunne Vansbro forvente en oppgang på 1,7 prosent. Bransjesammensetningen tilsa en vekst på ytterligere to prosent. Bare seksten kommuner i Sverige har hatt en svakere bransjustert vekst i de regionale næringene.

De fleste kommunene i Dalarna har hatt positiv vekst i de regionale næringene. Kommuner som Orsa og Säter har hatt en særdeles god positiv bransjustert vekst. Ludvika og Hedemora har også vært attraktiv for bedrifter i de regionale næringene.

Vansbro er kommunen med lavest bransjustert vekst i de regionale næringene i Dalarna.



Figur 54: Andel arbeidsplasser i de regionale næringene som andel av samlet sysselsetting.



Figur 55: Vekstimpulser: Endring i antall arbeidsplasser i de regionale næringene i perioden 2008-2012 som andel av samlet sysselsetting.

7. Scenarier for framtidig vekst

Vi skal avslutte denne rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Fremtidsscenariene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

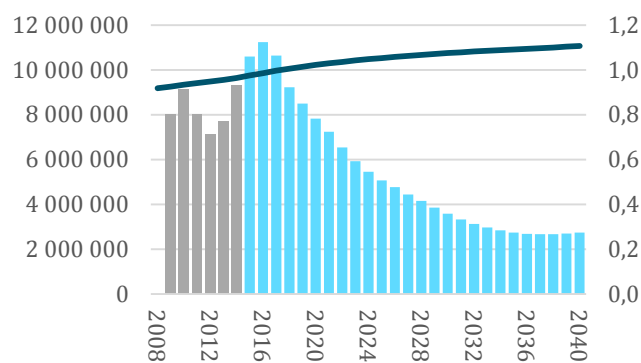
7.1 Strukturelle forhold

De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Sverige blir, med hensyn til befolknings- og arbeidsplassvekst. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i fremtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig grunnlagsscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

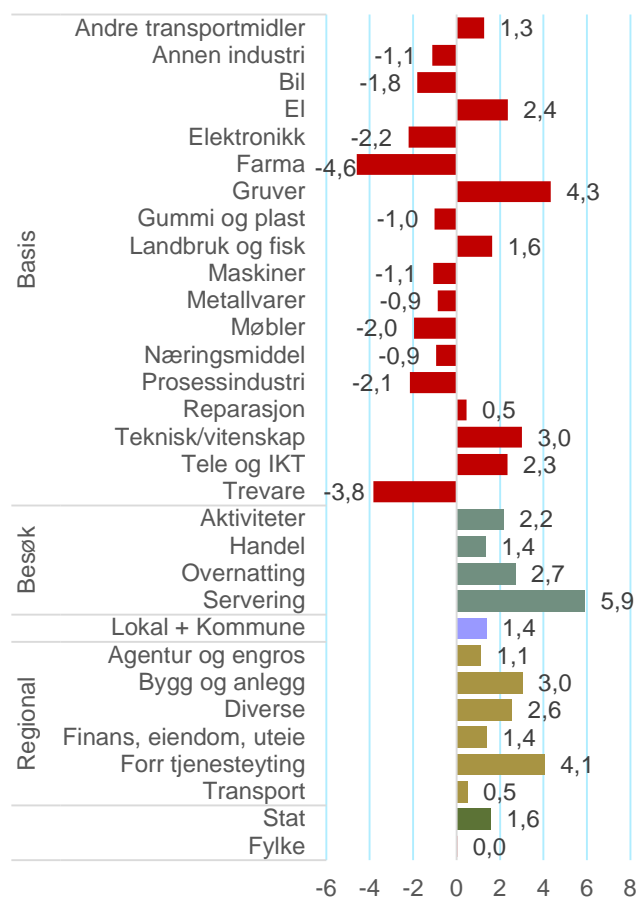
Det finnes gode framskrivninger for befolkningsveksten i Sverige fra Statistiska Centrabyrån. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at innvandringen til Sverige faller, slik at befolkningsveksten også faller. Stolpene i figur 56 viser framskrivningen av befolkningsveksten i Sverige frem til 2040. Det forventes økende vekst i de neste to årene, deretter fallende vekst.

Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstant, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden som vi har analysert, 2008-2012. Vi ser disse vekstratene i figur 57^{ix}.



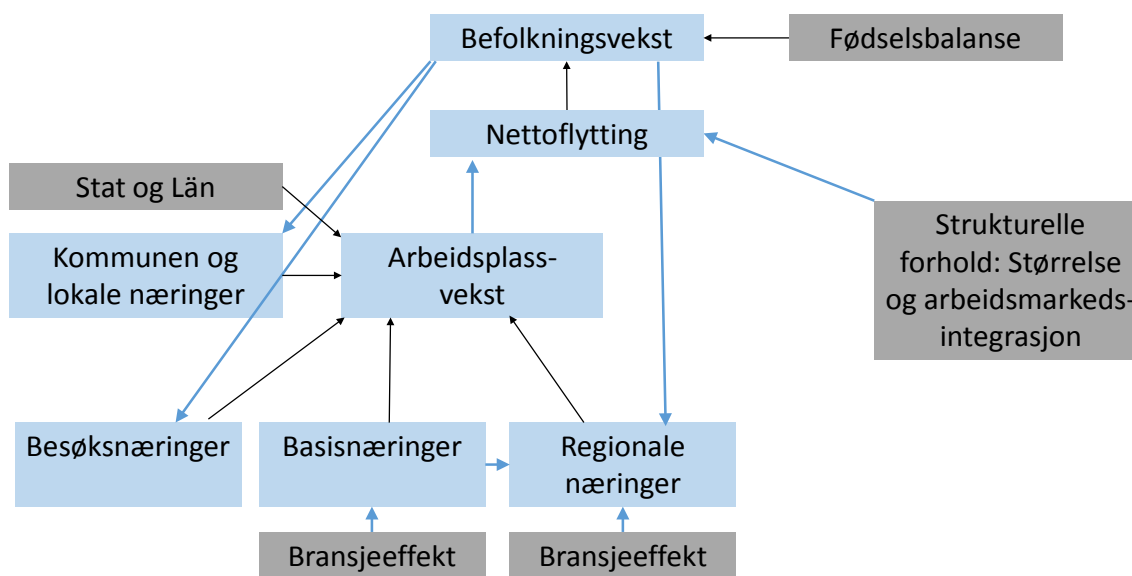
Figur 56: Framskrevet befolkningsvekst i Sverige fra SCB. Stolpene viser årlig vekst, og verdiene er angitt i prosent på høyre akse. De grå stolpene viser historisk vekst. Linjen viser befolkningen, og verdiene er angitt på venstre akse.



Figur 57: Årlig gjennomsnittlig vekst (prog. snitt^x) i sektorer og bransjer i Sverige, 2009 - 2012.

7.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.



Figur 58: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er basert på at besøksnæringenes vekst relativt til veksten i besøksnæringene på landsbasis blir den samme som tidligere. Veksten i besøksnæringene blir også påvirket av kommunens befolkningsvekst. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og vekst i basisnæringene, og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i län antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i svenske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at kommunen har en utvikling «som normalt», dvs. at kommunen har helt nøytral attraktivitet.

7.3 Normal-scenario for Vansbro

I figuren til høyre viser vi hvilken utvikling Vansbro vil få dersom normal-scenariet slår til. Folketallet vil synke til 5 266 innbyggere i 2040. Etter 2020 vil folketallet synke raskere enn før, i takt med at befolkningsveksten i Sverige blir lavere.

I figur 60 vises befolkningsutviklingen indeksert, slik at nivået i 2008 = 100. Vi sammenlikner utviklingen i Vansbro med befolkningsutviklingen i Sverige. Nedgangen i folketallet i Vansbro til tilsvare nesten 25 prosent. I samme periode forventes folketallet i hele Sverige å øke med over 20 prosent.

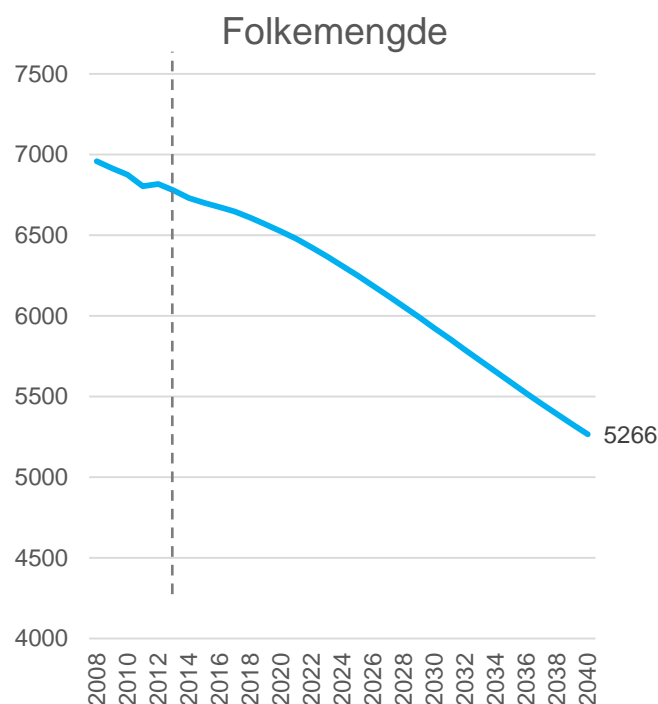
Det er flere årsaker til at Vansbro vil få en lavere befolkningsvekst enn Sverige. For det første er fødselsbalansen i Vansbro sterkt negativ, mens fødselsbalansen i Sverige er positiv. Dette viste vi i figur 14. Det kommer sannsynligvis av at det er relativt mange eldre i befolkningen, samtidig som det er relativt få kvinner i fødedyktig alder. Den negative fødselsbalansen i Vansbro vil derfor med all sannsynlighet fortsette i de neste årene.

Vansbro har også dårlige forutsetninger for å få netto innflytting. Vansbro er en liten kommune med svak arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er langt å pendle til større arbeidsmarkeder. Disse strukturelle forholdene vil sannsynligvis også påvirke framtidig nettoflytting til Vansbro negativt.

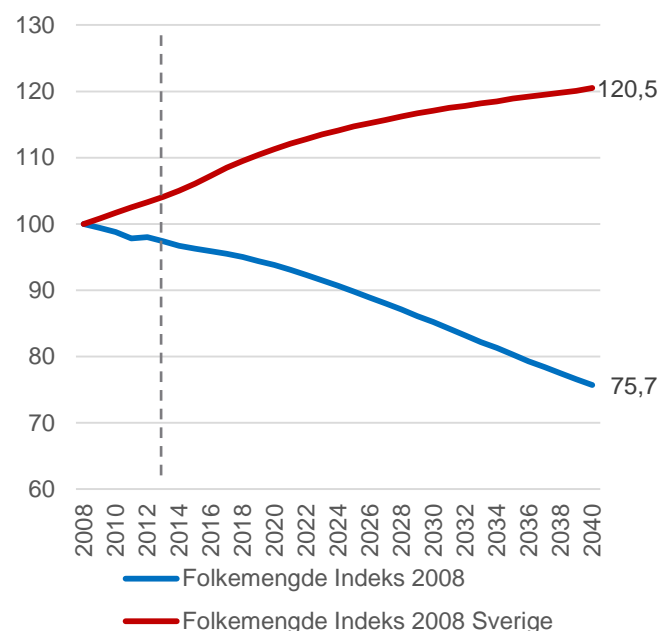
Vansbro har også en ugunstig næringsstruktur, fordi det er relativt få arbeidsplasser i bransjer med vekst. Dersom vekstmønstrene i bransjene fortsetter, vil det også påvirke arbeidsplassveksten negativt.

Lav befolkningsvekst vil også medføre negative impulser til veksten i antall ansatte i kommunen, i lokale næringer og i regionale næringer.

Konklusjonen er at dersom det ikke skapes ekstra attraktivitet i Vansbro, vil kommunen få ganske sterk nedgang i befolkningen.



Figur 59: Antall innbyggere i Vansbro, historiske tall til 2013, fremskrevet etter 2013.

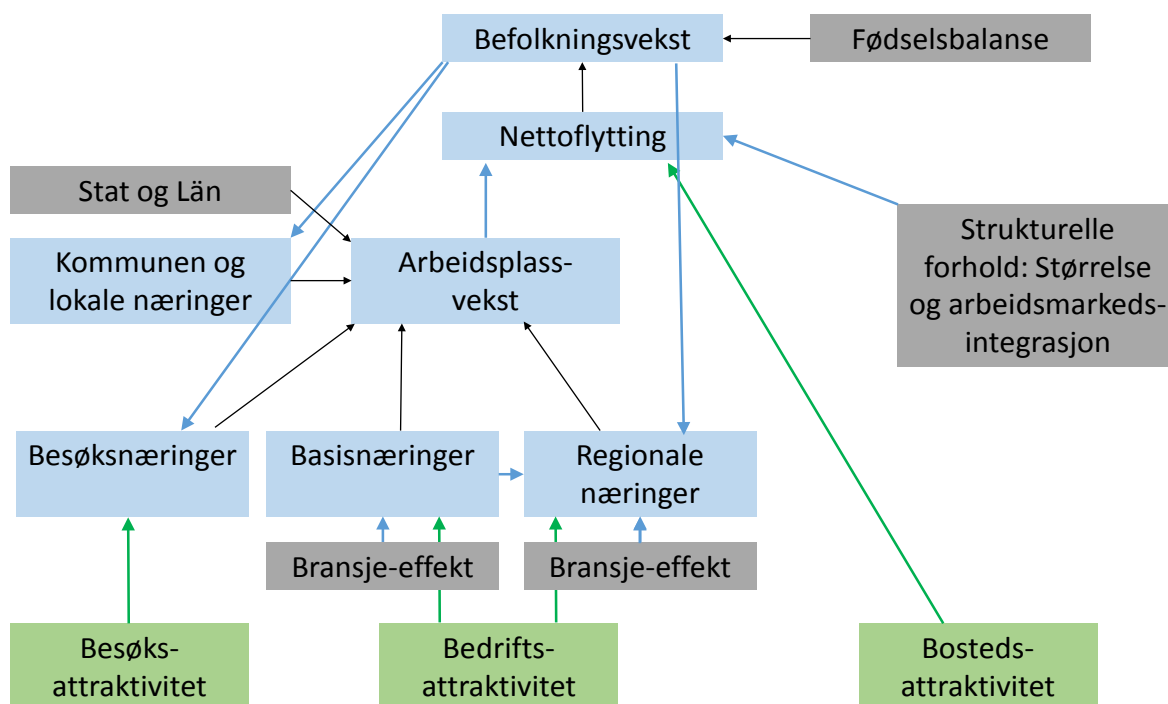


Figur 60: Befolkningsutvikling indeksert slik at nivået i 2008=100 for Vansbro og Sverige Historiske tall fram til 2013, fremskrevet etter 2013.

7.4 Alternative scenarier med attraktivitet

Normal-scenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst, og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet.



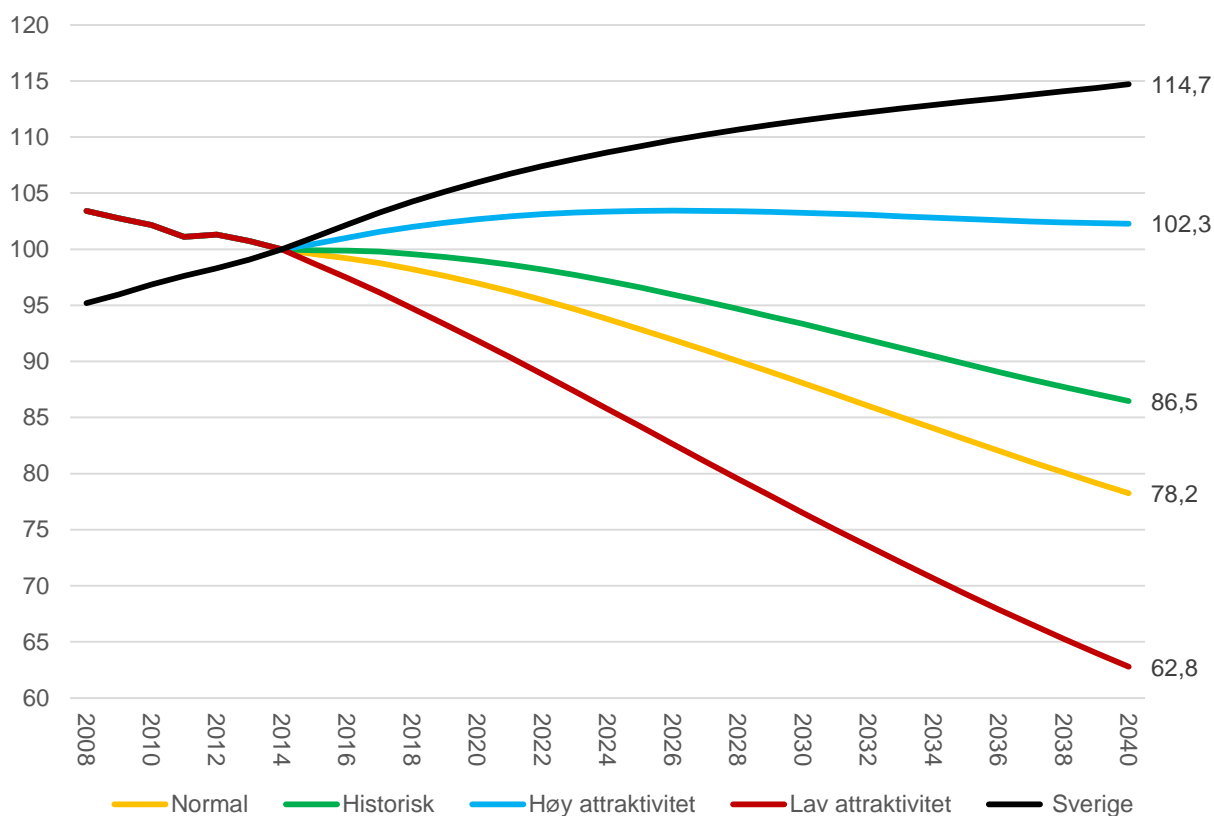
Figur 61: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som kommunen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling kommunen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

Vi kan også simulere hvilken utvikling kommunen vil få dersom den lykkes med å være attraktiv langs alle de tre dimensjonene, og hvordan det går dersom de har lav attraktivitet. Forskjellen mellom scenariet med høy og lav attraktivitet vil representere det handlingsrommet som kommunen har for å påvirke egen utvikling.

7.5 Scenarier for Vansbro

Hva er mulighetsrommet for befolkningsutviklingen i Vansbro? Hvor stor vekst kan kommunen få dersom en lykkes med en politikk som øker attraktiviteten for både befolkning, besøk og bedrifter? Og hvor galt kan det gå dersom en mislykkes på alle felt? Det har vi forsøkt å modellere. I det beste alternativet forutsetter vi at Vansbro vil ha høy attraktivitet både for befolkning, besøk og bedrifter hvert år. I det dårligste legger vi inn at Vansbro får lav attraktivitet langs alle dimensjonene hvert år.^{xi}



Figur 62: Indeksert utvikling av befolkning i Vansbro i ulike scenarier, samt indeksert utvikling for Sverige. Høy attraktivitet er definert som å ligge ett standardavvik over gjennomsnittet, mens lav attraktivitet er definert som å ligge ett standardavvik under gjennomsnittet. Linjen «normal» viser utfallet med nøytral attraktivitet. Linjen «historisk» viser fremtidig utvikling dersom attraktiviteten fortsetter slik som den har vært de siste fem årene.

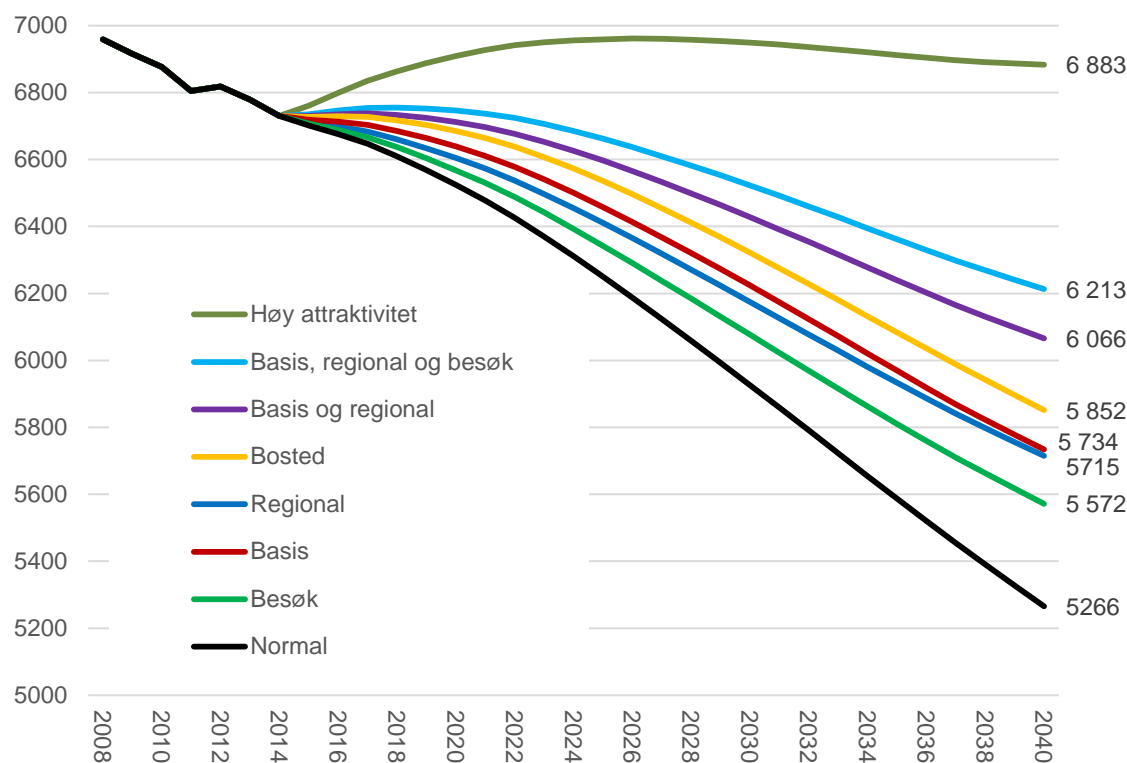
Dersom Vansbro har høy bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet hvert år frem til 2040, vil Vansbro kunne oppnå vekst i befolkningen de neste årene. Folketallet vil være litt høyere i 2040 enn i dag. For å oppnå den beste utviklingsbanen må Vansbro forbedre alle attraktivitetsdimensjonene substansielt og opprettholde den høye attraktiviteten hvert år fram til 2040.

I «worst case»-scenariet synker folketallet med nesten 40 prosent fram til 2040. Det betinger at kommunen har en politikk som fører til lav attraktivitet i alle dimensjoner fram til 2040.

Scenariet for historisk attraktivitet forutsetter at Vansbros attraktivitet fortsetter med de samme verdiene som vi har målt i de siste årene. Denne banen er litt bedre normal-alternativet. Vansbro har hatt god bostedsattraktivitet og høy attraktivitet for basisnæringene de siste årene.

7.6 Hvilken type attraktivitet er viktigst for veksten?

Hvilken type av attraktivitet bør Vansbro satse på, for å få sterkest mulig befolkningsvekst? Dette spørsmålet kan vi belyse gjennom å se på hvilke scenarier for befolkningsvekst som tegner seg ved ulike kombinasjoner av attraktivitet.



Figur 63: Scenarier for folketallsutviklingen i Vansbro med ulike kombinasjoner av attraktivitet. Den øverste utviklingsbanen viser høy attraktivitet langs alle dimensjonene. Den nest øverste viser høy attraktivitet for basis, regional og besøk (men ikke bosted). Den tredje øverste viser høy attraktivitet for basis og regional (men ikke bosted og besøk). «Basis» viser høy attraktivitet bare i basisnæringene, men ikke langs de andre dimensjonene, osv. «Normal» viser nøytral attraktivitet langs alle dimensjonene.

I figuren er normalscenariet tegnet nederst, og så er det lagt inn ulike kombinasjoner av attraktivitet, der en forutsetter at attraktiviteten ligger ett standardavvik over gjennomsnittet for kommunene.

Besøksattraktiviteten påvirker befolkningsveksten minst. Dersom en evner å bli attraktiv for besøk, tilsvarende rangeringsnummer 46 av de 290 kommunene i Sverige hvert år, vil det øke folketallet i Vansbro fra 5 266 i normalalternativet til 5 572 i år 2040.

Med høy attraktivitet i basisnæringene synker folketallet til 5 734, og med høy attraktivitet i de regionale næringene synker folketallet til 5 715. Basisnæringene og de regionale næringene er da omtrent like viktige. Dersom en har høy attraktivitet for både basisnæringene og de regionale næringene, vil folketallet bli 6 066 i 2040.

Økt bostedsattraktivitet er den attraktivitetsdimensjonen som får størst betydning for folketallsutviklingen. Med høy bostedsattraktivitet og nøytral attraktivitet for de andre vil folketallet bli på 5 852 i år 2040.

Alternativet med høy attraktivitet for både basis- og besøksnæringene og de regionale næringene samtidig, men med nøytral bostedsattraktivitet gir en befolkning på 6 213.

Befolkningsvekst får vi først når alle attraktivitetstypene er høye samtidig. Da vil folketallet i 2040 bli på 6 883.

Når en kommune skal prioritere innsatsen, må en også ta arbeidsmarkedsintegrasjonen i betraktning. Bostedsattraktiviteten er tilsynelatende den viktigste dimensjonen, som isolert sett har størst betydning for befolkningsveksten. Hvis en kommune satser på bostedsattraktivitet alene, betyr det at antall innbyggere øker raskere enn antall arbeidsplasser. Det betyr at befolkningen, hvis de skal ha samme sysselsettingsandel, i økende grad må pendle ut av kommunen. Dersom arbeidsmarkedsintegrasjonen er lav, betyr det at det er lang avstand til alternative arbeidsmarkeder, og da vil dette sannsynligvis bli vanskelig å realisere.

Vansbro har en lav arbeidsmarkedsintegrasjon, og det vil derfor være vanskelig å oppnå vekst gjennom bostedsattraktivitet alene. Når bostedsattraktiviteten er høy uten at attraktiviteten for næringsliv er høy, betyr det at kommune får høy netto innflytting uten arbeidsplassvekst. Det betyr at en stadig større del av befolkningen pendler ut av kommunen. Slik Vansbro er lokalisert vil dette være usannsynlig. Det betyr at en kommune som Vansbro, med lav arbeidsmarkedsintegrasjon, må prioritere næringsutvikling høyt. Det betyr ikke at en kan neglisjere bostedsattraktiviteten, fordi et ekspansivt næringsliv vil kreve nye ansatte som vil være vanskelig å rekruttere dersom bostedsattraktiviteten er lav.

ⁱ Vi antar, og finner, at det er en statistisk signifikant og positiv sammenheng mellom arbeidsplassveksten på et sted og nettoflyttingen til stedet. Vi kjører en regresjon der flytting er uavhengig variabel og arbeidsplassvekst er avhengig, eller forklarende, variabel. Vi finner at arbeidsplassveksten forklarer en god del av flyttingen. Variabelen *arbeidsplassvekst* vil vi se nærmere på senere i analysen.

$$\text{Flytting} = \alpha_0 + \beta_1[\text{Arbeidsplassvekst}] + [\text{Andre forhold}]$$

Der α_0 er et konstantledd vi ikke legger så mye vekt på. β_1 er en parameter som forteller oss hvor stor effekt arbeidsplassveksten har på flyttingen. Dersom $\beta_1 = 1$, så vil en én prosents øking i arbeidsplassveksten føre til en én prosents øking i flyttingen. Dersom $\beta_1=0,5$, så vil en én prosents øking i arbeidsplassveksten føre til en øking i flyttingen på 0,5 prosent osv. *Andre forhold* er et restledd.

ⁱⁱ *Arbeidsmarkedsintegrasjon* beregnes slik:

$$\text{Arbeidsmarkedsintegrasjon} = \left(\frac{\text{Innpendlere}}{\text{Arbeidsplasser på stedet}} \right) * 100 + \left(\frac{\text{Utpendlere}}{\text{Sysselsatt befolkning på stedet}} \right) * 100$$

ⁱⁱⁱ Variabelen for *Befolkningsstørrelse* i analysene blir målt som den naturlige logaritmen til folkemengden i kommunen:

$$\text{Befolkningsstørrelse} = \ln(\text{Folkemengden i kommunen})$$

^{iv} Variabelen *Nabovekst* er målt som summen av andelen av de sysselsatte i kommunen som jobber i en annen kommune, multiplisert med arbeidsplassveksten i kommunen de jobber i. La oss si at 70 prosent av den sysselsatte befolkningen jobber i samme kommune, mens 10 prosent jobber i kommune *x* og 20 prosent jobber i kommune *y*. Da blir naboveksten definert som

$$\text{Nabovekst} = 0,1 * [\text{Arbeidsplassvekst i kommune } x] + 0,2 * [\text{Arbeidsplassvekst i kommune } y]$$

^v Vi kjører en regresjon på residualene fra forrige regresjon:

$$\text{Andre forhold} = \alpha_1 + \gamma_1[\text{Arbeidsmarkedsintegrasjon}] + \gamma_2[\text{Befolkningsstørrelse}] + \gamma_3[\text{Nabovekst}] + v$$

Der *Andre forhold* er restleddet fra forrige regresjon, dvs. flytting som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten. α_1 er et konstantledd som vi ikke legger så mye vekt på. γ -ene viser effekten de strukturelle flyttefaktorene på flyttingen utover det arbeidsplassveksten tilsier. v er et restleddet som vi definerer som bostedsattraktivitet.

^{vi} Figuren som viser de strukturelle forholdene for flytting i kommunene i Dalarna er regnet ut gjennom en regresjonsanalyse der arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkning og nabovekst er uavhengige variabler og flytting som ikke skyldes arbeidsplassvekst er avhengig variabel, jf. likningen over.

vii Utregning av bransjeeffekten: Eksempel fra besøksnæringene i Smedjebacken.

I tabellen under viser kolonnene A - D antall arbeidsplasser i bransjene i besøksnæringene i Smedjebacken og Sverige i 2008 og 2012. Siste raden viser det totale antallet arbeidsplasser i besøksnæringene. Kolonne E og F viser den prosentvise veksten i henholdsvis Smedjebacken og Sverige.

| | A | B | C | D | E | F | G | H | I |
|----------------|-----------------------|-------------------|--------------|--------------|--------------|---------|----------|---------------|--------------|
| | Antall arbeidsplasser | | | | Vekst % | | | | |
| Bransje | Smedjebacken 2008 | Smedjebacken 2012 | Sverige 2008 | Sverige 2012 | Smedjebacken | Sverige | Simulert | Bransjeeffekt | Bransjustert |
| 1 Aktiviteter | 57 | 66 | 104 823 | 112 960 | 15,8 | 7,8 | 61 | | |
| 2 Handel | 202 | 181 | 319 561 | 330 694 | -10,4 | 3,5 | 209 | | |
| 3 Overnatting | 22 | 12 | 31 993 | 34 759 | -45,5 | 8,6 | 24 | | |
| 4 Servering | 25 | 36 | 85 886 | 105 011 | 44,0 | 22,3 | 31 | | |
| 5 Besøk totalt | 306 | 295 | 542 263 | 583 424 | -3,6 | 7,6 | 325 | -1,4 | -9,8 |

Kolonne G, *Simulert*, viser antall arbeidsplasser Smedjebacken ville ha hatt, dersom veksten i de ulike bransjene i besøksnæringene hadde vært lik som veksten nasjonalt.

Verdiene i kolonne G, *Simulert*, er regnet ut slik:

$$\text{Simulert} = \text{Antall arbeidsplasser i Smedjebacken i 2008} * \text{Sveriges vekst.}$$

Av kolonne F, rad 1, ser man at veksten i aktivitetsnæringen i Sverige var på 7,8 prosent (celle F1). Dersom veksten i besøksnæringene i Smedjebacken også hadde vært på 7,8 prosent, ville antall arbeidsplasser i aktivitetsnæringene i Smedjebacken i 2012 vært:

$$\text{Simulert (aktivitet)} = 57 * 1,078 = 61$$

Dette viser til cellene: $G1 = A1 * \frac{(100+F1)}{100}$

Det totale antallet arbeidsplasser i besøksnæringene som Smedjebacken hadde hatt, dersom veksten i de ulike bransjene hadde vært lik som på landsbasis, er 325. Dette vises i celle G5, som er summen av celle G1, G2, G3 og G4.

Veksten i Smedjebacken er dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst.

$$\text{Vekst Smedjebacken} = \text{Nasjonal vekst} + \text{Bransjeeffekt} + \text{Bransjustert vekst}$$

Den nasjonale veksten i besøksnæringene er 7,6 prosent (celle F5).

Bransjeeffekten er veksten Smedjebacken ville ha hatt, minus den nasjonale veksten:

$$\text{Bransjeeffekt} = \frac{(\text{Simulert} - \text{Antall arb. plasser 2008})}{(\text{Antall arb. plasser 2008})} * 100 - \text{Nasjonal vekst}$$

Dette viser da til cellene: $H5 = \frac{(G5-A5)}{(A5)} * 100 - F5$

Den bransjusterte veksten er veksten minus nasjonal vekst og bransjustert vekst:

$$\text{Bransjustert vekst} = \text{Vekst Smedjebacken} - \text{Nasjonal vekst} - \text{Bransjeeffekt}$$

Dette viser til cellene: $I5 = E5 - F5 - H5$

Når vi utover i rapporten har sett på dekomponering av vekstimpulsene, er det gjort på samme vis. Forskjellen da er at vi har sett på endringen som andel av sysselsettingen i stedet for endringen som andel av antall arbeidsplasser i begynnelsen av perioden.

^{viii} For en grundigere forklaring av hvordan vi har funnet ut at befolkningsveksten påvirker veksten i besøksnæringene (altså motsatt av de andre næringene, der arbeidsplassvekst fører til befolkningsvekst), se kapittel 4.3.7 *Befolkningsjustert vekst – motsatt kausalitet?* i et metodenotat vi har publisert. Notatet heter *Måling av attraktivitet*, og det kan lastes ned gratis her:

http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=2531

^{ix} Når vi fremskriver vekstratene i de enkelte bransjene, blir alle justert med likt prosentpoeng, slik at den samlede veksten i antall arbeidsplasser følger befolkningsutviklingen.

^x Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste årene, der de siste årene gis størst vekt. F.eks.: I en serie med ti år vil siste år telle 10, nest siste 9, osv.

^{xi} Vi har definert «høy attraktivitet» som å ligge ett standardavvik over gjennomsnittet, eller høyere. Dette tilsvarer en rangering som nummer 46 eller bedre blant de 290 kommunene. Den teoretiske sannsynligheten for å oppnå høy attraktivitet på én dimensjon i ett år er 16 prosent. På den beste utviklingsbanen i figuren er Vansbro rangert som nummer 46 på samtlige attraktivitetsdimensjoner hvert år. Sannsynligheten for dette er mikroskopisk liten. Dersom man har en rangering som er høyere enn 46 på attraktivitetsdimensjonene hvert år, vil man kunne oppnå en befolkningsvekst som er enda høyere enn det den beste utviklingsbanen viser.